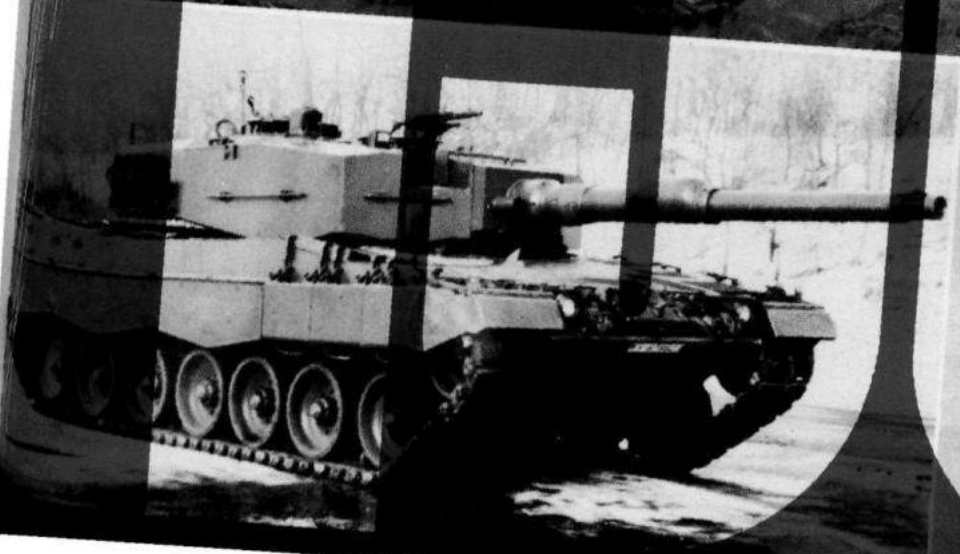

militaire spectator

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap

Secretaris:

Denijsstraat 135, 2551 HJ Den Haag

Ledenadministratie:

K. Doormanlaan 274,
2283 BB Rijswijk

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis

brigade-generaal der infanterie b.d.

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

H. A. Baalj

commodore van de Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

R. B. J. Bongers

majoor der cavalerie

Ir. G. M. van der Laan

kolonel van de technische staf

W. C. Louwerse

kolonel van de Koninklijke luchtmacht

drs. J. W. M. Schulten

luitenant-kolonel van de verbindingdienst

CORRESPONDENTIE:

Grote Marktstraat 40, 2511 BJ
Den Haag. Tel. (070) 72 13 68

ABONNEMENTEN:

f 30,-, buitenland f 40,- per jaar.
Losse nummers f 2,75

ADVERTENTIES:

Info-pers, Dubloen 56, 3641 ND
Mijdrecht, tel. (02979) 44 21
Contractprijzen op aanvraag

NADRUK VERBODEN

526 Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

527 Gelukwensen, van ZKH Prins Bernhard, mr. H. A. F. M. O. van Mierlo, minister van defensie, luitenant-generaal J. G. Roos, bevelhebber der landstrijdkrachten, en luitenant-generaal C. Baas, bevelhebber der luchtstrijdkrachten

531 Anderhalve eeuw 'schouw over 's lands defensie'

535 In vogelvlucht door honderdvijftig jaar Militaire Spectator, door F. Wesseling, luitenant-kolonel der cavalerie b.d.

543 Uit het verleden, door het heden, naar de toekomst

548 Bij de omslag

549 De Russische luchtlandingstroepen, door C. Ros, kapitein der infanterie

571 De belevenissen van een batterij bij „de achterpoort” van de Vesting Holland. De 77e Bt.Lu.A. op 10 mei 1940, door S. H. Hoogterp, kolonel van de Koninklijke luchtmacht b.d.

578 NBC-opleidingen KLu 25 jaar, door E. Chr. Briët, majoor van de Koninklijke luchtmacht

582 Pruisen in zwart-wit, door H. Toorenvliet, publicist

588 Boeken

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 61045(51.16/12). Nevenwerkzaamheden als autorij-instructeur (herdruk, mei 1981).

LaO 77020(51.2/114). Duur eerste oefening; groot verlof en klein verlof in afwachting van groot verlof (herdruk, mei 1981).

LuO 79505(23.3/9). Overzicht vredeorganisatie van de KLu (herdruk, mei 1981).

LaO 81006(55.15/17)/LuO 81506(55.15/17). Regeling uitkering t.b.v. werkloze schoolverlaters uit gezinnen van defensiewerknemers in het buitenland.

LaO 81007(55.5/84)/LuO 81507(55.5/81). Regeling ziektekostenvoorziening overheids personeel.

LaO 81008(83.4/9)/LuO 81508(83.4/9). Handleiding betreffende de instructiekaart en gevarenklassekaart voor het vervoer van ontploffingsgevaarlijke stoffen over de weg.

LaO 81010(78/482)/LuO 81510(78/169). Interimregeling examens Koninklijke Militaire Academie 1981.

LuO 81504(23.1/95a). Wijziging nominatieve samenstelling commissie van advies voor de benoeming tot cadet bij de onderscheidene opleidingsrichtingen van de KLu.

Lamed 011-70(23.1/60) / Lumed 505-70(23.1/63). Bureau autorisatie en registratie kernenergiewet

en commissie beoordeling aanvragen autorisaties (herdruk, augustus 1981).

Lumed 507-81(83/8). Vervoer voor rijksrekening bij ontslag uit de dienst.

Lamed 013-81(78/477a). Cursus stafdienst/staforientatie aan de Hogere Krijgsschool.

Lamed 014-81(78/484). Opleiding tot officier-munitietechnicus.

Lumed 510-81(44/12). Herijk van maten en gewichten enz. (herdruk, juni 1981).

Mededelingen van het Commando Verbindingen Koninklijke landmacht

VS 11-6 (Het (militaire) bericht, 1e druk). Dit voorschrift verschaft informatie over aangelegenheden betreffende het (militaire) bericht en dient als handleiding voor het opstellen ervan.

VS 11-9 (Radiotelegrafieprocedure, 5e druk). De uitgifte van de 5e druk vloeit voort uit wijzigingen op de ACP 124 (C) en voorstellen en adviezen van gebruikers.

VS 11-14 (Adresaanduidingen, verbindingswoorden en standaardtelefoonnummers, 3e druk). De 3e druk werd noodzakelijk ten einde gelijklopende opvattingen

en ondubbelzinnige regels vast te leggen voor het gebruik van adresaanduidingen voor telecommunicatiedoeleinden, verbindingswoorden en standaardtelefoonnummers. Het is gebaseerd op de ACP's 100, 117, 119 en 121 en de STANAGs 5042 en 5046 en vervangt VS 11-14 „Adresaanduidingen en codewoorden”, 2e druk.

IK 11-18/1-ats (Memorandum telexprocedure ats, 1e druk). De uitgifte van deze instructiekaart werd noodzakelijk om, vooruitlopende op de aanpassing van VS 11-18, 2e druk, het personeel richtlijnen te verschaffen met betrekking tot de telexprocedure zoals deze ten behoeve van het ats wordt gebruikt.

VS 11-21 (Verbindingen in de KL – netradioverbindingen, 1e druk). Deze druk werd noodzakelijk ten einde de schema's netradioverbindingen aan de huidige situatie aan te passen. Tevens is de nieuwe tekenwijze in overeenstemming gebracht met het gestelde in STANAG 5042. VS 11-21/1 „Verbindingen in de KL, dl 1 – radioverbindingen”, 2e druk is hiermee komen te vervallen.

LF 5005 (Stationslogboek, 4e druk). De uitgifte van een 4e druk vloeit voort uit actualisering en herziening van VS 11-9 „Radiotelegrafieprocedure”, 4e druk en is o.a. gebaseerd op wijzigingen in de ACP 124(C). De 4e druk van het stationslogboek waarvan het model enigszins is gewijzigd, zal eerst worden verstrekt wanneer de 3e druk is verbruikt.

LF 15997 (Lijst verzendgemachtigden, 1e druk). De uitgifte van dit geheel nieuwe legerformulier vloeit voort uit de 1e druk van voorschrift VS 11-6 „Het (militaire) bericht”.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit dienen bekend te maken aan de administratie van de eenheid waarbij zij in onderhoud zijn.

Paleis Soestdijk, december 1981.

MS
150

Met veel genoegen wens ik het bestuur van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap geluk ter gelegenheid van de 150ste jaargang van de Militaire Spectator.

Voor degenen, zowel binnen de krijgsmacht als daarbuiten, die de ontwikkelingen voornamelijk bij de land- en luchtmacht met belangstelling volgen, is de Militaire Spectator een onmisbaar blad.

Gaarne spreek ik de hoop uit dat het bestuur, ook in de toekomst, erin slaagt een belangrijke bijdrage op het gebied van de meningsvorming betreffende voor de krijgsmacht essentiële problemen te blijven geven.

Prins der Nederlanden.

MINISTER
VAN DEFENSIE

MS
150

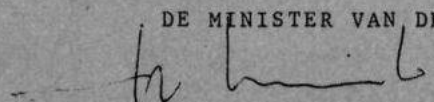
Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van De Militaire Spectator in januari 1932 schreef de toenmalig minister van defensie mr.dr. L.N. Deckers in het jubileumnummer van dit blad:

"Het is niet gemakkelijk jaar in jaar uit een tijdschrift zoo te redigeeren en samen te stellen, dat het een kring van lezers behoudt, groot genoeg om zijn voortbestaan te verzekeren. Daartoe is goede leiding, hoewel eerste eisch, alléén niet voldoende. Niet minder onontbeerlijk is de medewerking van velen".

Hoewel er sindsdien zowel in de krijgsmacht als daarbuiten veel is veranderd, hebben de woorden van minister Deckers hun geldigheid behouden. Ook anno 1982 staat de redactie van Nederlands oudste periodiek voor de verre van gemakkelijke taak maandelijks een editie samen te stellen, die niet uitsluitend voor een beperkt aantal specialisten, maar voor een brede kring van geïnteresseerden toegankelijk is. De Militaire Spectator moet immers meer zijn dan een militair-technisch of militair-historisch vaktijdschrift. Het moet een medium zijn, waarin ook actuele ontwikkelingen op politiek-militair en strategisch gebied worden toegelicht en verklaard.

Wanneer de redacteuren en medewerkers van De Militaire Spectator deze doelstelling bij voortduring in het oog houden is er voor het honderdvijftig jaar oude periodiek nog een schone toekomst weggelegd. Ik wens hun in dit opzicht veel succes toe!

DE MINISTER VAN DEFENSIE,

Mr. H.A.F.M.O. van Mierlo

BEVELHEBBER DER LANDSTRIJDKRACHTEN
CHEF LANDMACHTSTAF

POSTBUS 90711, 2509 LS 's-GRAVENHAGE

's-Gravenhage, 29 september 1981

MS
150

Met veel genoegen voldoe ik aan het verzoek van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap om een voorwoord te schrijven voor het jubileumnummer van de Militaire Spectator.

150 Jaargangen lang heeft de Militaire Spectator vanuit tal van gezichtspunten de vele ontwikkelingen in en om de krijgsmacht op een voortreffelijke wijze onder de aandacht van de officieren gebracht. De Militaire Spectator was en is voor ons een kostbaar goed.

Als Bevelhebber der Landstrijdkrachten vertrouw ik erop dat de Militaire Spectator ook in de toekomst een grote steun zal blijven voor allen die op enigerlei wijze betrokken zijn bij het leiden van de Koninklijke landmacht.

Ik neem deze gelegenheid gaarne te baat om U, lezers van de Militaire Spectator, te vragen om niet alleen in kleine kring te spreken over de vragen en problemen die U vandaag bezighouden, maar om de gedachten en ideeën die van belang kunnen zijn voor Uw collega's via dit blad uit te dragen.

De Militaire Spectator is niet alleen voor U, maar ook van U.

Ik wens de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap van harte geluk met dit jubileum en ik wens de Militaire Spectator in het belang van ons allen nog vele goede jaren toe.

J.G. ROOS
Luitenant-generaal

BEVELHEBBER DER LUCHTSTRIIDKRACHTEN

2509 LM 's-GRAVENHAGE, december 1981.
Prins Clauslaan 8
Postbus 90501
Tel. 81 43 21

Bij het verschijnen van de 150ste jaargang van de Militaire Spectator passen op de eerste plaats gelukwensen aan het adres van de uitgever, de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap. Als een militair blad na anderhalve eeuw nog regelmatig verschijnt, dan is daarmee het bewijs geleverd voor de functie en de kwaliteit van dat blad.

Een dergelijk lange verschijningsperiode betekent ook dat er een traditie is ontstaan. Iedere lezer zal dan ook beamen dat de Militaire Spectator door de jaren heen een geheel eigen gezicht heeft gekregen. Het is echter voor ieder blad, maar met name voor de Militaire Spectator, een logische noodzaak dat de inhoud een eigentijds karakter heeft. Bij het bepalen van dat gezicht hebben de lezers een uitermate belangrijke rol, zij dragen het blad. In dit verband ware het interessant te onderzoeken of de Militaire Spectator niet nog breder van opzet zou moeten worden. Immers, er zijn diverse disciplines die buiten het terrein van de directe krijgswetenschappen liggen maar niettemin ten doel hebben de krijgsmacht optimaal te laten functioneren en daarom een wezenlijk bestand van die krijgsmacht zijn.

Het is dan ook met die gedachte dat ik de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap ook voor de toekomst veel succes wens met de Militaire Spectator.

C. BAAS
Luitenant-Generaal

Anderhalve eeuw 'schouw over 's lands defensie'

MS Met het verschijnen van dit laatste nummer van zijn honderdvijftigste jaargang sluit de Militaire Spectator een periode af van anderhalve eeuw, waarin verscheidene generaties van auteurs en redactieleden zich hebben ingespannen voor het verwezenlijken van de doelstellingen zoals die in het eerste nummer, op 29 januari 1832, waren geformuleerd door de initiatiefnemer en oprichter J. C. van Rijnveld:

De Spectator wenscht zijne waarnemingen en opmerkingen tot nut van het Leger en daardoor ten dienste des Vaderlands te doen strekken. Wat hem, bij zijne waarnemingen, belangrijk voorkomt, zal het onderwerp zijner schriftelijke beschouwingen zijn.

Die taakomschrijving impliceerde dat de Militaire Spectator zich steeds heeft moeten opstellen als een „oplettende beschouwer”. Daarmee schaarde hij zich in de rij van gelijknamige tijdschriften die in de loop van de 18e en vroege 19e eeuw in zwang raakten en welke moralistisch-didactische benadering – een uitvloeisel van de Verlichting – bij het toenmalige lezerspubliek zeer in de smaak viel. In afwijking van zijn naamgenoten bewoog de Militaire Spectator zich uitsluitend op het terrein van de landsverdediging; bovendien ontbrak in zijn kolommen het door de anderen zo gretig gehanteerde satirieke aspect, zeker niet in de laatste plaats vanwege het toen hooggehouden principe dat men de overheid met respect diende te bejegenen.

Bij een jubileum als het onderhavige is uiteraard de verleiding groot, de loftrompet te steken op de vele en gewichtige diensten die de jubilaris den lande mag hebben bewezen. Wie zich de moeite zou willen getroosten de hele rij van gebundelde jaargangen door te bladeren, zou daarin ongetwijfeld vele redenen kunnen vinden voor het bezigen van loftuitingen en het uitspreken van erkenning en waardering. Het zou evenwel strijdig zijn met zijn oorspronkelijke

opzet, indien de Spectator zichzelf nu op de voorgrond zou dringen, zich op een voetstuk zou plaatsen en zichzelf bewieroken. Beter is het, uit zijn „schriftelijke beschouwingen” af te lezen waarop „zijne waarnemingen en opmerkingen” in de voorbije anderhalve eeuw dan wel zijn gericht geweest, welke zaken van belang werden geacht, en in hoeverre de blik van de beschouwer ruim en ver genoeg is geweest om krijgsmacht en vaderland werkelijk tot nut te kunnen strekken.

Bijzonder boeiend is het daarbij, te constateren hoe zich op verschillende belangstellingsgebieden een nagenoeg parallel lopende ontwikkeling heeft voorgedaan. Na een zeer lange periode, waarin vrijwel geen veranderingen optraden in het tot dan toe gebruikelijke patroon, begonnen zich wijzigingen af te tekenen die vervolgens in steeds sneller tempo op elkaar volgden tot ten slotte het bijhouden van, en zeker het anticiperen op, verdere consequenties van dat exponentiële verloop praktisch onmogelijk zou worden; een gang van zaken overigens, die eveneens – en in hetzelfde tijdsbestek – kon worden waargenomen op het terrein van, bijvoorbeeld, de snelheid waarmee de mens zich kon verplaatsen, de reikwijdte van de projectielen waarvan hij zich bediende en de vernietigingskracht van de te zijner beschikking staande wapens.

Verleden, heden of toekomst

Kenmerkend voor de beginperiode van de Militaire Spectator is geweest dat de blik vrijwel uitsluitend was gericht op het verleden. Dat is nauwelijks verwonderlijk, want de grootste resultaten die Napoleon op het gevechtsveld had weten te behalen, moesten grondig worden bestudeerd en geanalyseerd om daaruit het geheim van zijn succes te kunnen afleiden. Ook elders hield men zich daarmee bezig; Jomini en zijn school van de Doctrinairen, von Clausewitz en de Ideologen, en tal van andere militaire theoretici waren al

evenzeer op zoek naar het onfeilbare recept voor de overwinning. Bovendien had Nederland in 1831, met de Tiendaagse Veldtocht, bewezen met goed gevolg oorlog te kunnen voeren, en dat alles versterkte de reeds bestaande neiging het verleden belangrijker te achten dan het heden en de toekomst.

Slechts schoorvoetend wendde de Militaire Spectator zich derhalve naar krijgsverrichtingen elders. Dat de meningsverschillen tussen de Doctrinairen – hoofdzakelijk Fransen – en de Ideologen – vooral uit Duitse militaire kringen – in de Frans-Duitse Oorlog van 1870-'71 ten gunste van de laatstgenoemden werden beslecht, kreeg dan ook bijlange niet de aandacht die de serieuze vakman had mogen geven aan een krijgsgeschiedenis waarin nieuwe middelen en methoden werden beproefd. En ook ten tijde van de Boerenoorlog (1899-1902) was de belangstelling niet zo zeer professioneel en rationeel als wel emotioneel van aard.

Zelfs de Eerste Wereldoorlog is klaarblijkelijk niet bij machte geweest de blik van redactie en medewerkers iets meer op het heden en de toekomst te vestigen. De Nederlander was in dat grote conflict duidelijk een buitenstaander, kennelijk dank zij het geslaagde concept van de nationale strategie dat het handhaven van een onaanastbare neutraliteit beoogde. Wel werden er enkele kritische geluiden vernomen van bezorgde schrijvers die betwijfelden of dat doel wel kon worden bereikt met gebrekkige middelen, maar het welslagen van de toenmalige defensiepolitiek leek ook de deskundige pessimisten in het ongelijk te stellen. Het gevolg was, dat de overtuiging groeide dat de uit het verleden getrokken lessen inderdaad de juiste weg hadden gewezen en dat het derhalve raadzaam zou zijn op die weg te blijven voortgaan . . . zij het met het oog gericht op het verleden.

Het is mede daaraan te wijten geweest dat de beschouwingen uit de periode na de Eerste Wereldoorlog al evenzeer neerkwamen op de neiging, zich voor te bereiden op de afgelopen oorlog. Had Napoleon omstreeks een eeuw lang model gestaan voor de wijze waarop men het slagveld als overwinnaar kon verlaten, na 1918 waren het blijkbaar de Franse tactici bij wie men in de leer moest gaan: de Nederlandse militaire voorschriften ademden die opvatting, en de

„oplettende beschouwer” bleek dermate loyaal tegenover de leiding dat hij gewoonlijk voortborduurde op hetzelfde stramien, zonder noemenswaardige kritiek te leveren op een aanpak die toch stellig in aanmerking had mogen komen voor een zekere modernisering.

Toch konden ook van tijd tot tijd wel nieuwere geluiden worden beluisterd. Niet alleen waagden sommige schrijvers het te betwijfelen of onze heilige neutraliteit andermaal zou kunnen worden gehandhaafd op een zelfde gemakkelijke wijze als dat in 1914-'18 was gelukt, maar ook het ingewortelde respect voor de overheid bleek tanende: de auteurs hielden de politieke leiding voor dat een qua omvang onmiskenbaar gegroeid takenpakket slechts kon worden gegarandeerd indien de overheid daarvoor dan ook de adequate middelen verschaft. Helaas werd daarbij niet nader gepreciseerd wat onder die term dan wel moest worden verstaan, want om dat voor de toekomst te kunnen bepalen zou de „beschouwer” zich honderdtachtig graden van het verleden hebben moeten afkeren.

Geleidelijk begon nu de kentering aan tempo te winnen. Het waren bepaald niet meer alleen de oorlogen uit het verleden waaraan doctrines, tactieken en middelen werden ontleend, ook contemporaine conflictsituaties kregen allengs meer aandacht. Weliswaar betrof het ook dan nog een bestudering achteraf, maar de tussengelegen tijdsspanne werd meer en meer bekort. Ten tijde van de aanloop tot de Eerste Wereldoorlog had men zich nog hoofdzakelijk gericht naar de napoleontische oorlogen, maar aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog was men al doende met het trekken van lessen uit de Spaanse Burgeroorlog. Dat betekende dat het verleden-in-de-diepte moest plaats maken voor een meer recente blik op de geschiedenis, en bovendien dat de waarnemingen ook ruimtelijk werden verbreed: ook hetgeen zich elders op de aardbol afspeelde, werd nu van belang geacht. Die nieuwere benadering kon echter geen invloed meer uitoefenen op de rol die de Nederlandse krijgsmacht werd opgedrongen in de Tweede Wereldoorlog. De opmerkelijke beschouwer had te lang verwijld bij het verleden en te zeer geloofd in de waarde van de *analyse a posteriori*; de voorbereiding op afgelopen oorlogen resulteerde in een nederlaag in de nieuwe.

Men kan zich afvragen of het besef daarvan in brede kring is gegroeid, een feit is evenwel dat het op gang gekomen veranderingsproces zich versneld heeft voortgezet.

Aanvankelijk bleef de aandacht nog geconcentreerd op de historie, maar in toenemende mate gingen de schrijvers zich uitspreken over het heden en ook waagden verscheidenen zich aan het ontwikkelen van een toekomstvisie en het schetsen van de consequenties daarvan. Gevoegd bij een geografisch vrijwel onbeperkt ruime belangstelling heeft dat ertoe geleid dat thans kan worden gezegd dat de Militaire Spectator metterdaad mondiale interesse heeft voor letterlijk alles wat zou kunnen strekken „tot nut van de Nederlandse krijgsmacht, en daardoor ten dienste des Vaderlands”.

Het optreden van de krijgsmacht

Zoals reeds werd aangeduid, kan een nagenoeg identieke curve worden getekend terzake van de ontwikkelingen op ander terrein. Dat geldt ook voor de opvattingen over de wijze waarop de krijgsmacht de haar opgedragen taken het beste zou kunnen vervullen en met welke middelen dat bij voorkeur zou moeten worden gedaan.

In de eerste eeuw van de Militaire Spectator bleek de belangstelling voornamelijk gericht op het zogenaamde „kleine werk”. De verschillende schrijvers gingen veelal tot in details in op bepaalde tactische manoeuvres, bepleitten – soms minuscule – verbeteringen aan uniform of uitrusting van de enkele man of aan het harnachement van de paarden dan wel aan wapens of voertuigen, maar spraken zich slechts hoogst zelden uit over onderwerpen van een wat wijdere strekking. In het algemeen overheerste klaarblijkelijk de mening dat de lezers van dit blad moesten worden voorzien van alle beschouwingen die hun vakmanschap op met name de lagere niveaus zouden kunnen vergroten. Het hogere niveau werd kennelijk geacht te zijn voorbehouden aan een relatief beperkte elitegroep, die dan ook de wat dieper gaande studies kon voorgeschoteld krijgen in de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap die, opgericht op 6 mei 1865, in die behoefte ging voorzien.

De bredere interesse, waarvan in het voorgaande werd gesproken, baande zich ook geleidelijk

een weg op dit gebied. Naarmate het oog meer werd gericht op hetgeen zich buiten onze landsgrenzen afspeelde, groeide ook de belangstelling van de lezers voor een meer mondiaal georiënteerde beschouwingwijze en redactie en auteurs kwamen aan die wensen tegemoet. De periode tussen de beide wereldoorlogen bracht nog niet veel meer dan een aarzelend begin, de Tweede Wereldoorlog betekende ook in dezen dat het nationale blikveld tot wereldwijdte moest worden vergroot. Niet langer waren strategie, geopolitiek, internationale betrekkingen en kennis van de militaire organisaties van vreemde volkeren uitsluitend bestemd voor de „happy few”, ook de gemiddelde lezer van de Militaire Spectator werd geacht zich daarvoor te interesseren, en bijgevolg werden steeds meer artikelen opgenomen – niet zelden van buitenlandse deskundigen in hun eigen taal – die deze weetgierigheid konden bevredigen. Bij dat alles werd het lagere niveau uiteraard niet verwaarloosd; het kreeg van de „oplettende beschouwer” alleen maar een ietwat geringere nadruk.

Overigens moet worden opgemerkt dat de beschouwingen over het optreden van de krijgsmacht zich in minstens driekwart van het bestaan van de Militaire Spectator hebben gekenmerkt hierdoor, dat de *mens* bijna geheel leek te worden genegeerd. Het had de schijn alsof de factor mens verwaarloosbaar was. Tot op zekere hoogte valt dat te verklaren uit de te zeer op het verleden gerichte aandacht: immers, Napoleon en zijn school hadden de mens in hun legers eigenlijk slechts gezien als verbruiksmateriaal, kannonenvoer, willoze werktuigen in de hand van de begenadigde veldheer. De negentiende-eeuwse opvatting dat de mens in de strijkrachten niets anders had te doen dan de hem gegeven bevelen blindelings op te volgen, werd in de Militaire Spectator van die tijd dan ook geenszins weersproken.

De zienswijze van von Clausewitz, dat de geestelijke kracht van de mens een gewichtig element vormt in de oorlogvoering, mocht dan wel worden aanvaard als resultaat van zijn grondige studie, maar de consequenties van dat standpunt werden niet zichtbaar in de pennevruchten van hen die de kolommen van dit blad vulden. Toch kon de kentering niet uitblijven; na de Eerste Wereldoorlog tekende zich ook op dit gebied

een geleidelijke verandering af. Misschien hadden de ontzaglijke verliezen aan mensenlevens de aandacht doen vallen op deze ondergewaardeerde categorie „middelen”, misschien ook lag het aan de alom opkomende bewegingen die de menselijke waardigheid en de waarde van 's mensen persoonlijkheid beklemtoonden. Hoe het ook zij, allengs werd in de beschouwingen van de verschillende schrijvers de mens in de militaire organisatie naar waarde geschat: níét een stuk materiaal dat in voorkomend geval kan worden „afgeruild”, maar een denkend en meedenkend wezen dat als zodanig onvervangbaar is en een essentiële rol speelt in de oorlogvoering.

Ook die ontwikkeling is na de Tweede Wereldoorlog in een versnelling geraakt. Even zag het zelfs ernaar uit dat de balans te ver zou doorslaan in de andere richting, toen de mens zózeer centraal werd gesteld dat de taakvervulling door de krijgsmacht in gevaar dreigde te komen. Hoewel niet is te voorzien hoe in de toekomst de prioriteiten zullen worden gelegd, lijkt voor het huidige een redelijke evenwichtstoestand bereikt: de verdeling van de belangstelling over materiële en personele onderwerpen is wel verantwoord.

De functie van de krijgsmacht

Hand in hand met de veranderingen inzake de wijze van optreden wijzigden zich ook de opvattingen over de primaire functie van de krijgsmacht. Gedurende zeer lange tijd gold de stelregel dat de krijgsmacht er was om zo nodig oorlog te voeren, en de artikelen in de Militaire Spectator waren dan ook daarop gebaseerd: het nationale territorium moest worden verdedigd naar alle zijden, en van een in bondgenootschappelijk verband na te streven machtsevenwicht was in het geheel geen sprake. De schuchtere twijfel aan een geslaagde reprise van ons neutraliteitssucces, zoals die werd uitgesproken in enkele artikelen in de jaren twintig en dertig, groeide geleidelijk uit tot de overtuiging dat onze enige kans was gelegen in een hecht verbond met andere naties wier belangen parallel liepen met de onze. De consequenties van dat bondgenootschap werden vooral na de Tweede Wereldoorlog zichtbaar in verschillende beschouwingen. Uit-

eindelijk leidde dat ertoe dat ook in de Militaire Spectator meermalen werd betoogd dat de voornaamste taak van de krijgsmacht is, de oorlog te voorkomen; uiteraard werd daarbij beseft dat voor die functie de geloofwaardigheid van de krijgsmacht *conditio sine qua non* is, omdat strijdkrachten zonder een werkelijke gebruikswaarde in het machtsevenwichtsstreven geen enkele rol spelen.

De verhouding overheid—krijgsmacht

Ook in dat opzicht manifesteerde zich een analoge ontwikkeling. Aanvankelijk werd de gerespecteerde overheid als in wezen onaantastbaar beschouwd, maar gaandeweg werd een kritischer benadering merkbaar. Zo lang Nederland zich veilig waande, achtten de auteurs het minder oirbaar de regering verwijten te maken. Nauwelijks werd echter enige dreiging onderkend of de lankmoedigheid verminderde tegenover een politieke leiding die het zover had laten komen. Het zijn vooral de jaargangen tussen de beide wereldoorlogen die van deze ontwikkeling getuigen. Twijfel over het regeringsbeleid werd in het begin in ietwat bedekte termen geuit, later in steeds duidelijker bewoordingen. Die curve kende slechts even een relatief vlak gedeelte, namelijk toen de eerste naoorlogse kabinetten deden blijken de lessen van 1940-'45 ter harte te willen nemen.

Naarmate de oorlogsjaren verder achter ons kwamen te liggen, leek ook de bereidheid van de overheid af te nemen metterdaad te zorgen voor een militair instrument dat geloofwaardig is en ook werkelijk zal kunnen functioneren als onverhoopt de nood aan de man zou komen. De toenemende bezorgdheid daarover in kringen van de krijgsmacht is mede aanleiding geweest dat auteurs en redacties die verontrusting hebben doen doorklinken in de kolommen van de Militaire Spectator. Stond vroeger de Militaire Spectator bijna qualitate qua aan de zijde van de overheid, thans heeft hij — wanneer er een tegenstelling is tussen overheid en krijgsmacht — geen andere keus dan zich op te stellen waar de aloude, nog immer van kracht zijnde doelstelling hem dat voorschrijft:

... tot nut van de krijgsmacht en daardoor ten dienste des vaderlands!

In vogelvlucht door honderdvijftig jaar Militaire Spectator

F. Wesseling

luitenant-kolonel der cavalerie b.d.

Op 29 januari 1982 zal de Militaire Spectator, als oudste maandblad van Nederland, gedurende 150 jaren hebben gefungeerd als „militaire toeschouwer en opmerker”.

In diverse bibliotheken, en mogelijk hier en daar zelfs in een particuliere verzameling, zullen de omstreeks acht meter in beslag nemende, keurig gebonden jaargangen nog zijn te vinden. Het ware de oprichter van de Militaire Spectator, J. C. van Rijnveld, doctor in de Natuurlijke Wijsbegeerte, ridder der Militaire Willemsorde 4e klasse, lid van het Provinciaal Utrechtsch genootschap van Kunsten en wetenschappen, en eerste luitenant der Rijdende Artillerie, volledig gegund indien hij het resultaat van zijn initiatief van destijds nu, in 1981, in de vorm van die imposante rijen boeken zou mogen overzien.

Luidde het motto op het titelblad van de eerste aflevering van de eerste jaargang:

Want mijn gewisse zal mij dien mildelijk toonen, met getuighenis dat ik mij eenighszins jeeghens mijne Landsluiden heb gequeeten helpende hen aan middel om een rijken schat van tijdt te besparen dewijl zij de stof en omstandigheeden van een zeer breeden handel kunnen plukken uit een beknopt bundel van blaaden. Hoofft [1] . . .

dan zou Van Rijnveld ook daarover met verbazing terugdenken aan die gedenkwaardige Zondag 29 Januarij 1832, waarop de Militaire Spectator voor het eerst verscheen.

Bladerende door al die jaargangen Militaire Spectator, geven de duizenden publikaties en commentaren een duidelijke weerspiegeling van al hetgeen zich op militair gebied in Nederland en de Overzeese Bezittingen

heeft afgespeeld. De oprichter slaagde erin zijn doel te (doen) realiseren, zijnde:

Zijne waarnemingen en opmerkingen tot nut van het Leger, en daardoor ten dienste des Vaderlands te doen strekken. [2]

Van Rijnveld omschrijft deze doelstelling als volgt:

Het kan niet missen of hij, die met oplettendheid beschouwt — en dit moet men van eenen „Spectator” onderstellen — ontmoet soms voorwerpen, welke hij niet schoon; handelingen welke hij niet goed kan noemen. In zoverre mogen dan enkele der volgende vertogen of beschouwingen kritisch, liberaal of in oppositie genoemd worden; nimmer zullen zij ontaarden in het misbruik van een onzer voortreffelijke vrijheden. Bevordering van dat belang, waarvoor allen, die in Nederland wapens voeren kunnen, zich ten strijd verenigd hebben, is het doel van de Spectator; en dat wordt door geen gispingen, waarin de geest der liefde ontbreekt, bereikt. [2]

Zelfs heeft de oprichter van dit maandblad veel meer bereikt, want al die jaargangen bijeen vormen nu een uniek vastgelegde wereldgeschiedenis.

Vele, niet alleen Nederlandse maar ook buitenlandse, ontwikkelingen op strategisch, tactisch, militair-technisch, politiek en, last but not least, personeelsgebied zijn in de loop der jaren gesignaleerd, waarbij door de Militaire Spectator steeds werd gestreefd naar een zo hoog mogelijke kwaliteit der artikelen.

Het is echter geenszins mijn bedoeling in te gaan op de inhoud van de Militaire Spectator zelf, hoewel ik — het zal in het onderstaande

MS
150

blijken — af en toe niet kon nalaten dat tòch te doen. Waarom het mij echter in eerste instantie gaat is uw aandacht te vragen voor de geschiedenis van de Militaire Spectator als tijdschrift gedurende de anderhalve eeuw van zijn bestaan.

De oprichting op 29 januari 1832 en de eerste vijftig jaren

Gelegerd in een gering Noordbrabants dorp (Nederland was toen gemobiliseerd) was eind 1831 de eerste luitenant der Rijdende Artillerie J. C. van Rijneveld doende het eerste nummer van „De Militaire Spectator, Tijdschrift voor het Nederlandsche Leger”, gereed te maken voor de drukpers. Rijneveld was

... bezadigd, ja omzichtig in de aanvang en hij is dat gebleven tot aan het einde. Men dwaalde toen men hem eenmaal een vurig strijder noemde en men dwaalde toen men beweerde dat hij ophield dit te zijn. [3]

Wat Van Rijneveld voor ogen stond was het opzetten van een degelijk, letterkundig militair tijdschrift, en dat is hem, zoals blijkt, door groot doorzettingsvermogen volledig gelukt. Er bestonden al meer militaire tijdschriften — zoals „De Nieuwe Spectator”, „Mars”, „Het Vaandel”, „Pro Patria”, enz. — doch deze konden de tijd niet overleven.

In die jaren bestond reeds lang behoefte aan een middelpunt van gedachtenwisseling over militaire belangen en aangelegenheden, en Van Rijneveld wist juist aan die behoefte te beantwoorden door de gedegen en duidelijke inhoud van de artikelen, zoals de „Beschrijving van de Tiendaagse Veldtocht” [4], „Schets der voornaamste krijgsgebeurtenissen in Polen in 1831” [5] en „De oorlog op Celebes in 1824 en 1825” [6], die alle door Van Rijneveld zijn geschreven.

Dat het tot stand komen van deze artikelen in die tijd zeer veel inspanning vergde, moge duidelijk zijn. Er was echter bovendien ook grote durf nodig om onder een zeer autocratische regering en legerleiding met een vrije meningsuiting te komen. In 1882 schreef A. W. P. Weitzel:

Maar het is even waar, dat hetgeen men tegenwoordig vrijheid noemt, toen (in de begintijd van de Militaire Spectator) vrij algemeen bandeloosheid zou zijn geheten. [7]

Nog in 1846 trok het zeer de aandacht dat een luitenant in de Militaire Spectator durfde schrijven en dat het desbetreffende artikel werd toegelaten:

Ik ben soldaat, maar als de troep ingerukt en de degen opgestoken is, herinner ik mij gaarne, dat ik daarom niet opgehouden heb te zijn een vrij burger van een vrije staat, wien het geoorloofd is hardop te denken over alles wat er zoal voorvalt . . . Gebreken, leemten, verkeerde maatregelen en wat dies meer zij, kunnen bestaan, maar daarover denkt men dan zo eens hardop, men schrijft zijn gedachten op de keerzijde van het een of ander uitrukkend staattie of rapportje, wat men toevallig bij zich heeft, en zendt dit vervolgens aan de vrije drukpers der H.H. Broese en Comp. te Breda. Dit recht laat ik mij door niemand ter wereld ontnemen. [8]

Werd de Militaire Spectator aanvankelijk door de overheid „gesubsidieerd”, in 1848, toen Van Rijneveld het hoofdredacteurschap overdroeg aan de tweede luitenant der Jagers A. W. P. Weitzel, was het tijdschrift in staat zelfstandig voort te bestaan. Oogmerk was vooral, volledig gebruik te maken van de vrijheid van drukpers. Dat recht werd ernstig en met vrucht benut, zonder misbruik. De herziening van de Grondwet in 1848 ontging de Militaire Spectator dan ook niet. Een ander oogmerk, dat reeds van het begin af werd nagestreefd, was het meer in de publieke belangstelling brengen van de gebeurtenissen in Indië, aangezien dat voor de bevolking in Nederland een volkomen onbekende wereld was.

In de loop der jaren stak de Militaire Spectator steeds meer zijn voelhorens uit en zo werden ook buitenlandse militaire tijdschriften in de beschouwingen opgenomen.

Voorts beijverde de redactie zich o.a. in 1859 voor modernisering van de bewapening van de infanterie, die zich toen nog moest behelpen met de gepercussioneerde gladloop. Te-

vens werd veel aandacht besteed aan de artilleriewetenschappen en de vestingbouw.

Ten slotte zij over de eerste halve eeuw van de Militaire Spectator opgemerkt dat de oprichting én de groei slechts tot stand konden komen dank zij de niet aflatende ijver en de inzet van de oprichter en de hem opvolgende hoofdredacteuren. Zonder de overigen die zich voor de Militaire Spectator inzetten tekort te doen, mogen de namen van de hoofdredacteuren van die eerste 50 jaren hierna worden vermeld.¹

1832 - 1848	J. C. van Rijnveld	Rijdende Artillerie
1848 - 1853	A. W. P. Weitzel	Jagers
1853 - 1859	L. Mulder	Infanterie
1859 - 1861	G. F. W. Vijgh	Infanterie
1861 - 1864	H. M. F. Landolt	Grenadiers
1864 - 1868	W. C. Hojel	Artillerie
	C. D. H. Schneider	Artillerie
1868 - 1871	F. Ermerins	Ingenieur
1871 - 1888	C. L. van Pesch	Artillerie

De tweede halve eeuw, tot en met 1931

Werden de eerste 50 jaren in het bestaan van de Militaire Spectator voor wat betreft Europa en vooral in Nederland — behalve de mobilisatie van 1870 — gekenmerkt door betrekkelijke vrede, in de daaropvolgende halve eeuw kwam de oorlogsdreiging zeer dichtbij met de voor Nederland langdurige mobilisatie van 1914-1918.

Behalve uitgebreide aandacht die de Militaire Spectator in „Het maandelijks politiek overzicht” en andere artikelen besteedde aan het verloop van de Eerste Wereldoorlog, werden in die jaren ook vele ontwikkelingen op technisch gebied gesignaleerd. Weliswaar bleef de modernisering in Nederland achterlopen, maar in het buitenland waren motorisering en mechanisering duidelijk begonnen. Parallel daaraan bereikte in ons land wèl de algemene ontwikkeling binnen onze krijgsmacht een aanmerkelijk hoger niveau. Door de betere middelen van commu-

¹ Hier dient één uitzondering te worden gemaakt, en wel voor de heer E. H. Brouwer, bibliothecaris van de KMA, die gedurende 44 jaar (1832-1876) zijn medewerking verleende met vertalingen, het nodige correctiewerk en het volledig persklaar maken van de Militaire Spectator.

Hoge waarnemingsposten voor Veldartillerie (Mil. Spect. 76(1907)475)

nicatie kon men steeds meer en beter worden geïnformeerd en ook de banden met de overzeese bezittingen konden daardoor worden aangehaald.

Wat er in de wereld gebeurde, werd allengs duidelijker en nóg beter weergegeven. Steeds meer onderwerpen kwamen onder de loep en werden uitgebreid beschreven en toegelicht.

Opvallend blijft toch dat men, zelfs tot kort voor de Eerste Wereldoorlog, nog steeds bleef publiceren over bijvoorbeeld de Slag bij Waterloo, het Beleg van Antwerpen, enz. Enerzijds verraadt dat een bepaalde onzekerheid over de toekomst, anderzijds wijst het op de betrekkelijke vredessituatie op dat moment binnen Europa.

In de loop der jaren veranderde er aan het uiterlijk van de Militaire Spectator vrij weinig. De titel luidde tot 1861: „De Militaire Spectator, Tijdschrift voor het Nederlandsche Leger”. Beginnende met de jaargang 1861 werd daaraan toegevoegd: „en in de Overzeesche Bezittingen”. In 1876 werd de naam weer iets gewijzigd en wel in: „De Militaire Spectator, Tijdschrift voor het Nederlandsche Leger en dat in de Overzeesche Bezittingen”.

Pas bij de 90e jaargang, in 1921, kwam daarin verandering; de nieuwe benaming luidde

toen: „De Militaire Spectator, Tijdschrift voor de Weermacht in Nederland en Indië”. In 1932 — jaargang 101 — werd deze titel aangevuld met: „waarin opgenomen Het Artilleristisch Tijdschrift², Het Cavaleristisch Tijdschrift en het Militair Technisch Tijdschrift”. Voor wat de uitgevers betreft: van de oprichting tot 1898 bleef men trouw bij Broese en Comp. te Breda en ging toen over naar de Erven Loosjes te Haarlem, welke uitgever in 1902 zijn naam veranderde in Vincent Loosjes. In 1909 trad als uitgever op A. W. Bruna te Utrecht, die in 1917 ook weer een naamswijziging onderging in A. W. Bruna en Zoon, Uitgevers Mij te Utrecht. Met ingang van 1 januari 1922 ging men over naar H. P. de Swart en Zoon te Den Haag, die in 1930 eveneens een naamswijziging onderging in N.V. Drukkerij H. P. de Swart en Zoon. Vervolgens werd in 1932 Moormans Periodieke Pers, Den Haag, de volgende uitgever van de Militaire Spectator en dat zou gedurende vele jaren zo blijven.

Ook bij de hoofdredacteuren vonden in de loop der jaren uiteraard ettelijke mutaties plaats, zoals hier moge blijken:

1871 - 1 aug	1888	C. L. van Pesch
1 aug 1888 - 1 sep	1894	C. J. Sniijders
1 sep 1894 - 1 dec	1902	G. J. C. A. Pop
1 dec 1902 - 1 jan	1914	W. F. Pop
1 jan 1914 -	1929	P. H. A. de Ridder
1929 -	1932	J. H. Carstens

Wat de inhoud van de Militaire Spectator zelf betreft, is men door al die jaren heen zeer consequent en uitgebreid gebleven. Veel aandacht is steeds besteed aan „Boekaanmeldingen” van zowel in binnen- als buitenland verschenen boekwerken van militaire aard, en daarnaast werden aparte rubrieken gewijd aan „Overzichten van buitenlandse tijdschriften”. Gedurende een aantal jaren werd eveneens aandacht besteed aan „Verzameling van Wetten, besluiten, verordeningen enz. het Leger betreffende”, en aan „De benoemingen, verplaatsingen en veranderingen bij het Leger”.

² Overigens m.i.v. de 5e jaargang, sinds 1 januari 1922 reeds in de Militaire Spectator geïntegreerd.

Hoewel het hier gaat om de geschiedenis van de Militaire Spectator, mag ik niet nalaten toch ook enkele opmerkelijke artikelen te vermelden die in de loop van de jaren 1882-1932 verschenen.

Als typerend voor de veelzijdigheid kan de aankondiging worden genoemd van het verschijnen van de tweede druk van de Geïllustreerde Encyclopedie van A. Winkler Prins bij de uitgever Elsevier in 1884 [9], en van de tweede editie van een Reiswijzer van de ANWB in 1891 [10].

Is het vervaardigen van lichtdrukken vandaag de gewoonste zaak, reeds in 1887 werd over de technische mogelijkheden daarvan geschreven. In 1892 werd melding gemaakt van de militaire toepassingsmogelijkheden van „sneeuwschaatsen”, en in 1893 vinden we een publikatie over elektrische afstandmeters. Een greep uit het gebodene bewijst de grote verscheidenheid: 1897: tijdschrift-aankondiging „Onze Tijd — Over jongeren en hun toekomst”; juli 1905: aankondiging van deel 1, aflevering 1 van het Militair Rechterlijk Tijdschrift; 26 mei 1906: oprichting van de vereniging „Onze Vloot”; 15 juli 1911: verschijning 1e jaargang nr 1 van „Ons Leger”; 1918: een waarschuwend woord tegen de Pacifistische Beweging; 1922: over de psychiatrische behandeling van het zenuwachtige paard; 1925: over de vervaardiging van reliëfkaarten en aandacht voor de zandbak, ofwel „De zandkaart”, voor het houden van tactische oefeningen. In 1926 werden achtereenvolgens aangekondigd de 23e jaargang van het „Taschenbuch der Kriegsflotten”, de 4e jaargang van het „Taschenbuch der Luftflotten” en de 1e jaargang van het „Taschenbuch der Tanks”. Interessant is het verslag van een proef met een 7-tons Renault vechtwagen in ons polderland, op 12 april 1928 achter Huis ten Bosch te 's-Gravenhage [11], evenals een bijdrage in 1932 die reeds de aandacht vroeg voor „Artillerie, een toekomstbeeld in 1970”, waarbij de schrijver inging op artilleriesverkenning en waarneming met helikopters, de fotografische vuurpijl en kabelballon met televisieapparaat (*Revue d'Artillerie* van december

1931, gerefereerd in *Mil. Spect.* 101(1932) 132).

Ten slotte lijkt het in een artikel, verschenen in 1923, „Is de ontwapeningsleuze van sommige onzer politieke partijen gerechtvaardigd?“, geschreven door W. J. K. Baay, beangstigend veel erop alsof het vandaag zou zijn geschreven [12].

Dat de redactie steeds streefde naar verbetering blijkt in 1932, bij het verschijnen van de 101e jaargang: een geheel nieuwe opzet, beter papier, nieuwe rubrieken („Berichten van personele aard“, „Uit de Legerorders“) en op het omslag een oranje band met de Nederlandse Leeuw.

Omvatte de 87e jaargang in 1918 reeds 800 bladzijden tekst en evenzovele pagina's met advertenties, in 1932 waren deze aantallen gegroeid tot ruim 900, en het jubileumnummer van januari 1932 werd in 10.000 exem-

Tekening, gemaakt door Ikol der cavalerie b.d. E. A. Laurillard bij de bevrijding door de Russen uit het krijgsgevangenkamp „Neu Brandenburg“, begin mei 1945

plaren verspreid. Ondanks de moeilijke omstandigheden waarin onze weermacht zich toen bevond, konden deze prestaties worden verwezenlijkt door de niet aflatende inzet van de redacties en de medewerkers.

De derde vijftig jaar, van 1932 tot 1982

Had Jules Verne de gave in de toekomst te denken en te schrijven, het is maar goed dat niemand een vooruitzicht heeft kunnen geven op hetgeen zou geschieden in de bovengenoemde periode van vijftig turbulente jaren. Toch bleef, alle verwickelingen van die bewogen jaren ten spijt, de Militaire Spectator zijn eigen karakter behouden. Zelfs tijdens de Duitse bezetting bleef ons tijdschrift verschijnen, tot en met nummer 5 in mei 1942. De titel was inmiddels, in augustus 1940, gewijzigd in „De Militaire Spectator — maandblad voor Krijgswetenschap en opbouw dienst“, en in november van dat zelfde jaar in „De Militaire Spectator — maandblad voor Krijgswetenschap“.

Eerst in oktober 1945 verscheen nummer 1 van de jaargang 1945; deze 114e jaargang telde tot en met december van dat jaar drie nummers. Uiteraard werd in dat eerste naoorlogse nummer veel aandacht besteed aan de herverschijning, blijkende uit de woorden van ZKH Prins Bernhard, minister van oorlog mr. J. Meijnen, en van de chef van de generale staf luitenant-generaal mr. H. J. Kruls.

Hoe moeizaam het opnieuw opbouwen van Nederland na die oorlogsjaren was, bleek ook toen het maartnummer in 1946 wegens moeilijkheden bij de papierdistributie eerst in juli verscheen, gedrukt op zes verschillende soorten (restanten) papier bij de Noord-Nederlandse Drukkerij in Meppel.

Hoewel het maandblad in 1943 en 1944 niet verscheen, werden die jaren in de jaargangnummering toch meegeteld (112 en 113); de jaargangen 114 en 115 over 1945 en 1946 verschenen in één band, waarbij de maanduittgaven van augustus tot en met december 1946 (nummers 8 t/m 12) vanwege de papierschaarste in één tijdschrift waren samengevoegd.

Verscheen het tijdschrift in oktober 1945 onder de benaming „De Militaire Spectator — officieel orgaan van het Ministerie van Oorlog”, te beginnen met het julinumnummer van 1946 werd daaraan toegevoegd: „en van het Koninklijk Nederlandsch Indische Leger”, waarna in 1949 „Indische” werd gewijzigd in „Indonesische”. De opheffing van laatstgenoemde krijgsmacht deed de titel met ingang van het augustusnummer 1950 wijzigen in: „De Militaire Spectator — Officieel orgaan van het Ministerie van Oorlog”.

In verband met het vorenstaande wordt opgemerkt dat bij het herverschijnen van de Militaire Spectator in oktober 1945 tevens het einde kwam aan een bijna honderdjarige periode, sinds 1848, waarin het blad als volledig onafhankelijk tijdschrift had gefungeerd. Van januari 1953 af werd als benaming vermeld: „De Militaire Spectator — waarin opgenomen de officiële mededelingen van het Ministerie van Oorlog”, die zes jaar later, in 1959 weer werd gewijzigd in „... — waarin opgenomen de officiële mededelingen van

de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht”, bij welke gelegenheid ook het KLu-embleem op het omslag ging prijken. In 1967 werd in de subtitel het woord „maandblad” opgenomen, en per 1 januari 1972 verduwen uit de titel het lidwoord, hetgeen zeer velen nauwelijks of niet zal zijn opgevallen. Daarna vonden tot op heden geen wijzigingen meer plaats.

Al is deze vermelding van de volledige benamingen van de Militaire Spectator in de loop van zijn bestaan een schijnbaar droge opsomming, toch spreekt daaruit — behalve uit de inhoud van de tot 147 boeken samengevoegde jaargangen — al een stukje vaderlandse historie.

Zoals ook voor de voorgaande 50-jaarsperiodes werd gedaan, mag ook voor deze derde periode niet worden voorbijgegaan aan de hoofdredacteurs, die in de loop der jaren hun belangrijke rol voor de Militaire Spectator vervulden:

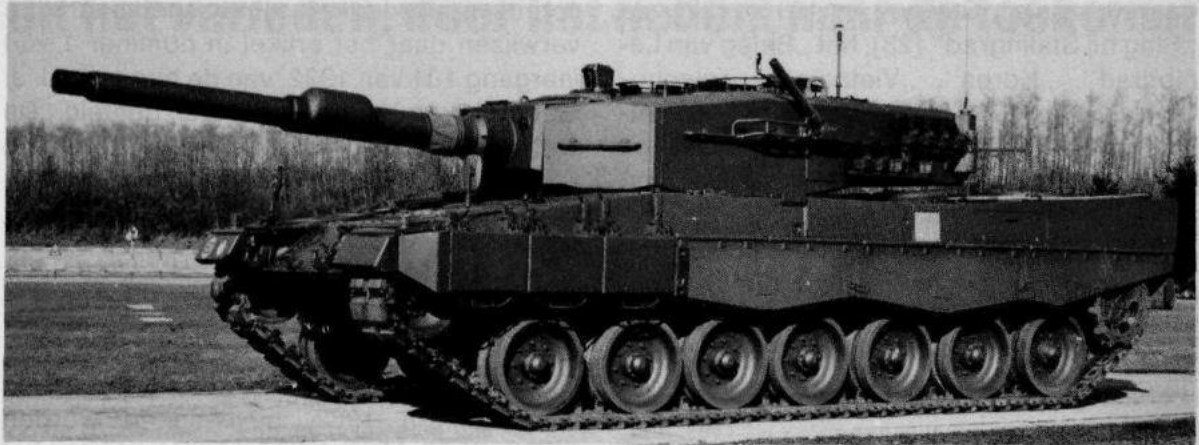
---

1 jan 1932 - 1 juli 1941	J. Moorman, res kol b.d.
1 juli 1941 - 1 mei 1942	D. A. van Hilten, lkol gs
1 okt 1945 - 1 juli 1946	J. Moorman, res kol b.d.
1 juli 1946 - 1 jan 1953	M. R. M. Calmeyer, lgen gs
1 jan 1953 - 1 jan 1957	J. Moorman, res kol b.d.
1 jan 1957 - 1 apr 1964	E. J. C. van Hootegem, genmaj gs
1 apr 1964 - 1 okt 1964	C. Koster, bgen gs
1 okt 1964 - 1 jan 1966	R. J. W. Heslinga, lkol gs (wnd hoofdred.)
1 jan 1966 - 1 jan 1968	E. J. C. van Hootegem, lgen gs
1 jan 1968 - 1 feb 1969	H. A. Thoonsen, bgen art
1 feb 1969 - 1 aug 1972	F. Touber, bgen inf
1 aug 1972 - heden	W. Walthuis, bgen inf

Dat zij niet alleen stonden in hun functie is duidelijk, evenals het feit dat zij zonder de vele medewerkers in hun redacties nimmer het beoogde peil van de Militaire Spectator hadden kunnen handhaven. Een woord van grote waardering gaat dan ook uit naar alle, hier onmogelijk met name te noemen, medewerkers die zich in de loop der jaren zozeer voor de Militaire Spectator hebben ingezet.

Uiteraard is het ook van belang te vermelden dat gedurende vele jaren Moormans Periodieke Pers, Den Haag, als uitgever optrad en

MS
150

Modernste bewapening: Leopard II

wel van 1 januari 1939 tot 1 januari 1970, waarna deze uitgeverij overging in de Verenigde Periodieke Pers N.V. Per 1 januari 1972 ging de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap optreden als uitgever.

Dan dient toch ook nog weer de aandacht te worden gevraagd voor enkele artikelen die in de achterliggende 50 jaren in de Militaire Spectator zijn verschenen. Een keuze maken uit een zo groot aantal publikaties, van zóveel auteurs en met een dermate uitgebreide scala aan onderwerpen was uiteraard niet eenvoudig, zodat niet kon worden ontkomen aan een zekere persoonlijke voorkeur, evenmin als aan een zeer ruime rubricering.

Ten eerste werd, zoals trouwens niet anders kan worden verwacht, regelmatig en steeds met grote warmte aandacht besteed aan het wel en wee van ons Huis van Oranje, waarbij de hoogtepunten telkenmale weer nader werden beschouwd.

Ook zijn daar de jubilea van de diverse verenigingen, zoals Ons Leger, de Vereniging van Nederlandse Reserve Officieren, de Gezamenlijke Militaire Fondsen, de Studenten Weerbaarheden, Mars in Cathedra, enz., en van diverse militaire instanties zoals de Hogere Krijgsschool, de Militaire Luchtvaart, de Koninklijke Militaire Academie, de Generale Staf, de Artillerie, de NAVO, enz., waaraan steeds nauwgezet aandacht werd besteed. Regelmatig werden ook rubrieken gewijd

aan het KNIL, met ten slotte „Het K.N.I.L. ten afscheid — In Memoriam het K.N.I.L.” in 1950 [13].

Op technisch gebied liepen de artikelen uiteindelijk het sterkst uiteen van de „Trado trekker van Van der Trappe” in 1936 [14], via „De bescherming van het paard tegen strijd-gassen” in 1940 (o ironie!) [15], tot het supersonisch vliegen, de ruimtevaart, raketten, kernwapens, enz.:

We are fast approaching the point, where our equipment will require only an idiot to push buttons but a genius to maintain. [16]

In het menselijke vlak vinden we bij onze speurtocht een artikel in 1940 over „De onbekende soldaat” [17], in 1941 „De Eeregalerij van de Militaire Spectator” [18], en in 1949 „In Memo Generaal Spoor” [19], met alle huldebetoon aan onze troepen in het voormalige Nederlands-Indië. Vervolgens in 1951 „Dapperheidsonderscheidingen aan Koreastrijders” [20], met ook hierbij het respect aan allen die in Zuid-Korea vochten, maar ook bijdragen over „De herziening van het voorschrift Inwendige Dienst en het Reglement op de Krijgstucht”, over de gevolgen van de „Vermaatschappelijking”, „In-spraak”, enz., en alles wat daarmee verder heeft te maken.

Ook op het gebied van terugblikken in het verleden werden vele zeer interessante artikelen in de Militaire Spectator gepubliceerd. De Spaanse Burgeroorlog in 1937 [21], de Eerste en de Tweede Wereldoorlog en details

daaruit, zoals „Gallipoli in 1915” [22], de „Slag bij Stalingrad” [23], het „Beleg van Leningrad”, „Korea”, „Vietnam”, „Tsjecho-Slowakije” in 1939 en 1968, „Polen”, enz. Alles bij elkaar vele, vele historische drama's. In feite overbodig te vermelden dat regelmatig ook vele artikelen en discussies verschenen over logistiek, tactiek, strategie, organisatie, management, enz. Ten slotte mag niet onvermeld blijven dat ook de wereldpolitiek, de wereldstrategie, de vredesbeweging en de ontwapening steeds ruime aandacht genoten.

Aangezien er in deze wereld nog zoveel gebeurt, zal het de Militaire Spectator in de toekomst zeker niet ontbreken aan onderwerpen; men mag daarom verwachten dat hij bloeiend zal blijven bestaan als oudste tijd-

schrift van Nederland. Het is goed daarbij te verwijzen naar het artikel in nummer 1 van jaargang 101 van 1932, van de hand van J. J. G. baron van Voorst tot Voorst, getiteld „De Ontwapenings Conferentie — Voorbereiding — Grondslagen en Verwachtingen”, beginnende met de zinsnede:

Zal op den tweeden Februari 1932 een nieuwe periode in de geschiedenis der menscheid een aanvang nemen?

Die vraag kan naar mijn mening nu, op de drempel van 1982, bevestigend worden beantwoord. Maar hóé anders had men het zich toen, vijftig jaar geleden, voorgesteld! Een nieuwe periode? Jawel, maar van een werkelijke vooruitgang op weg naar een duurzame vrede kan helaas nog niet worden gesproken.

Literatuur

1. P. C. Hooft — *Mil. Spect.* 1(1832)(titelblad dl 1).
2. J. C. van Rijneveld — *Mil. Spect.* 1(1832)(1)1.
3. A. W. P. Weitzel — *Mil. Spect.* 51(1882)(1)6.
4. J. C. van Rijneveld — *Mil. Spect.* 1(1832)(1)2.
5. J. C. van Rijneveld — *Mil. Spect.* 4(1835)(1)1.
6. J. C. van Rijneveld — *Mil. Spect.* 8(1840)(6) 119.
7. A. W. P. Weitzel — *Mil. Spect.* 51(1882)(1)5.
8. A. W. P. Weitzel — *Mil. Spect.* 51(1882)(1)6.
9. Redactie — *Mil. Spect.* 53(1884)(1)53.
10. Redactie — *Mil. Spect.* 60(1891)593.
11. E. H. van den Akker — *Mil. Spect.* 97(1928) 379.
12. W. J. K. Baay — *Mil. Spect.* 92(1923)421.
13. W. H. Fockema Andreae — *Mil. Spect.* 119 (1950)(8)460.
14. P. H. van der Trappe — *Mil. Spect.* 105 (1936)(3)112.
15. J. G. C. van Vloten — *Mil. Spect.* 109(1940) (2)83.
16. Deputy Chief of Staff for logistics US Army — *Mil. Spect.* 131(1962)(11)540.
17. Havanha — *Mil. Spect.* 109(1940)(11)471.
18. Redactie — *Mil. Spect.* 110(1941)(1)2.
19. Redactie — *Mil. Spect.* 118(1949)(8)424.
20. Redactie — *Mil. Spect.* 120(1951)(8)432.
21. E. P. B. Tomasso — *Mil. Spect.* 137(1968)(3) 130.
22. J. E. C. van der Linden — *Mil. Spect.* 134 (1965)(6)282.
23. F. J. de Jong — *Mil. Spect.* 138(1969)(8)364.

Uit het verleden, door het heden, naar de toekomst

MS
150

Hoewel het aanvankelijk in het voornemen heeft gelegen dit bijzondere nummer van de Militaire Spectator goeddeels te vullen met een uitgebreide en representatieve bloemlezing uit de honderdvijftig tot dusverre verschenen jaargangen, moest daarvan toch worden afgezien, en wel om tweeërlei reden. In de eerste plaats moest worden vastgesteld dat het niet juist zou zijn de momenteel geboden soberheid niét te betrachten en desondanks een al te uitbundige speciale editie uit te geven welker omvang een zo forse financiële aderlating zou betekenen dat deze in redelijkheid niet meer als een „normaal” exploitatietekort zou mogen worden aangemerkt. In de tweede plaats moest worden betwijfeld of het gros der lezers aan een reeks van herdrukken van pennevruchten uit het verleden — hoe zorgvuldig ook geselecteerd — wel die aandacht zou willen besteden die in het algemeen wordt gegeven aan meer contemporaine artikelen.

Het is om die redenen dat de redactie heeft gemeend de voorkeur te moeten geven aan een iets gewijzigde opzet van dit jubileumnummer. Weliswaar wordt ook nu het verleden geenszins genegeerd — het voorgaande artikel met zijn belangwekkende terugblik op de voorbije anderhalve eeuw getuigt wel daarvan — maar de vogelvlucht door de historie heeft toch aanzienlijk minder nadruk gekregen dan het heden en de toekomst. Terecht, want een Spectator die zich te veel concentreert op hetgeen verleden tijd is, loopt gevaar de toekomst ruggelings tegemoet te treden en zal derhalve niet in staat zijn de juiste leiding te geven.

Als een soort illustratie op hetgeen voornoemde terugblik aanduidt, volgen hierna enkele summere voorbeelden uit vroeger tijden, niet zozeer omdat zij toonaangevend zouden zijn voor hetgeen de Militaire Spectator zijn lezers bood, doch meer om een enkel rustpunt in de vogelvlucht te scheppen. Voor de lezer anno 1981 zal stellig een vergelijking van het register van de 150e met dat van de 1e jaargang interessant zijn. Ook de bijna verontschuldigde wijze waarop wordt gemeld dat na de tiende ook weer een elfde jaargang zal volgen, lijkt het reproduceren waard, mede omdat de beginselen nog eens worden beklemtoond. Voorts verdient het afsheidseditoriaal van de initiatiefnemer Van Rijnveld te worden herdrukt, al ware het slechts om de hedendaagse lezer in de gelegenheid te stellen kennis te nemen van de bloemrijke formuleringen die destijds werden gebezigd om uiting te geven aan des schrijvers erkentelijkheid jegens de velen die de Militaire Spectator hielpen worden tot wat hij thans mag zijn. Vervolgens behoort te worden aangeduid dat reeds in een vroeg stadium belangstelling werd getoond voor het krijgsmachtdeel dat destijds nog niet was te voorzien, de Koninklijke luchtmacht: de „boek aankondiger” uit 1892 heeft zeker niet kunnen vermoeden dat de luchtvaart een zó hoge vlucht zou nemen. En ten slotte een aan de Koninklijke landmacht gewijde inleiding op een toentertijd nieuwe rubriek over het leven en streven in dat krijgsmachtdeel, waaruit blijkt dat ook een halve eeuw geleden werd gewaarschuwd met analoge termen als nu: „Qui se fait brebis, le loup le mange”! W.W.

REGISTER

VAN DEN INHOUD, LOOPENDE OVER HET EERSTE DEEL VAN DEN MILITAIRES SPECTATOR.

Eerste Jaargang.

Aanmerkingen op de nieuwe organisatie der Fransche kaval- rie	blad. 155-164.	Aanspraken (militaire)	„ 127.
Aanmerkingen over de doelmatigheid, bij de vuren der infan- terie het kommando-woord „vuur!” uit te spreken of weg te la- ten	blad. 140-147.	Aanteekeningen (krijgskundige) omtrent de sterkte der Russi- sche legers in de verschillende oorlogen sedert 1806	blad. 107.
Aanmerkingen op het verslag betreffende de topographische kaart van den kolonel J. E. van Gorcum	blad. 117.	Aanteekeningen (krijgskundige) betreffende de stad Leuven	blad. 200.
		Aantal soldaten in Europa	„ 266.

- Aard- en wozzakken (over het gebruik der) . . . . . 247.
 Akademie (Koninklijke militaire) . . . . . 117.
 Album voor levensschetsen enz.
 .. de Pruisische majoor *F. von Schill*. bladz. 168-173-180.
 .. *Jan van den Kornput* . . . . . 191-198-206.
 .. *Latour d'Auvergne* . . . . . bladz. 253.
 .. *Haxo* . . . . . 216.
 .. *Napoleon* op de voorposten te Bautzen. . . . . 278.
 Batterij (overwelfde of gekazematteerde) . . . . . 286.
 " (geblindeerde) . . . . . 308.
 Belooningen der dapperheid enz. bladz. 249-257-279-305-311-317.
 Bemagtiging van Warschau . . . . . bladz. 19-28-34.
 Berigten (leger en vreemde leger) bladz. 5-96-103-111-119-128-136.
 Berigt . . . . . bladz. 80-201.
 Bewapening (iets over de) der Fransche vestingen . . . . . bladz. 6.
 Birmans (middelen van verdediging bij de) in gebruik . . . . . bladz. 159.
 Briefwisseling . . . . . bladz. 24-40-48-56-64-128-144-160-184-200-290-298.
 Bijdrage betrekkelijk het gebruik van worpgeschut in de verdediging eener vesting . . . . . bladz. 12.
Chassé (de generaal baron) . . . . . 135.
Creuznach (brief van den generaal L. S.) . . . . . 157.
 Dankbetuiging eens soldaats . . . . . 127.
 Defileren (wijze om te) . . . . . 125.
 Depôts . . . . . 144.
 Diensttijd (korte) . . . . . 123.
 Dubbelhaaks (nota betrekkelijk het gebruik des) . . . . . 217.
 Dubbelzinnig antwoord op eene vraag om verlof . . . . . 16.
Frederik Willem . . . . . 16.
 Gebeurtenissen (een woord over de tegenwoordige) . . . . . 224.
 Genie (Fransche troepen) . . . . . 40.
 Gevoel (Hoog) van bewondering bij den blik op de dappere verdediging der citadel van Antwerpen in 1832 . . . . . bladz. 307.
 Geweer (*Robert*) . . . . . 169.
Gumoens (levenschets van den kolonel *von*) . . . . . 267.
 Honden (omtrent het gebruik der) in den oorlog . . . . . 45.
 Infanterie (over de samenstelling der bataillons) . . . . . 86.
 Karakterschets der gebeurtenissen aan den Rijn en in de Nederlanden in de veldtogten van 1792 en 1793 . . . . . bladz. 243-251-259.
 Kasteel van Antwerpen . . . . . bladz. 225-231-240-266-307.
 Kavallerie . . . . . bladz. 68.
 " evolutiën . . . . . bladz. 234-239.
 Krijgsman (de) in vreedestijd . . . . . 129-137.
 Krijgstucht (trek van buitengewone Belgische) . . . . . 127.
 Kruis (het metalen) . . . . . 31-37.
 Leger (iets over de opwekking van zedelijke kracht in het Nederlandsche) . . . . . bladz. 209.
 Levens berigt van den luitenant generaal *Voet* . . . . . 99.
 Mastic voor steenhouders . . . . . 226.
 Materieel (proeven met het nieuwe Fransche artillerie) . . . . . bladz. 72.
 Mededeeling der uitvindingen en inrigtingen, betrekkelijk de draagbare vuurwapenen in Noord-Amerika . . . . . bladz. 302.
Nanning (*Gisius*) . . . . . 151.
 Necrologie . . . . . bladz. 16-87-151-267.
 Oost-Indiën (iets over Neerlands zee- en landm. in de) . . . . . bladz. 153-183.
 Ontlading van percussie geweren zonder Mechanischen invloed van buiten . . . . . bladz. 227.
 Ontmoeting met den *Volontair XX* . . . . . 79.
 Opmerkingen over de definitiën der taktiek gegeven door *von Decker* en *Léorier* . . . . . bladz. 296.
 Opstand (Poolschen) . . . . . 72.
 Overzicht van eenige der voornaamste militaire tijdschriften:
 " " *le Spectateur Militaire* . . . . . bladz. 142.
 " " *algemeine militär zeitung* . . . . . 151.
 " " *Oestreichische militairische zeitschrift* . . . . . 176.
 " " *united service journal* . . . . . 195.
 " der Xde afdeeling van het nieuw Fransch reglement voor de velddienst . . . . . bladz. 212.
 Overzicht der XIIde afdeeling van het nieuw Fransch reglement voor de velddienst . . . . . bladz. 205.
 Overzicht der XIIIde afdeeling van het nieuw Fransch reglement voor de velddienst . . . . . bladz. 193.
 Organisatie (over de escadrons) . . . . . 124.
 Palembang (togt naar) in den jare 1821 . . . . . bladz. 85-91-97-105-113.
 Promotie . . . . . bladz. 3.
 Promotiën (plaats gehad hebbende) . . . . . bladz. 5-14-22-30-47-70-78-95-101-110-116-126-143-152-158-197-234.
 Regel (praktische) om de dikte eens booms op eene geveene hoogte te bepalen . . . . . bladz. 226.
 Regtspleging (militaire) . . . . . 13.
 Ruitery (over de) . . . . . 177.
 Stangen (segundo) . . . . . 47.
 Statistieke tafel van het Duitsch verbond . . . . . 8.
 Statistiek . . . . . 7-15.
 Schets der militaire gebeurtenissen in België . . . . . bladz. 48-57-65-73-81.
Schweidnitz (verrassing van) in 1761 . . . . . bladz. 83-89.
Spectator (de) aan zijne lezers . . . . . 1-135-315.
 " (ronde rapport van) . . . . . 134.
 Sterke en samenstelling van:
 Het Sardinesche leger . . . . . 88.
 " Saksische leger . . . . . 103.
 " Fransche leger . . . . . 118.
 " Spaansche leger . . . . . 118.
 " Pruisische leger . . . . . 118.
 " Egyptische leger . . . . . 184.
Stevens (stijve) bij de kurassiers . . . . . 31.
 Strydkrachten van Oostenrijk . . . . . 108.
 " " China . . . . . 118.
 Taktiek . . . . . bladz. 185-201-213-221-229-235.
Teekens (de nieuwe onderscheiding-) . . . . . bladz. 321.
Tiendaagsche veldtogt (de) uit een krijgskundig oogpunt beschouwd . . . . . bladz. 2-9-17-25-33-41.
Togt der Franschen naar Algiers . . . . . 275-283-291-299.
Turksche (kleding en onderscheiding teekens der) troepen . . . . . bladz. 71.
Veldmaarschalk (de) van het Protugeesche leger . . . . . bladz. 111.
 Verbetering (iets betrekkelijk de) van oude vestingen enz. . . . . bladz. 262.
 Verdiensten (iets over de) der Nederlanders in de krijgskunst . . . . . bladz. 161.
 Verkenningen (iets over de zoogenaamde weg of marsch) . . . . . bladz. 224.
Vervaardiging van het knalkwiksilver . . . . . 192.
 Vestingen en vestingdienst . . . . . bladz. 54-63-189.
Vinding (iets over de zoogenaamde Fransche) . . . . . 215.
 Voorwerpen (doelmatige wijze om) te vernielen . . . . . bladz. 165-170-196.
 Voorbeelden (twee) van hetgeen bedaardheid en tegenwoordigheid van geest vermogen . . . . . bladz. 133.
Volksgeest (Hollandsche) . . . . . 114.
Vonnis van eene slapende schildwacht in de 16de eeuw . . . . . bladz. 7.
 Vraag en antwoord . . . . . 119.
Wapens (iets over de percussie) . . . . . 38-44.

Wapens (iets over de kennis en het gebruik der)	bladz. 36-93-108-126.
Wegen (iets over het belang der ijzere) in den oorlog	bladz. 200.
Wenk (eene) aan den officier der infanterie	„ 23.
Wenken	„ 120.
Wet (zonderlinge) tegen het tweegevecht.	„ 102.
Wijze om van inversie in bataille, tot de regte orde over te gaan	bladz. 188.

Zamenstelling (iets over de toekomstige) van het Nederlandsche leger	bladz. 145.
Zamenstelling der Franche artillerie	„ 149.
Zonhoven (het kamp bij)	„ 53.

Aan de lezers van den Spectator!

De Spectator had zich bij den aanvang van zijnen werkkring geenszins kunnen voorstellen dat hij het einde van eenen tienden jaargang zoude beleven. Wanneer hij nu, op grond van dat tienjarig bestaan, zich eenigermate mag vleijen nut gesticht te hebben, en dat de strekking en het doel zijner bemoeijingen hebben bijgedragen tot het verzeren van zijn aanwezen, heeft hij echter de overtuiging, dat hij nog meer verschuldigd is aan de welwillende toegevendheid zijner lezers. De Spectator vermeent derhalve, wel verre dat er redenen zouden bestaan, om zijnen werkkring te eindigen, denzelfden voort te zetten, en het gelegde voetspoor volgende, zijnen elfden jaargang met onveranderde beginselen, aan te vangen. De toenemende lust tot mede-arbeiding zal hem in staat stellen, aan het geopenbaard verlangen zijner lezers te voldoen, en nog meer afwisseling te brengen in toon en voordragt, terwijl hij, bij de keuze der te plaatsen stukken, zich vooral zal bevljigten, om aan die artikels de voorkeur te geven, welke eene blijvende waarde bezitten. Vele vertoogen van dien aard liggen gereed of worden bearbeid voor den nieuw te beginnen jaargang.

Beschouwde men den Spectator als het orgaan van het leger, wanneer het deszelfs belangen, wanneer het deszelfs regten, wanneer het deszelfs roem gold, dan bestaan er geene redenen, die bij hem den wensch onderdrukken, om dien eertitel waardig te blijven, onder de leuze van *onpartijdigheid, bescheidenheid* en *zelfstandigheid*. Ook in dat opzigt hoopt de Spectator zich gelijk te blijven, en welligt is de tijd niet verre, dat hij zal kunnen toonen, onwrikbaar gehecht te wezen aan de beginselen en aan de belangen, die hij vroeger met evenveel warmte als overtuiging heeft voorgedragen en verdedigd.

DE REDACTIE.

(*Mil. Spect.* 10(1842)(12)268)

AFSCHEID

AAN DE LEZERS VAN DEN SPECTATOR.

Gereed om het moederland te verlaten en eene betrekking aan anderen over te dragen, die ik voor ruim zestien jaren had aanvaard, gevoel ik behoefte, om eenige regels tot afscheid aan de lezers van dit tijdschrift te rigten.

In gewone tijden en onder andere omstandigheden, zou ik het onderhavige onderwerp welligt breedvoeriger behandeld hebben. Misschien had ik mij laten verleiden, mijne geduldige lezers als aan de hand terug te voeren naar het punt van uitgang van dit tijdschrift, en zoodoende tot de beweegoorzaken zijner wording; hen met den vinger wijzende op de pogingen, door de *Spectator* aangewend, om de belangen van het leger, als een der eerste staatsbelangen te doen gelden, of om zijnen roem te handhaven, toen overschilligheid de plaats van belangstelling in het lot van den Soldatenstand had ingenomen.

De gebeurtenissen die wij in het tijdsverloop van eene maand beleefd hebben, hebben zooveel afgebroken van 't geen wij dachten dat nog eene reeks van jaren had kunnen trotseren, hebben zooveel uitgestreken wat wij onuitwisbaar waanden, dat eene retroactische beschouwing van eenige daadzaken, mijnen arbeid betreffende, misschien verkeerd zou worden uitgelegd.

De teruggang is niet meer te vinden in het woordenboek van den dag; en ik zal het niet wagen, in deze oogenblikken de opinie te trotseren, om, al ware het ook, slechts van ter zijde, en als ter sluips, er van te gewagen.

Een dusdanige terugblik op de afgewerkte taak, zou ook kunnen beschouwd worden als eene soort van verpligting, die ik aan de mij opvolgende redactie wilde opdringen. Daardoor zou ik geheel buiten het thema van den dag vervallen, zou ik den grondtoon verzaken, die aan allen en voor alles, vrijheid in de accoorden mengt van groot en klein, van rijk en arm.

De nieuwe redactie moest vrij zijn om haar veld af te bakenen, om hare grenspalen te plaatsen, hare geloofsbelijdenis te verkondigen. Zij moest kunnen optreden

los van het verledene, om het tegenwoordige en de toekomst door nieuwe glazen te kunnen bekijken.

De taak die ik in Januarij 1832 met mijnen te vroeg ontslapen' en aan zijnen nuttigen werkkring, aan de letteren, aan de wetenschappen en aan de muzen zoo ontijdig ontvallen vriend GISIUS NANNING (1) gezamenlijk opnam, is door de eervolle onderscheiding, welke mij is ten deel gevallen, afgebroken.

Zij zou nu belangrijk, ja gewigtig zijn geworden. Het vermoeden, dat zij welligt mijne krachten zoude hebben overtroffen, lenigt het leedwezen van in zulke oogenblikken de pen te moeten nederleggen; terwijl de overtuiging, dat zij overgedragen wordt op mannen, berekend voor dien arbeid, gewapend voor den strijd, en bezielde door edele drijfveren, dit afscheid minder moeilijk maakt.

Ik mag mij echter de genoegdoening niet ontzeggen, van mijne oude lezers, die zoovele mijner feilen en gebreken met den mantel der toegevendheid bedekt hebben, te zeggen, dat ik niet gerust heb, vóór dat ik verzekerd was, dat de *Spectator* een nieuw en als het ware verjeugdigd leven te gemoet ging; dat zijne levensbron-

(1) Hij stierf vier maanden nadat het 1ste nummer van dit tijdschrift het licht zag.

nen overvloediger konden vloeijen en degelijker vruchten zouden kunnen dragen. Uit het Programma, dat de nieuwe redactie op deze regelen laat volgen, zal men ontwaren, dat ik voor het minst niet te vergeefs gearbeid heb, aan het voortdurend bestaan van dat tijdschrift.

Ik zal niet behoeven te verzekeren, dat ik met de grootste belangstelling zijnen nieuwen werkkring zal gadeslaan en zijne belangen naar vermogen bevorderen. Daardoor toch zal ik kunnen toonen, dat ik hoogschat en vereert het leger, waarin ik opgevoed ben, dat voor mij de bakermat geweest is van alles wat in mij leeft en beweegt, waarin ik heb leeren waarden de hooge roeping van den soldatenstand, en der pligten hem opgelegd.

Wèl hem die in zich voelt wonen de kracht, om deze pligten, zonder ommezien te betrachten.

Door zulke gevoelens bezielde, zal noch de tijd kunnen doorknagen, noch de ruimte kunnen uitrekken de banden van trouw en gehechtheid, van hoogschatting, van vereering en erkentelijkheid, die mij binden aan het Vaderland, aan den Koning, aan mijne vrienden en krijgsmakkers, die ik, in vereeniging met mijne togtgenooten, de Majoor der artillerie STEURWALD en VON DENTZSCH, het hartelijkste vaarwel toeroep.

J. C. VAN RIJNEVELD.

(Mil. Spect. 16(1848)(10)194)

BOEKAANKONDIGINGEN.

De luchtvaart, door J. G. FIJNJE VAN SALVERDA. 's Graenhage, W. P. VAN STOCKUM & ZON. 1892. Prijs f 1,25.

Het doel van den Schrijver is een eenvoudig algemeen overzicht van den tegenwoordigen stand van het luchtvaartwezen te geven.

In de Inleiding zet hij uiteen, welke factoren in de laatste jaren tot een krachtiger ontwikkeling en een meer wetenschappelijke behandeling van het vraagstuk der luchtvaart hebben geleid, nadat bijna een eeuw van stilstand op dit gebied was voorafgegaan: het zijn voornamelijk de stelselmatige meteorologische waarnemingen, benevens de studie der vogelvlucht met behulp van photographische oogenblikbeelden en zelfregistreerende toestellen. Met een en ander is een nieuw tijdperk van onderzoek begonnen en al zijn hierin nog geen beslissende uitkomsten bereikt, zoo schijnt men toch thans op den goeden weg te zijn om eenmaal daartoe te geraken. Langen tijd werd het geheele vraagstuk beheerscht door de noodig geoordeelde grootst mogelijke lichtheid van den ballon; thans wordt de oplossing der vrije en willekeurige beweging door het lucht-ruim vooral gezocht door toepassing van het beginsel van „le plus lourd que l'air.”

Alvorens dit nader uiteen te zetten, geeft de Schr. eenige beschouwingen over het militair belang der luchtvaart, dat met het wetenschappelijk gewicht van het vraagstuk om den voorrang strijdt en niet het minst tot de ontwikkeling der laatste ja-

ren heeft bijgedragen. Hij herinnert daarbij aan het gebruik der luchtballons bij het beleg van Parijs in 1870/71 en bij de operatiën der Franschen in Tonking in 1884, alsmede aan de uitmuntende diensten, door het aerostatische park bewezen bij de groote manoeuvres in Frankrijk in het jaar 1891. Ook de weinig voorspoedige proefnemingen onzer genietroepen te Utrecht en die te Atjeh worden ter sprake gebracht.

De Schr. bespreekt nu verder in de eerste plaats de bestuurbare luchtballons en treedt, aan de hand van den bekenden Commandant RENARD in een vergelijking tusschen den luchtballon en de zee- of rivierboei, die de vaargeul der schepen, enz. aanwijst. Daarbij wordt de onvaste hoogtestand verklaard, dien de ballon in het luchtruim bezit, tengevolge van de toevallige en onvermijdelijke wijzigingen der stijgkracht. Daarna wordt het luchtschip beschouwd bij kalme lucht of windstilte, de snelheid van beweging vermeld, die onder zulke omstandigheden tegenwoordig bereikbaar is en worden verschillende andere eischen verklaard, met welke vervulling het vraagstuk der luchtvaart in zijn eenvoudigsten vorm, nl. bij windstilte, als voorloopig opgelost kan worden beschouwd.

De practische waarde dezer oplossing is echter gering, want in werkelijkheid heeft men steeds te rekenen met den wind, dien men niet kan opheffen of wijzigen, maar verplicht is — evenals bij de scheepvaart — aan te tasten en te bestrijden. De rol van den wind in de luchtvaart wordt nu besproken en daarbij aangetoond, dat voor de mogelijkheid van beweging van het luchtschip naar elk willekeurig doelpunt, een noodzakelijke voorwaarde is, dat de eigen snelheid van het vaartuig die van de gewoonlijk heerschende winden overtreft. Nadat aldus de algemeene voorwaarden voor de verwezenlijking van het bestuurbaar luchtschip zijn ontwikkeld, worden de practische uit-

komsten vermeld, die met de werktuigen tot het voortbrengen der beweging van luchtballons tot dusverre zijn verkregen, waarmede de Schr. het eerste gedeelte van zijn werk besluit.

Het tweede gedeelte is aan de bespreking der vogelvlucht gewijd, waaromtrent de Schr. belangrijke beschouwingen ontleent aan het werk van prof. MAREY te Parijs, getiteld: *Le vol des oiseaux* (Paris, G. MASSON. 1890). De bewegingen van den vogel in het luchtruim worden onderscheiden in: roeiende, zwevende en zeilende vlucht. Zij worden ieder afzonderlijk nagegaan en verklaard.

Nadat eenige bladzijden aan de luchtstromingen zijn ge-

wijd en daarbij enkele uitkomsten van waarnemingen op den Eiffeltoren zijn vermeld, wordt vervolgens het beginsel van enkele stelsels van vliegwerktuigen of zweeftoestellen, berustend op „le plus lourd que l'air”, verklaard en ten slotte een resumeerend overzicht gegeven van het tot heden bereikte standpunt op het gebied der luchtvaart.

Het bovenstaande zal voldoende zijn om een denkbeeld te geven van den inhoud van dit werkje, voor welks samenstelling de Schr. hoofdzakelijk de Fransche literatuur met vrucht heeft geraadpleegd. Het is aangenaam geschreven en bevattelijk gesteld, zoodat wij het gaarne ter lezing aanbevelen.

(Mil. Spect. 61(1892)(9)563)

LEVEN EN STREVEN IN DE KONINKLIJKE LANDMACHT

INLEIDING.

Nadat de Koninklijke landmacht en marine in de mobilisatiejaren hun taak vervuld hadden op een wijze, welke Minister Cort van der Linden op 28 November 1917 in de Tweede Kamer deed zeggen: „...onze weermacht is in den tijd, dien wij beleven, de groote preventieve macht geweest, die ons buiten den oorlog heeft gehouden”, zijn beide in 1918 tot hun bescheiden vredesvoet terug gebracht. De veertien jaren, die sedert zijn verlopen, waren jaren van vrede, doch allerminst van rust. Een algeheele wijziging en versoering in de vredesamenstelling der landmacht eischten een voorbereidenden arbeid van eertijds ongekenden omvang om het goede verloop van een nieuwe mobilisatie te verzekeren. Op tactisch gebied moesten de lessen van den wereldoorlog worden verwerkt, in de voorschriften vastgelegd en tot gemeengoed van aanvoerders en troep gemaakt. Een sterk ingekrompen beroepskader moest daarbij een verveelvoudigd en snel toenemend aantal reserve-officieren berekend maken voor de taak, om in het gemobiliseerde leger het grootste deel der aanvoerdersplaatsen te vervullen. De dienstplichtigen moesten in aanmerkelijk korteren tijd dan vroeger een opleiding ontvangen, die in schier elk opzicht hogere eischen stelde.

Inmiddels schreed de ontwikkeling van de techniek voort, de motor bracht, zoowel te land als in de lucht, ingrijpende wijzigingen teweeg, die in tactisch en organisatorisch opzicht een sterken weerslag in het leger vonden.

Dit alles heeft aan de dienstvervulling in de weermacht, vergeleken bij de jaren vóór 1914, een intensiteit en arbeidstempo gegeven, waarvoor buiten de gelederen weinig begrip en daardoor weinig waardeering wordt gevonden. Het Nederlandsche volk bestaat uit een minderheid, die eenzijdige weerloosmaking van ons land vraagt en blind wil zijn of wordt gehouden voor waarschuwingen als het conflict in Mandsjoerije, waar zoo duidelijk blijkt dat eenzijdige weerloosheid het geweld aantrekt. „Qui se fait brebis, le loup le mange”. Daarnaast bestaat een meerderheid, die de noodzakelijkheid van een weermacht erkent en haar wenscht te handhaven, doch voor een groot deel weinig weet omtrent werken en leven van deze weermacht en — „onbekend maakt onbemind”. De pers beperkt zich tot enkele hoofdartikelen — veelal over dezelfde kwesties: vooroefeningsinstituut en inkrimping van beroepskader — en een schaarsche berichtgeving.

Aan dit alles is de weermacht zelf niet onschuldig. Bij haar heeft steeds als devies gegolden „meer zijn dan schijnen” en ons volkskarakter heeft mede geleid tot een afkeer van uiterlijk vertoon en van streven naar populariteit. De tijd, waarin wij leven, dwingt echter in dit opzicht tot verandering. Bij handel, industrie en wetenschap is het oud-vaderlandsche „goede wijn behoeft geen krans” reeds lang verlaten.

Blijft ons volk dus vrijwel geheel verstoken van juiste voorlichting ten aanzien van wat in het Leger omgaat, zelfs voor hen, die van ons leger deel uitmaken, is het bezwaarlijk geregeld op de hoogte te blijven van hetgeen buiten den eigen dagelijkschen werkkring omgaat. Immers de eigen werkkring neemt de betrokkenen zoozeer in beslag, dat tijd en gelegenheid dikwijls ontbreken om kennis te nemen van wat daarbuiten in het leger geschiedt.

De Militaire Spectator wil daarin voorzien door deze rubriek: „Leven en streven in de Koninklijke landmacht”, waarin het leven en werken in de landmacht zullen worden weerspiegeld.

Dank zij de medewerking, waarvan wij ons wisten te verzekeren, zal deze documentatie juist en volledig zijn.

In de eerste plaats zal de lezer in deze rubriek berichten van personeelen aard vinden. Alle veranderingen in het personeel, onderscheidingen, enz., zullen hier volledig worden opgenomen.

Van groot belang achten wij het voorts, dat wij in staat zijn gesteld in deze rubriek mededeelingen te doen betreffende ingestelde commissies, haar samenstelling, haar taak en de door haar uitgebrachte rapporten, voor zoover die niet van geheimen of vertrouwelijk aard zijn.

Ook nieuw verschenen boekwerken, reglementen, voorschriften, enz., zullen geregeld worden vermeld en, zoover daartoe aanleiding bestaat, besproken.

Deze rubriek zal haar bestemming: het leven en streven in de Koninklijke landmacht te weerspiegelen, nog beter kunnen vervullen, wanneer ook onze lezers daaraan hun medewerking willen verlenen. Belangrijke oefeningen en proeven behooren aan de vergetelheid te worden ontrukkt en dat kan, als onze lezers daarvan korte verslagen, bij voorkeur toegelicht door foto's, willen inzenden. Gaarne doen wij daarom een beroep op aller medewerking.

Dan zal *De Militaire Spectator* een getrouw beeld geven van het moeizaam opgetrokken gebouw, dat ons allen lief is: *de Koninklijke landmacht*.

En gelijk de dagbladders berichten pleegt over te nemen uit de wetenschappelijke en technische vakpers, zal zij het naar wij vertrouwen, meer dan tot dusver gaan doen uit dit militaire vakblad, waardoor ook in de burgermaatschappij betere begrippen zullen worden verspreid over het leven en werken in de weermacht. Meer kennis zal dan leiden tot betere waardeering, een waardeering waarom de op plichtsbesef gebaseerde weermacht niet vraagt, maar die noodig is in het belang van het saamhoorheidsgevoel en van onze volkskracht.

(*Mil. Spect.* 101(1932)(1)133)

Bij de omslag

De omslag van dit jubileumnummer symboliseert de bijna onvoorstelbare wijzigingen die zich hebben voltrokken in de anderhalve eeuw — aangeduid door het getal 150 dat de achtergrond vormt — sinds het verschijnen van het eerste nummer van de eerste jaargang.

Het Nederlandse leger in de beginperiode was hetzelfde als door Hoyneck van Papendrecht werd afgebeeld op zijn, in het Nederlands Legermuseum „Generaal Hoefler” te Leiden hangende, schilderij van de Slag bij Houthalen op 6 augustus 1831, tijdens de Tiendaagse Veldtocht: relatief trage, ongedekte infanterie, die zich nog ruimschoots de tijd mocht gunnen voor het verrichten van de veelheid van omslachtige handelingen die vereist was voor het optreden te velde. (Foto LFFD)

De Nederlandse krijgsmacht ten tijde van de jubileumjaargang heeft een volledige metamorfose

ondergaan: de mens is zo goed als onzichtbaar geworden en beschermd door de pantsering van zijn terreinvaardige voertuig dat de snelheid van het moderne optreden mogelijk maakt en dat wordt uitgebeeld door het geavanceerdste wapensysteem waarover de Koninklijke landmacht beschikt, de Leopard 2. (Foto Krauss Maffei)

De noodzakelijke beheersing van de derde dimensie wordt tot uitdrukking gebracht met de foto van het nieuwste gevechtsvliegtuig van de Koninklijke luchtmacht, de F-16 (foto J. M. v. d. Velde-Walthuis), waarmee tevens wordt aangeduid dat de *Militaire Spectator* zich eveneens beweegt op het terrein van dat krijgsmachtdeel.

De oranje tint, gebruikelijke kleur van het *Militaire Spectator* omslag sinds vele jaren, symboliseert uiteraard de verbondenheid van geheel de krijgsmacht met het staatshoofd en het aan Haar hoede toevertrouwde Nederlandse staatsbestel.

MEER DAN 3/4 EEUW BOUWEN

Complete systemen voor draadloze
in alle capaciteiten.

ATEA

Telefoon (070) 81 41 1634 - ATEA NL
Postbus 11 2520 GZ 1-Cavendish

De Russische luchtlandingstroepen

C. Ros

kapitein der infanterie

Geveugelde infanteristen (*krilataia pekhota*) is de algemeen aanvaarde benaming voor alle leden van de Russische luchtlandingstroepen, die officieel met VDV (*vozdoesjno-desantnie voiska*) worden aangeduid. Hoewel luchtlandingstroepen nauwelijks een halve eeuw bestaan, hebben zij, zoals Gretsjko dat in 1971 in zijn boek *Na strazje mira i stroitel'stwa kommoenizma* reeds beschreef, in de laatste jaren een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt.

Het begon allemaal in 1927 en 1929, toen een handjevol infanteristen werd ingezet tegen een bende *Basmachen* bij de stad Garm in Tadzjikistan. Deze militairen moesten de plaatselijke bevolking steunen tegen de onderdrukking, die deze bende uitoefende.

Op 2 augustus 1930 werd bij *Prikaz* van de volkscommissaris voor verdediging in het Militair District Leningrad een luchtlandingseenheid opgericht bij de 11 Infanteriedivisie. Tijdens een van de eerste grote oefeningen die toen volgden, werd de eerste officiële groep luchtlanders, 12 man sterk, afgeworpen in de omgeving van Woronesj uit een vliegtuig van het type Farman-Goliath. Men zou kunnen zeggen, dat op die dag voor het eerst in de geschiedenis een parachute werd gebruikt voor andere doeleinden dan het redden van het leven van een piloot.

In de visie van Gretsjko zijn het de luchtlandingstroepen, die heden ten dage het gevecht aangaan in het achterland van de vijand, waarbij ook na het gebruik van nucleaire wapens van de verrassing moet worden gebruik gemaakt om gunstige uitgangsvoorwaarden te scheppen voor de aanvallende grondstrijdkrachten. Dat gebeurt onder meer door het vermeesteren van militaire, politiek-administratieve en industriële centra, oversteekplaatsen over waterhindernissen, bergpassen, het vormen van bruggehoofden of het uitvoeren van speciale opdrachten.

Daartoe zijn de luchtlandingstroepen uitgerust met modern materieel, waaronder gemechaniseerde artillerie en gepantserde voertuigen om de mobiliteit en daarmee de effectiviteit te verhogen. Voorts beschikken zij over antitankwapens, luchtdoelartillerie, raketten, automatische wapens en moderne apparatuur ten behoeve van bevelvoering en verbindingen.

Essentieel bij het uitvoeren van een luchtlanding is, dat deze nooit op zichzelf staat. Er zal altijd een samenwerkingsverband bestaan met andere eenheden, hetzij grondstrijdkrachten, hetzij marine en marine-infanterie. In dit artikel zal ik mij beperken tot het optreden van de luchtlandingsstroepen met de grondstrijdkrachten.

Alvorens de draad der geschiedenis weer op te pakken lijkt het nuttig eerst enkele begrippen, waarvan de Russen zich bedienen, wat nader te bezien.

Begrippen

Luchtlanding

Een *desant* (uit het Frans: descente = landing) wordt uitgevoerd door speciaal daarvoor opgeleide eenheden.

Het is mogelijk onderscheid te maken tussen de verschillende operaties, al naar gelang:

- de hoeveelheid troepen die worden ingezet;
- de soort opdracht die moet worden uitgevoerd;
- de diepte waarop de eenheid wordt ingezet.

De Russen kennen vier soorten luchtlandingen:

1. strategische luchtlanding;
2. operationele luchtlanding;
3. tactische luchtlanding;
4. luchtlanding voor speciale doeleinden.

Strategische luchtlanding

Een strategische luchtlanding wordt uitgevoerd door grote eenheden zoals divisies en regimenten, samengesteld uit diverse wapens en dienstvakken. Het doel van een strategische luchtlanding kan zijn:

- het vermeesteren van belangrijke politiek-administratieve centra;
- het vermeesteren van economisch en industrieel belangrijke gebieden;
- het desorganiseren van civiele en militaire bestuursapparaten;
- het samenwerken met aanvalsfronten door het bezetten van gebieden, eilanden, enz.;
- het afgrendelen van gebieden waaruit een dreiging kan komen;
- het creëren van een nieuw gevechtsfront in vijandelijk gebied.

Operationele luchtlanding

Een operationele luchtlanding wordt uitgevoerd door een regiment of een divisie luchtlanders of infanteristen. Deze luchtlanding wordt voorbereid en uitgevoerd ter ondersteuning van een legergroep of front. Het doel van een operationele luchtlanding kan zijn:

- het vernietigen van operationele en tactische kernwapens;
- het vernietigen van belangrijke militaire staven;
- het vernietigen van belangrijke objecten in het achterland van de vijand;
- het verhinderen van de inzet van de vijandelijke operationele reserves;
- het vermeesteren van belangrijke waterhindernissen, bergachtige gebieden en besmette gebieden;
- het vermeesteren van vliegvelden en het uitgeschakelen van andere luchtmachtinstallaties;
- het in samenwerking met de grondstrijdkrachten omsingelen en vervolgens vernietigen van vijandelijke eenheden;
- het vermeesteren van (schier)eilanden, havens en kustgebieden om de verdere ontplooiing van eigen troepen mogelijk te maken.

Tactische luchtlanding

Een tactische luchtlanding kan worden uitge-

voerd door een eenheid ter sterkte van een compagnie, een bataljon of een regiment, al of niet versterkt. Het doel van een tactische luchtlanding kan zijn:

- het vernietigen van tactische kernwapens;
- het vermeesteren of vernietigen van belangrijke objecten in het achtergebied van de vijand;
- het vernietigen van tactische commandoposten;
- het vernietigen van verbindingsknooppunten;
- het vermeesteren van tactisch belangrijke gebieden met het oogmerk een snelle opmars van de aanvallende eenheden mogelijk te maken;
- het vernietigen van verzorgingsinstallaties;
- het vernietigen van logistieke voorraden;
- het vernietigen van pijpleidingen, enz.

Een tactische luchtlanding kan worden uitgevoerd als helilanding en als luchtlanding. Over het algemeen moet binnen enkele uren een „link-up” plaatsvinden tussen de luchtlanders en de overige aanvallende eenheden om het behaalde succes van de landing volledig te kunnen uitbuiten.

Luchtlanding voor speciale doeleinden

Dit soort luchtlandingen heeft het karakter van verkennings- en diversieactiviteiten in het achterland van de vijand tot op operationele diepte. Deze acties worden uitgevoerd door eenheden ter sterkte van minimaal een groep tot maximaal een compagnie. Het doel van een dergelijke actie kan zijn:

- het verkennen en vernietigen van nucleaire wapens;
- het vernietigen van belangrijke verdedigingswerken;
- het vernietigen van in aanbouw zijnde constructies;
- het vermeesteren van nieuw gevechtsmateriael en documenten;
- het verspreiden van valse geruchten;
- het veroorzaken van paniek in het achterland van de vijand.

Bij deze wijze van optreden kunnen in hetzelfde gebied gelijktijdig verscheidene kleine eenheden worden ingezet. Deze inzet geschiedt door

middel van helikopter of vliegtuig. Meestal bestaan deze eenheden uit luchtlanders.

Voor alle duidelijkheid nog een enkel woord over het begrip luchtlanding. Een luchtlanding (*vozdoesjni desant*) kan worden uitgevoerd als:

– *luchtlandingsactie*, dat wil zeggen, een dropping per parachute door transportvliegtuigen, waarbij jaargetijde, gunstige tijd van de dag en de locatie van de droppingszone een belangrijke rol spelen; een goede voorbereiding en opleiding van personeel zijn voorwaarde;

– *luchtmobiele actie*, dat wil zeggen het invliegen van personeel en materieel met transportvliegtuigen, helikopters en zweefvliegtuigen; dat biedt het voordeel dat alle soorten wapens en personeel kunnen worden ingezet en dat de opleiding van het personeel niet van doorslaggevend belang is;

– *combinatie*, dat wil zeggen een luchtlanding door speciaal opgeleid personeel, dat zorgt voor afbakening en beveiliging van landingsterreinen waarna invliegen van volgende echelons mogelijk is.

De kern van alle luchtlandingsoperaties wordt in principe altijd gevormd door personeel behorende tot de luchtlandingstroepen.

Geschiedenis

Na het aanvankelijk bescheiden gebruik van de derde dimensie in de oprichtingsjaren werden reeds spoedig tijdens oefeningen grotere militaire eenheden door de lucht ingezet. In 1934 werd een oefening gehouden, waarbij 600 luchtlanders werden afgeworpen. Van 12-17 september 1935 werd in het Militair District Kiev in het gebied Berditsjev-Skwira-Kiev een grote oefening gehouden. Tijdens de aanval van een front over een breedte van ongeveer 200 km werden twee luchtlandingsregimenten (minus een bataljon), totaal 1188 man, afgeworpen (afb. 1). Een jaar later, in 1936, werden tijdens oefeningen in het Militair District Wit-Rusland 1800 man afgeworpen en aansluitend 5700 man ingevlogen. Dit is het eerste voorbeeld van een grote gecombineerde luchtlandingsoperatie. Het betrof daar de inzet van ongeveer een divisie, die als opdracht had gunstige voorwaarden te scheppen

Afb. 1 Een luchtlandingseenheid die zich voorbereidt op een actie rond Kiev in de jaren '30

voor het overschrijden van de rivier de Berezina door de grondstrijdkrachten.

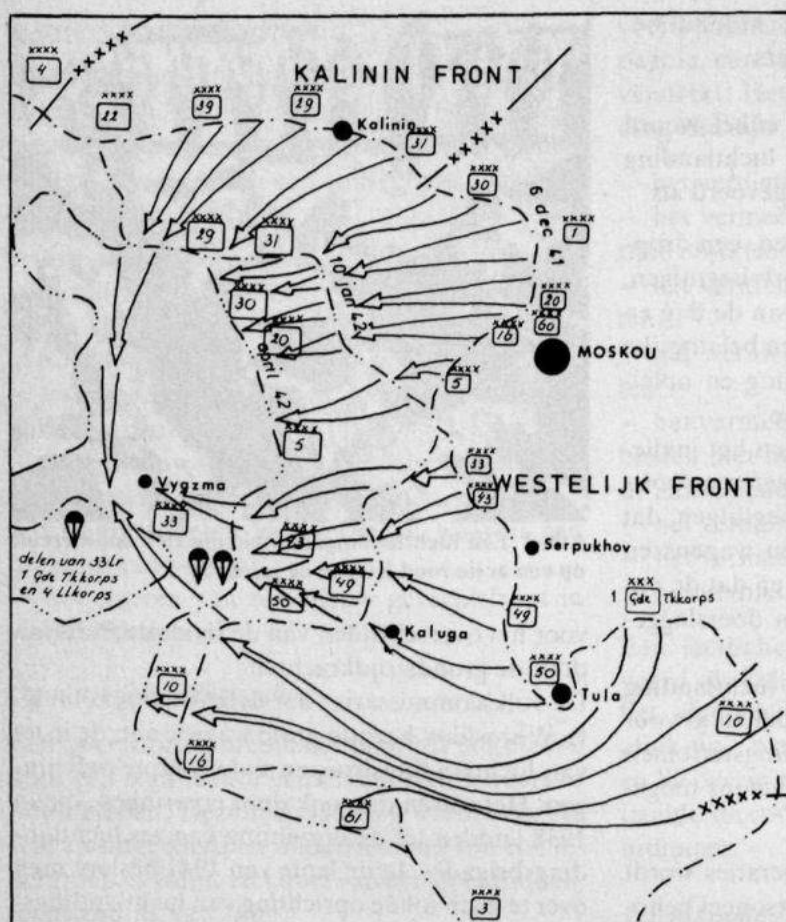
De volkscommissaris voor defensie (*narkom*) K. E. Worosjilov hechte grote waarde aan de inzet van luchtlandingstroepen tijdens grote oefeningen. Het waren dan ook deze ervaringen, die in 1938 leidden tot de oprichting van zes luchtlandingsbrigades. In de lente van 1941 besloot men over te gaan tot de oprichting van luchtlandingskorpsen.

De Tweede Wereldoorlog was inmiddels uitgebroken en luchtlandingseenheden werden ingezet bij de gevechten rond Daugawpils, de rivier de Berezina en onder Kiev, echter zonder gebruik te maken van de derde dimensie. Pas in 1942 werd voor het eerst een luchtlandingsoperatie van enige importantie uitgevoerd.

De luchtlandingsoperatie bij Viazma 1942

In december 1941 werd door Stavka VGK besloten tot het uitvoeren van de *Viazemskaia vozdoesjno-desantnaia operatsia 1942*. Deze zou worden uitgevoerd door 4 Luchtlandingskorps in samenwerking met het Westelijke Front (*Zapadni Front*) en het Kalinin-Front (*Kalininski Front*) met het doel de Duitsers bij Viazma en Joekhnov te omsingelen (afb. 2). De operatie zou worden uitgevoerd in drie etappes.

– *Eerste etappe*. Van 18 - 22 januari 1942 zou een aanval worden gelanceerd op het gebied

Afb. 2 De strijd ten westen van Moskou van december 1941 tot april 1942, in welks kader de Viazma luchtlandingsoperatie werd uitgevoerd

Zjelanie door 201 Luchtlandingsbrigade en 250 Infanterieregiment.

– *Tweede etappe.* Van 27 januari - 1 februari moest een aanval plaatsvinden op het gebied Ozeretsjnaia door 8 Luchtlandingsbrigade

– *Derde etappe.* Van 18 - 24 februari zou de hoofdmacht worden ingezet van 4 Luchtlandingskorps, bestaande uit 9 Luchtlandingsbrigade en 214 Luchtlandingsbrigade.

In totaal was voor de gehele operatie aan midde-len beschikbaar 10.000 man, 320 mortieren, 541 mitrailleurs en 300 stukken artillerie.

Hoewel de 8 Luchtlandingsbrigade op 30 januari 1942 contact maakte met 1 Garde Tankkorps van het Westelijke Front, en er van 1-7 februari succesvol storend kon worden opgetreden langs de spoorweg en de autoweg van Smolensk naar Viazma, werd het doel van de operatie als geheel niet gehaald.

Het mislukken van deze operatie kan aan diverse omstandigheden worden geweten. Reeds in de eerste week van januari 1942 waren eenheden

tot een maximale grootte van een bataljon ge-land achter de Duitse linies ter voorbereiding van de landings- en droppingsterreinen. Op de ochtend van 5 januari begon het echter hevig te sneeuwen, waardoor de landingsterreinen onbruikbaar werden. De in Duits gebied aanwezige luchtlandingstroepen besloten toen over te gaan tot het uitvoeren van storende acties, die op zichzelf genomen weliswaar succesvol waren maar de operatie als geheel beslist niet ten goede kwamen. Naarmate de tijd verstreek werden de organieke verbanden steeds meer hersteld, maar de slijtageslag tegen het weer en de goed georganiseerde Duitsers eiste toch zijn tol.

Eind mei 1942 gelukte het de Duitsers de activi-teiten van de luchtlanders te blokkeren en op 4 juni 1942 meldde de commandant van 4 Luchtlandingskorps, generaal A. Kazankin, aan het Westelijke Front dat de Duitsers een overmacht aan troepen hadden en dat de luchtlanders bijna geheel waren omsingeld. Op 6 juni 1942 kreeg Kazankin toestemming uit te breken om, na een

strijd van meer dan zes maanden in vijandelijk gebied, de terugtocht aan te vangen naar eigen troepen. Op 24 juni werd door de terugtrekkende troepen uit het Duitse achterland met succes een aanval gelanceerd op de verdediging, die werd doorbroken, zodat contact kon worden gemaakt met 10 Leger in de omgeving van Kirov.

De spoorwegoorlog

De periode 3 augustus – 15 september 1943 staat bekend als de „spoorwegoorlog” (*Rel'sowaja vojna*). Hoewel het hier geen acties van luchtlandingstroepen betreft, acht ik deze periode toch het noemen waard. De Centrale staf van de partizanen organiseerde namelijk in deze maanden een onvoorstelbaar groot aantal raids op doelen, die men tegenwoordig tot het werkterrein van de diversie-eenheden zou mogen rekenen (afb. 3). In de genoemde periode vonden 215.000 explosies plaats, waarbij onder meer de volgende vernielingen werden aangericht: 836 transporten, 3 pantsertreinen, 690 „Parowozov”-locomotieven, 6343 wagons, 18 waterwerken, 184 spoorwegbruggen, 556 andere bruggen, 119 tanks en 1429 voertuigen.

Het inzetten van kleinere eenheden in het achterland van de vijand was zo'n groot succes, dat werd besloten tot het uitvoeren van een vervolgooperatie. Die operatie kreeg de codenaam „Concert” (*Kontsert*) en vond plaats van 19 september 1943 tot eind oktober van dat jaar. Ook die keer werden de acties gepland en geleid door de Centrale staf van de partizanen. De operatie

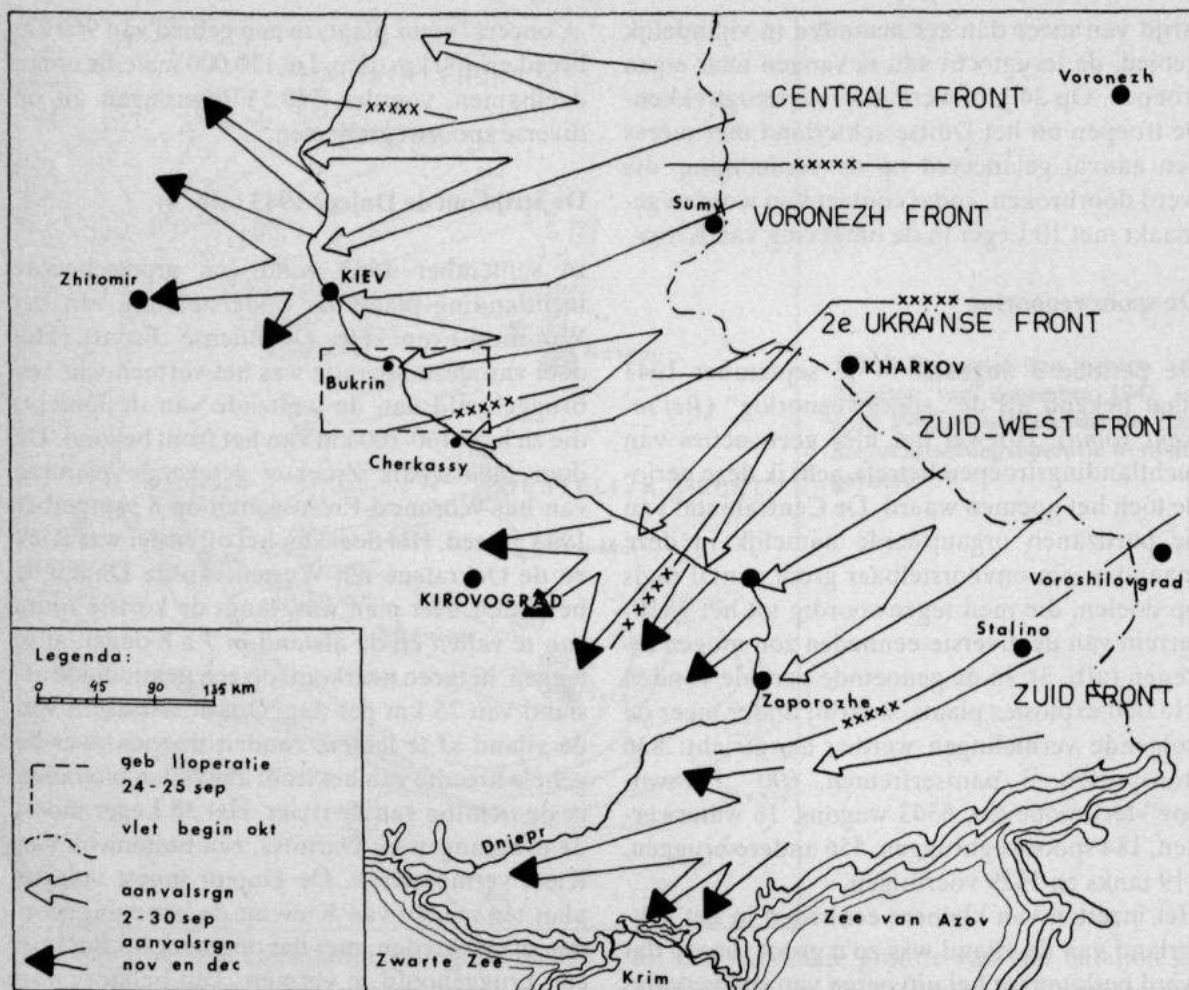
„Concert” vond plaats in een gebied van 900 km breed en 400 km diep. De 120.000 man die eraan deelnamen, voerden 148.557 aanslagen uit op diverse spoorwegtrajecten.

De strijd om de Dnjepr 1943 (afb. 4)

In september 1943 vond een grootscheepse luchtlanding plaats ter ondersteuning van het Woronesj-Front (1e Oekraïense Front). Het doel van deze operatie was het vormen van een bruggehoofd aan de westzijde van de Dnjepr, die zich op 160-200 km van het front bevond. De door maarschalk Zjoekov getekende plannen van het Woronesj-Front waren op 8 september 1943 gereed. Het doel van het offensief was Kiev en de Oekraïne ten Westen van de Dnjepr te bevrijden. Het plan was, langs de kortste route aan te vallen en de afstand in 7 à 8 dagen af te leggen, hetgeen neerkomt op een gemiddelde afstand van 25 km per dag. Om de aandacht van de vijand af te leiden, zouden troepen over de gehele breedte van het front aanvallen uitvoeren in de richting van de rivier. Het 38 Leger moest de overgangen bij Darnitsa, een buitenwijk van Kiev, vermeesteren. De Dnjepr moest volgens plan ten zuiden van Kiev uit de beweging worden overschreden, met het oogmerk bij Boekrin een bruggehoofd te vormen. Ten behoeve van het vormen van een zwaartepunt werden enkele tankkorpsen ter beschikking gesteld. De luchtlandingsoperatie, die dit offensief ondersteunde, is de geschiedenis ingegaan als de *Dnjeprowskaia vozdoesjno-desantnaia operatsia 1943*. Ter

Afb. 3 Partizanen in actie tijdens de spoorwegoorlog in 1943

Afb. 4 Dnjepr-offensief 1943; de luchtlanding zou plaatsvinden in het afgebakende gebied bij Boekrin in nauwe samenwerking met het Woronesjfront.

vermeestering van het bruggehoofd bij Boekrin zouden de 1, 3 en 5 Luchtlandingsbrigade worden ingezet.

Totaal waren voor deze operatie aan middelen beschikbaar: 10.000 man met 24 stukken 45 mm geschut, 180 mortieren van 50 en 82 mm, 378 antitankgranaatwerpers en 540 mitrailleurs. Dat geheel zou worden ingezet met 180 vliegtuigen van het type Li-2 en 35 zweefvliegtuigen.

In de nacht van 24 op 25 september werd het eerste gedeelte van de luchtlanding uitgevoerd door anderhalve luchtlandingsbrigade. Nog afgezien van een tekort aan voorbereiding waren er ook geen alternatieve plannen, noch bij de Generale Staf, noch bij het front. Verder waren er bij het uitvoeren van het eerste deel van de operatie zoveel tegenslagen dat het vervolg

moest worden afgelast. De belangrijkste tegenslagen waren:

- door hevig vuur van luchtdoelartillerie raakten vliegtuigen van hun routes af;
- door minder goede navigatie(middelen) werd een deel van de troepen te midden van vijandelijke eenheden afgeworpen;
- een deel van de troepen kwam verspreid neer in gebieden, die ver van de geplande droppingszones lagen;
- na het afwerpen bleek er geen verbinding te bestaan tussen de brigades en het front;
- markeringen van de droppingszones werden door de vliegers niet herkend;
- een deel van de luchtlanders kwam te midden van eigen troepen terecht;
- een deel van de luchtlanders landde in de rivier.

De opdracht, het gebied Rzijsjtsev-Mizirich-

Mosjin-Tsjerkassi te bezetten tot de aankomst van de hoofdmacht, bleek niet te kunnen worden uitgevoerd. En al zou het zijn gelukt, de vraag rijst of er voldoende Russische reserves beschikbaar waren om het bruggehoofd te kunnen uitbreiden (afb. 5).

De toestand na het landen was dermate slecht, dat werd besloten over te gaan tot het uitvoeren van raids in het achterland van de vijand. Hoe meer storende acties konden worden uitgevoerd, hoe beter dat was. Alles draaide namelijk om de factor tijd. De Duitsers waren reeds enige tijd bezig met het voorbereiden van uitgebreide verdedigingslinies achter de rivieren Molotsjnaia, Dnjepr en Sozj. De aanval op het belangrijke gebied bij de Dnjepr moest daarom worden gelanceerd voordat de Duitsers kans zouden zien deze linies te betrekken.

Stalin zelf was zo verbolgen over het mislukken van deze operatie, dat hij in een speciale order erover schreef:

... De poging, een massale luchtlanding per parachute gedurende de nacht uit te voeren, is een bewijs voor het onvermogen van de ontwerpers van deze actie. Zoals de ervaring ons dat nu heeft geleerd, brengt een massale luchtlanding per parachute gedurende de nacht zelfs op ons eigen grondgebied grote moeilijkheden mee...

Tot 5 oktober 1943 zwierven diverse subeenheden van 5 Luchtlandingsbrigade door vijan-

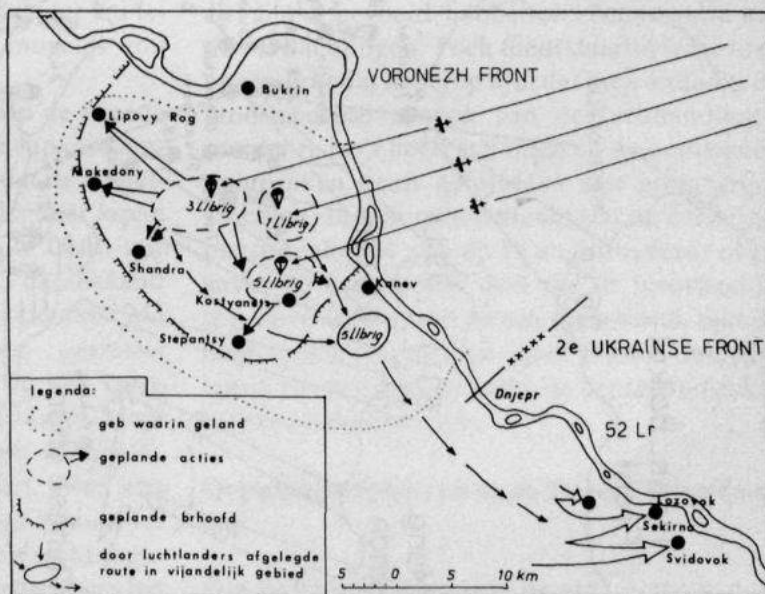
delijk gebied. Op die datum gelukte het de brigadecommandant, luitenant-kolonel Sidortsjoek, het grootste deel van zijn eenheden samen te voegen. Eerst op 6 oktober kreeg hij radioverbinding met het front. Gedurende de daaropvolgende periode van ruim een maand werden verschillende verkennings- en diversieopdrachten uitgevoerd in samenwerking met partizanen, waarna op 13 november 1943 uit het vijandelijke achterland een aanval werd uitgevoerd op de Duitse verdediging in het gebied Swidowok – Sekrina – Lozowok. Met het tot stand komen van het contact tussen de luchtlanders en het 52 Leger van het 2e Oekraïense Front was ook de tweede grote luchtlandingsoperatie als een nachtkraus uitgegaan.

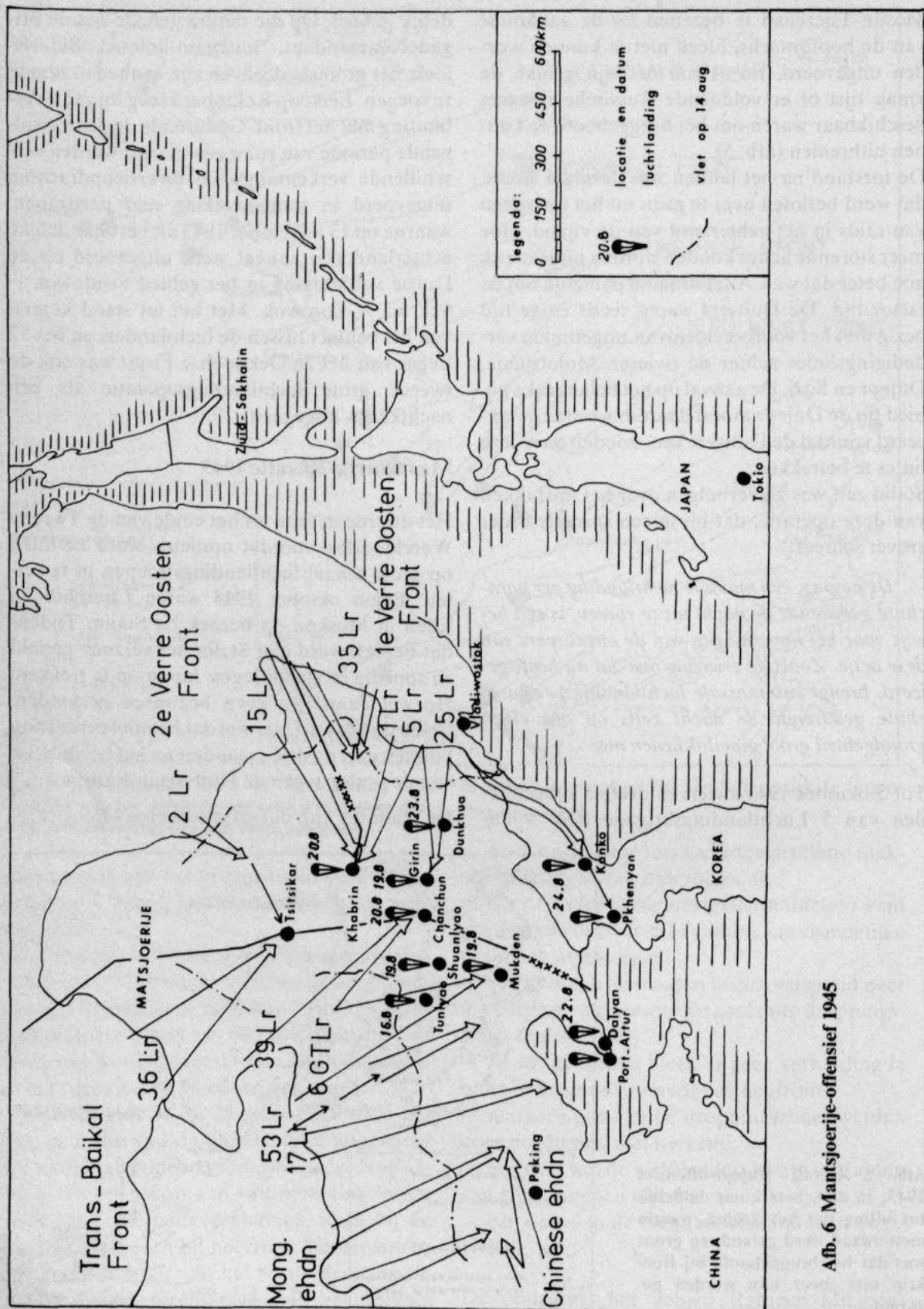
Mantsjoerije-operatie 1945

Het duurde in feite tot het einde van de Tweede Wereldoorlog voordat opnieuw werd besloten op grote schaal luchtlandingstroepen in te zetten. Begin oktober 1944 waren Churchill en Eden in Moskou op bezoek bij Stalin. Tijdens dat bezoek werd aan Stalin het verzoek gericht zo spoedig mogelijk tegen Japan op te trekken. Hoewel daartegen geen bezwaren bestonden, stelde de Sovjet-Unie wel dat het niet eerder zou kunnen dan na drie maanden na het beëindigen van de oorlog tegen de Duitsers in Europa.

De planning van dat grootscheepse offensief te-

Afb. 5 Detail Dnjepr-offensief 1943; in de schets komt duidelijk tot uiting dat het gebied, waarin metterdaad werd geland, zó groot was dat het bruggehoofd bij Boekrin niet meer kon worden gevormd

Afb. 6 Mantsjoerije-offensief 1945

gen de Japanners begon echter wel reeds in oktober van dat jaar. Vooral de brandstof- en munitievoorraden moesten op peil worden gebracht. In februari 1945 vonden op de Krim opnieuw besprekingen plaats. De Sovjet-Unie legde toen drie voorwaarden op tafel, die moesten worden ingewilligd voordat zij bereid zou zijn Japan de oorlog te verklaren:

- het handhaven van de toenmalige status van de Mongoolse Volksrepubliek;
- herstel van de in 1904 door Japan verkrachte rechten op onder meer Zuid-Sachalin en de voormalige marinebasis Port-Arthur;
- de overdracht van het eiland Koeril aan de Sovjet-Unie.

Deze voorwaarden werden door de geallieerden geaccepteerd. Van april 1945 af werden diverse legers en divisies, die onder soortgelijke omstandigheden elders hadden gevochten, verplaatst naar het Verre Oosten en Trans-Baikal. Van de Japanners bevond zich in die tijd het Kwantoengleger op het vasteland van Mantsjoerije met sterke reserves in Korea en in de omgeving van Peking. Het Kwantoengleger had slechts één zwakte: de noordwestelijke flank, die grensde aan Mongolië.

Bij de beoogde operatie zou het terugtrekken van het Kwantoengleger in de richting van Korea moeten worden voorkomen, omdat Japan na hergroepering uit dat gebied de gevechten zou kunnen voortzetten. Het Kwantoengleger moest dus in een klap worden verslagen, zonder dat terugtrekken naar Korea of China mogelijk zou zijn.

Op 8 augustus 1945, de dag waarop de tweede atoombom op Japan viel, kreeg de Japanse ambassadeur in Moskou het bericht, dat de Sovjet-Unie zich van 9 augustus af in oorlog met Japan zou beschouwen. Op 9 augustus te 00.10 uur werd het grote offensief ingezet, dat bekend werd onder de naam Mantsjoerije-operatie 1945 (*Man'tszjoerskaia nastoepatel'naia operatsia 1945*). Dat strategische offensief in het Verre Oosten (afb. 6) duurde van 9 augustus tot 2 september 1945. Het werd gevoerd uit Mongolië, Trans-Baikal en het Verre Oosten, over een frontbreedte van 5000 km. In totaal namen 1,5 miljoen militairen uit de Sovjet-Unie en Mongolië eraan deel. Het doel van het offensief was het

vernietigen van het Kwantoengleger, dat zijn hoofdkwartier in Tsjantsjoen had, en het bevrijden van Mantsjoerije, Noordoost-China en Noord-Korea. Het offensief bestond uit twee gelijktijdig uitgevoerde operaties: de Khingan-Moekden-operatie 1945 en de Kharbino-Girinskaia-operatie 1945.

De Khingan-Moekden-operatie 1945

Dit offensief begon op 9 augustus te 00.10 uur met het uitzenden van voortdetachementen, behorende tot het Trans-Baikal-Front en het Mongoolse Volksleger. Ter ondersteuning van het offensief werden diverse luchtlandingen uitgevoerd, en wel op 16 augustus bij Toenliao, op 19 augustus bij Sjoenliao, Tsjantsjoen en Sjenian (= Moekden), en op 22 augustus bij Port-Arthur en Dalian. Van 19 augustus af begonnen vele Japanners zich reeds over te geven.

De Kharbino-Girinskaia-operatie 1945

Dit is het offensief, dat werd uitgevoerd door het Eerste Verre-Oosten-Front en de Stille-Oceaan-Vloot. Ook tijdens deze operatie werden ter ondersteuning luchtlandingen uitgevoerd: op 19 augustus bij Girin, op 20 augustus bij Kharbin, op de 23e bij Doenkhoa en op 24 augustus bij Pkhen-jan en Kanko.

Bij deze operaties betrof het steeds de inzet van luchtlandingseenheden ter sterkte van ongeveer 50 man. De acties, die in het kader van dit offensief zijn uitgevoerd, hebben wel beantwoord aan de verwachtingen. Toch dient daarbij te worden opgemerkt dat het erop lijkt dat men ondanks de grootscheepse aanpak van de luchtlandingen minder risico's heeft genomen en de beslissende doorbraken heeft geforceerd met grondstrijdkrachten. Indien men bedenkt dat de eerste Japanse eenheden zich op 19 augustus reeds overgaven en het grootste deel van de luchtlandingen op of vlak na die datum plaatsvond, lijkt de mening gerechtvaardigd dat de Russen duidelijk lering hebben getrokken uit de eerdere mislukte luchtlandingsoperaties.

Organisatie tijdens en na de Tweede Wereldoorlog

Om de ontwikkelingen in de organisatie van de

TABEL 1
Overzicht Russische luchtlandingsbrigades in 1944

Eenheid	Eerste inzet	Opmerkingen
1 Lbrig	sep 1941	in april 1942 bij Demjansk verslagen
1 Gde Lbrig	sep 1943	—
2 Lbrig	sep 1941	in mei 1942 bij Demjansk verslagen
2 Gde Lbrig	—	—
3 Lbrig	apr 1942	in mei 1942 bij Ramoesjtsjevo verslagen
3 Gde Lbrig	sep 1943	gereorganiseerd tot Likorps
4 Gde Lbrig	—	—
5 Gde Lbrig	sep 1943	—
6 Gde Lbrig	—	—
7 Lbrig	feb 1942	in juni 1942 bij Borodino verslagen
7 Gde Lbrig	—	—
8 Lbrig	jan 1942	in juni 1942 bij Moesjtsjenka verslagen
8 Gde Lbrig	—	—
9 Lbrig	feb 1942	in juni 1942 bij de Oegra verslagen
9 Gde Lbrig	—	in juni 1944 opgeheven
10 Lbrig	okt 1941	in juni 1942 bij Blochina verslagen
10 Gde Lbrig	—	in januari 1944 opgeheven
11 Gde Lbrig	—	vermoedelijk ingezet in november 1943
12 Gde Lbrig	—	in januari 1944 opgeheven
13 Gde Lbrig	—	gereorganiseerd tot infanterie-divisie
14 Gde Lbrig	—	gereorganiseerd tot infanterie-divisie
15 Gde Lbrig	—	gereorganiseerd tot infanterie-divisie
16 Gde Lbrig	—	—
17 Gde Lbrig	—	locatie januari 1944: omgeving Moskou
18 Gde Lbrig	—	in december 1943 opgeheven
19 Gde Lbrig	—	in december 1943 opgeheven
20 Gde Lbrig	—	in december 1943 opgeheven
21 Gde Lbrig	—	—
23 Lbrig	apr 1942	in juni 1942 bij Dorigoboesej verslagen
23 Gde Lbrig	—	—
68 Lbrig	jul 1942	in juli 1942 bij Belev verslagen
201 Lbrig	okt 1941	in juni 1942 bij Viazma verslagen
204 Lbrig	feb 1942	in april 1942 bij Demjansk verslagen
211 Lbrig	jun 1942	in juni 1942 bij Gloesowka verslagen
212 Lbrig	—	gereorganiseerd tot infanteriedivisie
214 Lbrig	feb 1942	in juni 1942 aan de Oegra verslagen

Bron: *Truppenübersicht* (1944)

luchtlandingstroepen enigszins te verduidelijken, geeft tabel 1 de luchtlandingsbrigades zoals die voorkwamen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Van 1941 af was generaal-majoor V. A. Glazoenov commandant van de luchtlandingstroepen; in 1943 werd hij opgevolgd door generaal-majoor A. G. Kapitokhin. De laatstgenoemde was slechts een jaar belast met deze functie toen hij moest plaatsmaken voor generaal-majoor I. I. Zatevakhin, die in oktober 1944 tot luitenant-generaal werd bevorderd en tot 1946 commandant van de luchtlandingstroepen bleef. De naoorlogse commandanten zijn vermeld in tabel 2.

Van de huidige commandant van de luchtlandingstroepen is bekend dat hij in het midden van de jaren '70 in de rang van luitenant-generaal commandant was van het Militair District Trans-Kaukasus, en van 1977 tot 1979 het bevel voerde over de Russische troepen in Tsjecho-Slowakije, de TsGV — dat is *Tsentral'naia Gruppy Voisk* — ofwel de Centrale groep van strijdkrachten. Op 26 maart 1978 werd Soekhoroev bevorderd tot kolonel-generaal; aan hem moest Margelov zijn functie overdragen om redenen van zijn leeftijd: in 1979 werd hij namelijk 70 jaar (afb. 7).

Van 1941 tot 1945 maakten de luchtlandingsbrigades deel uit van luchtlandingskorpsen, die behalve over hun brigades ook nog beschikten over een afdeling artillerie en een tankbataljon (afb. 8).

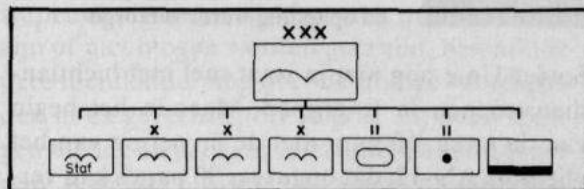
Na de Tweede Wereldoorlog ondergingen de luchtlandingstroepen belangrijke wijzigingen. Vele luchtlandingsbrigades werden bij reorganisaties omgezet in infanterieregimenten, andere

TABEL 2
De naoorlogse commandanten van de Russische luchtlandingstroepen

Periode	Rang	Naam
1946 - 1947	kolonel-generaal	V.V.Glagolev
1947 - 1948	luitenant-generaal	A.F.Kazankin
1948 - 1950	kolonel-generaal	S.I.Roedenko
1950 - 1954	kolonel-generaal	A.V.Gorbatov
1954 - 1959	luitenant-generaal	V.F.Margelov
1959 - 1961	kolonel-generaal	I.V.Toetarinov
1961 - 1979	luitenant-generaal	V.F.Margelov*
1979 - heden	kolonel-generaal	D.S.Soekhoroev

* Feb 1963 bevorderd tot kolonel-generaal, in 1967 tot leger-generaal

Afb. 7 Leger-generaal V. F. Margelov (links) en de huidige commandant van de Russische luchtlandingstroepen, kolonel-generaal D. S. Soekhoroev

Afb. 8 Organisatie van een Russisch luchtlandingskorps 1941-1945

werden omgevormd tot luchtlandingsregimenten. Die luchtlandingsregimenten werden gegroepeerd in divisies. Van deze luchtlandingsdivisies zijn er op dit ogenblik – volgens de *Military Balance 1980-1981* – acht; hun locaties zijn momenteel als volgt verdeeld: in Militair District Baltische Landen twee luchtlandingsdivisies, en in de Militaire Districten Wit-Rusland, Leningrad, Moskou, Odessa, Noord-Kaukasus en Toerkestan elk een divisie.

De luchtlandingsdivisies maken een belangrijk deel uit van de Russische „categorie 1”-divisies; volgens de hiervoor genoemde bron zijn deze divisies ongeveer 20% van de vrijwel direct inzetbare eenheden.

Grote oefeningen

Het bovengenoemde hoge percentage is mogelijk een indicatie voor het belang dat de Sovjet-Unie, ondanks de tegenslagen uit de Tweede Wereldoorlog, hecht aan de inzet van luchtlandingseenheden. Er moet dan ook wel het nodige zijn veranderd in de laatste 35 jaar om een geloofwaardig keurkorps van luchtlanders van deze omvang in stand te kunnen houden. Deze

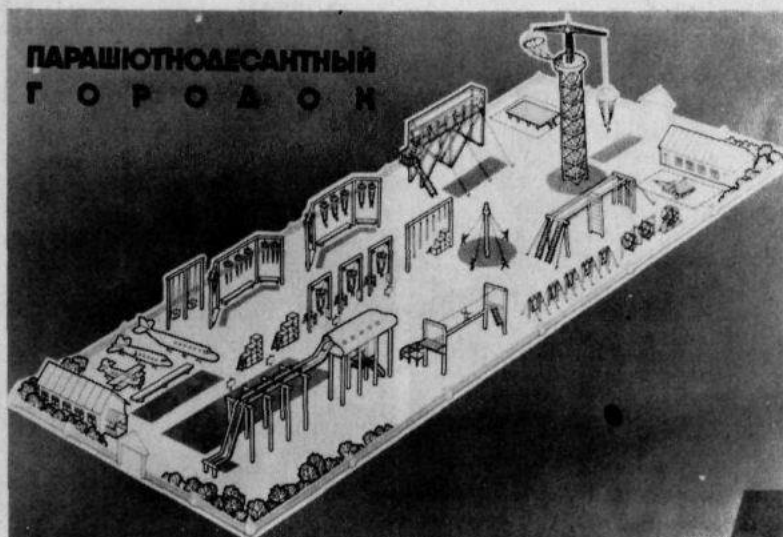
veranderingen hebben niet alleen betrekking op de organisatie, maar ook op de opleiding, de springtechnieken, de invoering van nieuw materieel en het optreden.

Dat bleek onder meer tijdens de oefening „Dwina”, de grootste Russische oefening gehouden onder winterse omstandigheden, in 1970. Deze werd gehouden in het Militaire District Wit-Rusland. Het was een twee-partijenoefening in een gebied waar 60 à 70 cm sneeuw lag (in maart). Beide partijen beoefenden door middel van simulatie de inzet van kernwapens. Ter ondersteuning van het optreden van de „noordelijken” werd een operationele luchtlanding uitgevoerd door de Tsjernigov Garde Luchtlandingsdivisie, onderscheiden met de Rode Banier, uit het Militaire District Leningrad. Er werd gesprongen van geringe hoogte, hetgeen twee voordelen had:

- er is een grote nauwkeurigheid bij het neerkomen op de geplande droppingszones;
- men blijft gemakkelijker buiten het bereik van de vijandelijke luchtdoelartillerie.

Aan de luchtlanding ging een periode van bijna een dag vooraf ten behoeve van het uitvoeren van de noodzakelijke verkenningen. Helaas waren er geen westelijke waarnemers aanwezig. De Russen beweren namelijk dat deze luchtlanding, waaraan door 8000 man werd deelgenomen, werd uitgevoerd in de onwaarschijnlijke tijd van 22 minuten.

De opdrachten, die deze luchtlandingsdivisie moest uitvoeren, waren:

Afb. 9 Schematische weergave van een „parasjoetnodesantni gorodok”, waar een belangrijk deel van de opleiding wordt verzorgd

- vernietigen van nucleaire raketlanceerinrichtingen van de „zuidelijken”,
- vermeesteren van een tactisch belangrijk gebied;
- het inrichten van een verdediging;
- het tegengaan van een vijandelijke inbraak met tanks.

Wanneer wij het recente verleden bezien, zijn er méér jaren geweest waarin luchtlandingseenheden actief zijn geweest. In 1968 speelde een Russische luchtlandingsdivisie een voorname rol tijdens de inval in Tsjecho-Slowakije. De luchtlanders bezetten toen belangrijke vliegvelden, regeringsgebouwen en radio- en televisiestations. In juni 1971 werd de Swir Garde Luchtlandingsdivisie, onderscheiden met de Rode Bannier en de Koetoezov-orde, uit het Militaire District Toerkestan ingezet tijdens de oefening „Joeg”. Deze laatste divisie is in december 1979 ook ingezet tijdens de inval in Afghanistan. Als wij de Russische persberichten mogen geloven, zit deze divisie daar nog steeds. Ook tijdens de oefeningen „Berezina” en „Karpaten” zijn luchtlandingstroepen ingezet.

Pressiemiddel

Ook als internationaal pressiemiddel spelen de luchtlandingsdivisies, die vallen onder een centraal commando dat is gesubordineerd aan het ministerie van defensie, een belangrijke rol. In 1956, tijdens de Suezcrisis, achtte men de

Sovjet-Unie nog niet in staat snel met luchtlandingstroepen in te grijpen. Maar in het begin van de jaren '60 nam met de invoering van het vliegtuig AN-12, dat ongeveer 90 para's kan vervoeren, de inzetmogelijkheid aanzienlijk toe. Ook na de inzet van luchtlanders in Tsjecho-Slowakije zijn er diverse situaties van internationale politieke spanning geweest tijdens welke de Russen hun luchtlandingsdivisies in staat van paraatheid hebben gebracht. Voorbeelden daarvan zijn onder meer de Oktoberoorlog in 1973, toen Joseph Alsop in de *Washington Post* van 19 oktober erop wees dat zeven Russische luchtlandingsdivisies gereed stonden om te interveniëren. In juli 1974 vond een dergelijke alarmering plaats, aldus Michael Getler in de *Washington Post* van 20 juli 1974, toen de spanning rond Cyprus was toegenomen, en begin 1981 stonden zelfs in onze vaderlandse bladen berichten over de gealarmeerde Russische luchtlandingsdivisies in verband met de spanning rond Polen.

Luchttransport

Ten behoeve van het luchttransport kan men beschikken over transportvliegtuigen van de luchtvloot en vliegtuigen van de luchtvaartmaatschappij Aëroflot. Tot de belangrijkste vliegtuigen waarmee luchtlanders kunnen worden vervoerd, behoren de AN-12 Cub met een capaciteit van 14 ton, de AN-22 Cock (80 ton) en de IL-76 Candid (40 ton).

Wanneer wij de totale luchttransportcapaciteit

bezien, rechtvaardigt dat de vooronderstelling, dat meer dan twee divisies met hun materieel gelijktijdig kunnen worden ingezet. Een enkele westerse analist gaat zelfs zover dat de inzet van drie divisies mogelijk moet worden geacht.

De opleiding

De Russische luchtlanders ondergaan een grondige training, waarbij veel aandacht wordt besteed aan het aankweken van fysieke en psychische hardheid. Ook het nemen van initiatief in onverwachte situaties wordt aangemoedigd. Kaartlezen en oriëntatie zijn voor hen belangrijke vakken. Men leert met vele verschillende wapens omgaan en als deze niet meer aanwezig zijn of niet mogen worden gebruikt, beschikt iedere luchtlander nog over de nodige vaardigheden in de gevechtssport Sambo. Zij leren springen bij dag en nacht in verschillende soorten terrein. Bovendien worden zij geschoold in het samenwerken met partizanen. Een blind vertrouwen in de aangeleerde vaardigheden maakt de luchtlander tot een vechter die onder alle omstandigheden heeft leren opereren. Belangrijke drills worden beoefend op een speciaal daarvoor

Afb. 10 Een luchtlander met blauwe baret, waarop een rode wimpel kan worden gedragen; de open kraag laat het (blauw-wit) gestreepte hemd zien

ingericht „luchtlandingsdorp”, het *parasjoetno-desantni gorodok* (afb. 9). De luchtlanders worden beschouwd als een elite. Zij zijn dan ook allen gardist, hetgeen wil zeggen dat zij dienen bij een garde-eenheid.

Tenue en persoonlijke uitrusting

De luchtlandingstroepen hebben een eigen, speciaal tenue. Zij dragen een paraoverall; op de mouw daarvan dragen de soldaten en onderofficieren het luchtlandingseembleem: een lichtblauw veld in de vorm van een schild met daarop in geel een kader, waarbinnen een gele parachute is afgebeeld, geflankeerd door twee vliegtuigen en de vijfpuntige rode ster midden boven de parachute (afb. 10). Op de rechterborst dragen de luchtlanders uiteraard het garde-embleem (*gwardia*) aangevuld met diverse specialistische of uitblinkeremblemen, waaronder het *otlitsjnik*-embleem en de parawing. Van de parawing zijn diverse uitvoeringen bekend, afhankelijk van het aantal sprongen, dat men heeft gemaakt. Men kan achtereenvolgens behalen: *parasjoetist*, *parasjoetist-otlitsjnik* en *instruktor* (afb. 11). Onder de overall draagt de luchtlander een blauw-wit gestreept hemd, waarvan een gedeelte bij openstaande kraag zichtbaar is. Hoewel hij een blauwe baret als bijzondere uitmonstering heeft, draagt hij tijdens acties de parakap, waarvan verschillende uitvoeringen bestaan.

Indien luchtlanders per parachute worden ingezet, hebben alle tot die eenheid behorende militairen een kap met een radio-ontvanger ingebouwd, met een antenne die van de achterzijde met de kromming van het hoofd mee naar boven buigt tot midden op het hoofd. Daarmee staat een ieder in verbinding met de commandant die zodoende, met name vlak na de landing, uiterst adequaat kan reageren op eventualiteiten.

Als persoonlijke bewapening droeg de luchtlander de AKM met inklapbare kolf, kaliber 7.62. Gezien de vele foto's, die kortelings in de Russische vakpers verschenen, mag worden aangenomen dat de luchtlandingstroepen als een van de eersten binnenkort geheel zullen zijn uitgerust met het nieuwere wapen — de AKS-74 met in-

Afb. 11 Borstemblemen, v.l.n.r.: uitblinkerembleem (otlitsjnik), garde-embleem (gwardia), sportembleem 1e klasse, en parawing van een para-instructeur met 110 sprongen

klapbare kolf — dat een veel kleiner kaliber heeft (afb. 12).

Huidige organisatie

In vergelijking met de periode in en kort na de Tweede Wereldoorlog hebben in de organisatie

belangrijke wijzigingen plaatsgevonden. Zoals reeds gezegd zijn er nu acht luchtlandingsdivisies, en verschillende diversiebrigades die vermoedelijk de grootte van een regiment benaderen.

In april 1979 maakte het blad *International Defense Review* melding van een diversiebrigade, die deel uitmaakt van de GSVG, *Gruppa Sovjetskikh voisk v Germani*, vermoedelijk gestationeerd in Neuruppin.

Een luchtlandingsdivisie bestaat uit drie luchtlandingsregimenten, gevechtsondersteunende eenheden en verzorgingseenheden; een combinatie, die het mogelijk maakt zelfstandig op te treden (afb. 13). Dit organisatieschema met het bijbehorende materieel geeft slechts een globaal beeld van de organisatie. Regelmatige wijzigingen rechtvaardigen geen gedetailleerder schema, aangezien hier slechts wordt gepoogd een indruk te geven van wat men zich moet voorstellen bij het begrip luchtlandingsdivisie. Voor wat betreft de technische kwaliteiten van het materieel zij volstaan met te verwijzen naar het blad *Herkenning* en het *Handboek soldaat*.

De landing

Hoewel de door de Russen veel gebezigde uitdrukking „de nacht is een bondgenoot van de luchtlander” een andere indruk zou kunnen wekken, stellen de Russen wel degelijk eisen aan hun landingsgebieden. De belangrijkste zijn:

Afb. 12 Luchtlander met het nieuwe wapen, de AKS-74, kaliber 5.45

- het terrein moet herkenbaar zijn uit de lucht;
- het mag niet te ver liggen van het object of gebied, waar de opdracht moet worden uitgevoerd;
- het omliggende terrein moet geschikt zijn voor het gedekt onderbrengen van troepen;
- er moeten naderingen zijn naar de te vermeesteren objecten;
- er mag zich niet veel luchtdoelartillerie ophouden in de omgeving van het landingsterrein;
- bij een grotere luchtlanding mogen de landingsterreinen niet zo dicht bij elkaar liggen, dat het geheel bij eventuele kernwapeninzet in één keer is uitgeschakeld.

Tijdens de vlucht naar het landingsterrein moet zo laag mogelijk worden gevlogen om het uitschakelen van vliegtuigen door vijandelijke luchtdoelraketten tegen te gaan. Om de eventuele verliezen tot een minimum te beperken, streeft men naar vluchten van niet meer dan 20 vliegtuigen tegelijk. Verder dient de tijd tussen twee opvolgende vluchten zodanig te worden gekozen, dat een kernwapen nooit meer dan één vlucht tegelijk kan uitschakelen.

In principe moet een luchtlanding zowel overdag als 's nachts kunnen worden uitgevoerd. 's Nachts evenwel is het verzamelen van personeel een grote moeilijkheid en ook de effectiviteit van het uitgebrachte vuur is aanzienlijk minder dan overdag. Indien bij duisternis toch een

luchtlanding dient te worden uitgevoerd, gaat de voorkeur uit naar het inzetten van kleinere eenheden.

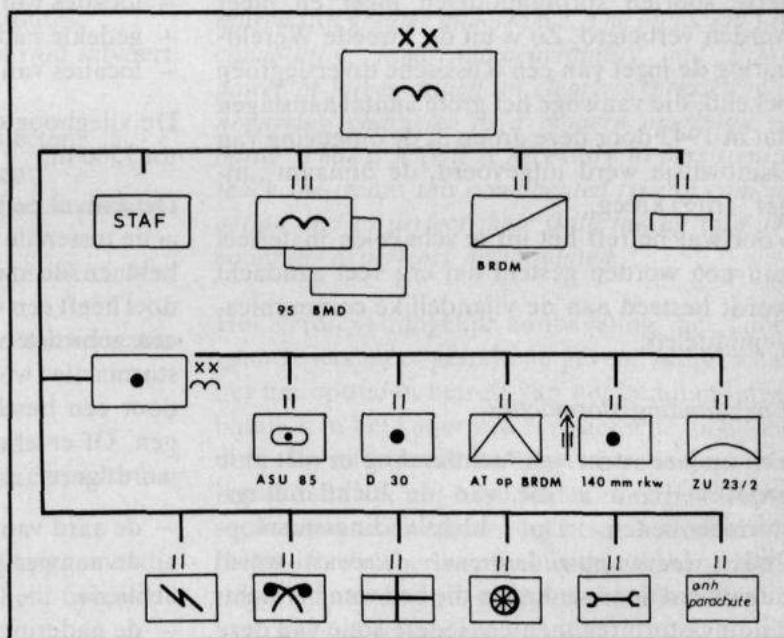
Het uitvoeren van acties met kleinere eenheden behoeft vermoedelijk nog wel enige toelichting. Wij hoeven daarbij niet alleen te denken aan pelotons of compagnieën die behoren tot een regiment van een luchtlandingsdivisie; zoals eerder reeds gezegd bestaat ook de mogelijkheid van het uitvoeren van een luchtlanding voor speciale doeleinden. Wij keren daarom weer even terug naar de Russische encyclopedie.

Diversionno - razwediwatel'naia grupp

Bepaalde gespecialiseerde opdrachten in het achterland van de vijand kunnen ook worden uitgevoerd door specialisten op het gebied van diversie- en verkenningactiviteiten. Daartoe worden „diversieverkenningsgroepen” ingezet.

Voorbeelden van door deze groepen te ontplooiën activiteiten zijn:

- het door verkenning verzamelen van gegevens;
- het organiseren van activiteiten achter de vijandelijke linies;
- het uitschakelen van personeel en materieel;
- het maken van krijgsgevangenen (afb. 14);
- het buit maken van documenten;

Afb. 13 Globale organisatie van een hedendaagse Russische luchtlandingsdivisie

— het buit maken van materieel voor nader onderzoek.

Afhankelijk van de opdracht kunnen daarvoor enkele tot tientallen militairen per groep worden ingezet. Tot de speciale uitrusting die zij meenemen voor het uitvoeren van hun taak behoren onder meer springstoffen, mijnen en vlammenwerpers. De groepen hebben radioverbinding met hun commandant voor het doen van meldingen en het ontvangen van aanvullende opdrachten. Indien meer groepen voor een zelfde actie worden ingezet, hebben zij ook onderling contact. De aard van de mogelijke opdrachten brengt met zich mee dat wij in deze groepen onder meer specialisten vinden op het gebied van springstoffen, mijnen, enz.

Aangezien de inzet onder de grootst mogelijke geheimhouding moet plaatsvinden, dienen verschillende wijzen van inzet mogelijk te zijn: te voet, per vliegtuig, per voertuig, per helikopter, en, hoewel dat in dit verband minder van toepassing is, per onderzeeboot.

Het begrip „diversie” is voor de Russen niet nieuw. Het optreden van kleine groepen met specifieke opdrachten in het achterland van de vijand is een kunst, die reeds werd toegepast door A. V. Soeworov (1730-1800), M. I. Koetoezov (1745-1813) en F. F. Oesjakov (1744?-1817). De betekenis van deze groepen nam toe naarmate de technieken in het vervaardigen van diverse soorten springmiddelen meer en meer werden verbeterd. Zo is uit de Tweede Wereldoorlog de inzet van een Russische diversiegroep bekend, die vanwege het grote aantal aanslagen dat in 1943 door deze groep in de omgeving van Osinowitsja werd uitgevoerd, de bijnaam „tjiger” (*tigr*) kreeg.

Voor wat betreft het uit te schakelen materieel kan nog worden gesteld dat erg veel aandacht wordt besteed aan de vijandelijke communicatiemiddelen.

Luchtlandingsstormacties

Een andere vorm van luchtlanding is niet al te groot verband is die van de luchtlandingsstormeenheden. Dat luchtlandingsstormoptreden (*desantno-sjoermowie deistwia*) wordt uitgevoerd door eenheden die behoren bij luchtlandingsstormregimenten. Iedere actie van deze

Afb. 14 Een kleine groep specialisten maakt een vijandelijke soldaat krijgsgevangen

eenheden bestaat uit twee delen: de vlucht naar het doel, en de aanval op het doel. De eenheid valt aan met helikopters.

De vlucht naar het doel wordt uitgevoerd in een gevechtsformatie, die afhankelijk is van de opdracht. Kleinere eenheden vliegen „in colonne” op een aanvliegroute. Zodra een bataljon of regiment (*chast*) wordt ingezet, worden verschillende aanvliegroutes gebruikt. De vliegroute is afhankelijk van:

- accidentatie van het terrein;
- toestand op de grond;
- toestand in de lucht;
- locaties van vijandelijke luchtdoelartillerie;
- locaties van de vijandelijke artillerie;
- gedekte naderingen;
- locaties van vijandelijke radarposten.

De vlieghoogte kan variëren van enkele meters tot 1500 m.

De aanval zelf is eigenlijk een gecombineerde actie tussen de heli's, de luchtlandingsstormeenheid en de ondersteunende eenheden, die als doel heeft een vijandelijk object te vernietigen of een gebied te vermeesteren. Een luchtlandingsstormactie wordt bij voorkeur voorafgegaan door een beschieting met raketten en vliegtuigen. Of er al dan niet personeel aan de grond wordt gezet, is afhankelijk van:

- de aard van het object;
- de aanwezigheid van vijandelijke luchtdoelartillerie;
- de naderingsmogelijkheden;

— de hoeveelheid ondersteuning tijdens de actie.

Indien er personeel „uitstijgt”, gebeurt dat in de onmiddellijke nabijheid van het object of op de daarheen leidende naderingen. Door de helikopters wordt in zo’n geval ondersteuning gegeven met behulp van de aan de helikopters bevestigde vuurwapensystemen.

Als doelen komen in aanmerking:

- colonnes tijdens de opmars;
- vijandelijke eenheden tijdens de achtervolging;
- belangrijke objecten met een minimum aan beveiliging door luchtdoelartillerie.

Bij dergelijke acties wordt bijzondere aandacht besteed aan verkenningen vooraf.

Indien wij het bij de Russen hebben over kleinere eenheden, moeten wij denken aan maximaal een bataljon. Veel aanvallen die door eenheden van deze grootte worden uitgevoerd, krijgen van de Russen het predikaat „raid”.

Raid

Ook daarover geeft de Russische militaire encyclopedie uitleg: een raid (*reyd*) is een snelle gewapende militaire actie in het achterland van de vijand door zeer mobiele eenheden, zoals luchtlandingseenheden en tank- en mecheenheden, gericht tegen vijandelijk personeel en/of materieel, voornamelijk op de opmarsroutes.

Het doel van een eenheid die een raid uitvoert, kan zijn:

- vernietigen van belangrijke objecten;
- vernielen van verbindingswegen;
- desorganiseren van vijandelijke verbindingen;
- vernietigen van vijandelijke logistieke installaties;
- vernietigen van vijandelijke communicatiesystemen;
- paniek zaaien in het achterland;
- afleiden van de hoofdopdracht;
- steunen van partizanen en ondergrondse bewegingen.

Kenmerken van een raid zijn verrassing, moedig en doortastend optreden, en snelheid tijdens de actie.

Het best geschikt voor het uitvoeren van raids zijn diversieverkenningseenheden, die kunnen worden vergeleken met de paracommando-eenheden van de geallieerden uit de Tweede Wereldoorlog.

De afzonderlijke acties die door delen van 4 Luchtlandingskorps zijn uitgevoerd ten zuiden van Joeknov in het kader van de luchtlandingsoperatie bij Viazma in 1942, werden eerder in dit verhaal „storende acties” genoemd. Deze kleine, maar succesvolle aanvallen en ook die, die tijdens het Mantsjoerije-offensief in 1945 werden uitgevoerd, worden door de Russen „raids” genoemd. Ook in het begin van de oorlogsjaren werden door de Russen reeds dergelijke acties uitgevoerd, zoals bij Kiev, Odessa en op het schiereiland Kertsj.

Volledigheidshalve voeg ik hier een tweede definitie van een „raid” aan toe, zoals gegeven door kolonel A. Popov in *Soviet Military Review* (1979)(10)41:

Raid operations are a special kind of manoeuvre, aimed at rapid penetration by mobile units into the enemy rear to provide favourable conditions for a quick route of the opposing enemy grouping and achieve high rates of advance by the main forces operating from front.

Als conclusie stelt Popov in zijn artikel:

The role of raid actions in a modern battle has acquired still greater importance. The increased fire capabilities, high manoeuvrability and strike power of forces attach an clearly expressed manoeuvring character to a modern operation or battle. That is why it is necessary to persistently teach the troops this complicated type of combat action and to perfect their skill, taking into account the experience accumulated.

Het verdient mogelijk aanbeveling, het voorgaande iets meer gestalte te geven, vooral waar het het optreden betreft van het luchtlandingsbataljon in het kader van een tactische luchtlanding. Bij mijn keuze voor het optreden van het bataljon heb ik mij laten leiden door de interesse, die er voor dit onderwerp bestaat bij alle eenheden in een legerkorpsvak en het achtergebied, ongeacht of dat nu gevechtseenheden zijn of verzorgende eenheden. ▷

Het optreden van een luchtlandingsbataljon

Een luchtlandingsbataljon dat zelfstandig optreedt, zal veelal zijn uitgerust met het gevechtsvoertuig BMD. Dat vindt zijn oorzaak vooral in de reeds eerder genoemde noodzaak uiterst mobiel te kunnen optreden en over een grote hoeveelheid vuurkracht te kunnen beschikken. Behalve de organieke middelen van het bataljon kan door het regiment een aantal gevechtsondersteunende eenheden worden ingedeeld, zoals extra artillerie, genie, luchtdoelartillerie en verkenningseenheden. De hoeveelheid en combinatie van deze steun zijn uiteraard afhankelijk van de opdracht van het bataljon.

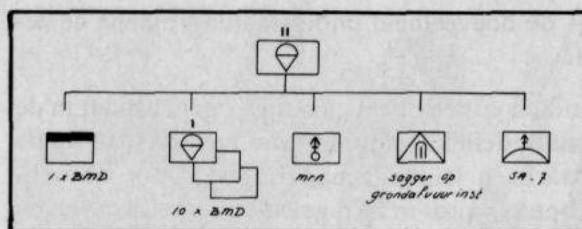
Een luchtlandingsbataljon bestaat behalve de bataljonsstaf uit drie BMD-compagnieën, ieder met 10 × BMD, een mortierbatterij (*minemiotnaia batereia*), een antitankeenheid ter grootte van vermoedelijk een peloton, en een luchtafweerelement. Als antitankmiddelen beschikt het bataljon over de Sagger op grondafvuurinstallatie; de luchtafweer bestaat uit een aantal SA-7 grond-luchtraketten, die van de schouder kunnen worden afgevuurd (afb. 15).

De samenstelling van een versterkt luchtlandingsbataljon zou als volgt eruit kunnen zien:

- luchtlandingsbataljon;
- batterij 122 mm houwitser, al dan niet gemechaniseerd;
- geniepeloton;
- NBC-verkenningseenheid;
- batterij ASU-57 of SD-44.

Afb. 16 De hoofdmacht is geland; de BMD (boiewaia mashina desanta) is uitgerust met een 73 mm kanon, een coaxmitrailleur, twee boegmitrailleurs en een Sagger (antitank) afvuurinstallatie op de loop van het kanon

Afb. 15 Globale organisatie van een luchtlandingsbataljon

Een actie vereist veel voorbereiding. Wij behoeven maar te denken aan de gedetailleerde verkenningen vooraf, de voorbereidende beschietingen, de vlucht, het springen van personeel en het afwerpen van materieel, het verzamelen van de eenheid onmiddellijk na de landing, en vervolgens de georganiseerde aanval waarbij alle beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk dienen te worden ingezet.

Het kwetsbaarste moment is natuurlijk de landing zelf. Vaak, en in het bijzonder wanneer materieel moet worden afgeworpen, zal een luchtlandingscompagnie springen voordat de hoofdmacht arriveert. Zij draagt zorg voor de beveiliging van de droppingszone en eventuele markeringen.

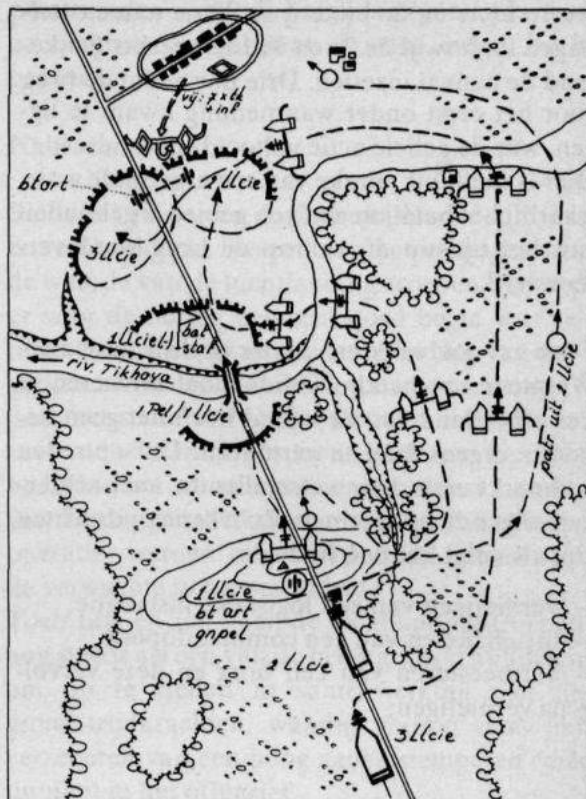
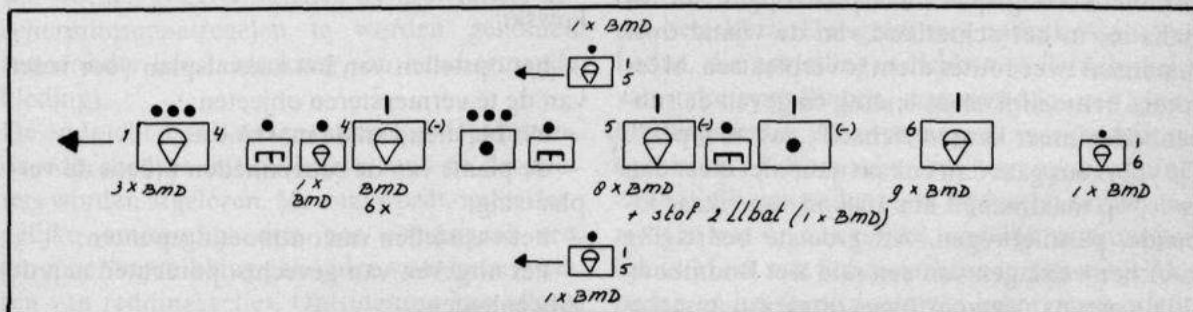
Onmiddellijk na de landing wordt een verkenningselement gevormd van maximaal een peloton, dat zo snel mogelijk als beveiligende eenheid in de richting van het doel optreedt.

Zodra de hoofdmacht is geland, worden eenheden van maximaal pelotonssterkte uitgestuurd als flankbeveiliging (afb. 16). Het luchtlandingsbataljon oefent in vreedstijd veel in bovenge-

noemde of soortgelijke samenstelling, niet alleen het uitvoeren van raids, maar ook het optreden als voortdetachement. Indien het een optreden als voortdetachement betreft, is de mogelijkheid tot het nemen van eigen initiatief voor een commandant aanzienlijk beperkter. Als een fijn radertje in een groot uurwerk past dat optreden in een grotere actie van offensieve aard. Het vermogen snel en massaal een gebied te vermeesteren, een tegenaanval af te slaan en eventueel vijandelijke reserves te binden, maken het noodzakelijk dat deze eenheid over voldoende vuurkracht beschikt. Een reden te meer aan te nemen dat zal worden opgetreden door een versterkt BMD-bataljon.

Overigens dient hier te worden opgemerkt dat, ongeacht de opdracht die een luchtlandingseenheid heeft, raketopstellingen en commandoposten als doel altijd prioriteit krijgen, al moet de oorspronkelijke eerste opdracht ervoor wijken. Indien van dat laatste geen sprake is, zal na de landing zo spoedig mogelijk de bevolen formatie voor het uitvoeren van een tactische verplaatsing worden ingenomen om zich met de grootste mogelijke snelheid, de vijandelijke steunpunten omzeilende, naar het opgedragen doel te begeven (afb. 17). Hoewel in deze afbeelding is te zien dat het grootste gedeelte van de vuursteun bij de hoofdmacht is ingedeeld, moet worden aangenomen dat, indien een batterij gemechaniseerde vuurmonden bij een luchtlandingsbataljon is ingedeeld, deze zich verder voorin zal bevinden om de mogelijkheid te hebben direct vuur op de vijand uit te brengen, zodat de hoofdmacht zich kan ontplooiën. In een voorbeeld (afb. 18) is een luchtlandingsbataljon te zien, dat optreedt als voortdetachement. De op-

Afb. 17 Mogelijke samenstelling van een voortdetachement (luchtlanders) tijdens een tactische verplaatsing

Afb. 18 Een versterkt luchtlandingsbataljon dat optreedt als voortdetachement

dracht van de eenheid tijdens deze tactische oefening luidde: „Het vermeesteren van het tactisch belangrijke gebied rond de brug over de rivier de Tikhaja tot contact wordt gemaakt met de aanvallende grondstrijdkrachten; het inrichten van een tijdelijke verdediging met het zwaartepunt op de noordelijke oever en het afslaan van eventuele tegenaanvallen, die in het bijzonder uit noordelijke richting kunnen worden verwacht”. Het met BMD uitgeruste luchtlandingsbataljon was versterkt met een batterij artillerie en een geniepeloton. De sterkte van de vijand op het doel bedroeg een pantserinfanteriecompagnie. ▽

De 1e Llcie en de batterij artillerie namen stellingen in, terwijl de 2e en 3e Llcie rechts flankerend de aanval inzetten. Drie uur nadat de brug voor het eerst onder waarneming kwam te liggen, was de gehele actie voltooid.

Hier is duidelijk sprake van een afgeronde actie, waarbij het bataljon aan een gebied is gebonden van het tijdstip af waarop de brug werd vermeesterd.

Toch zal ook vaak een ander beeld zijn te zien. Wanneer een bataljon raids moet uitvoeren in het achterland van de vijand heeft het geen behoefte ergens lang te vertoeven. Dat optreden kenmerkt zich door verschillende, snel achterenvolgende opdrachten. Zo'n serie opdrachten zou als volgt kunnen luiden:

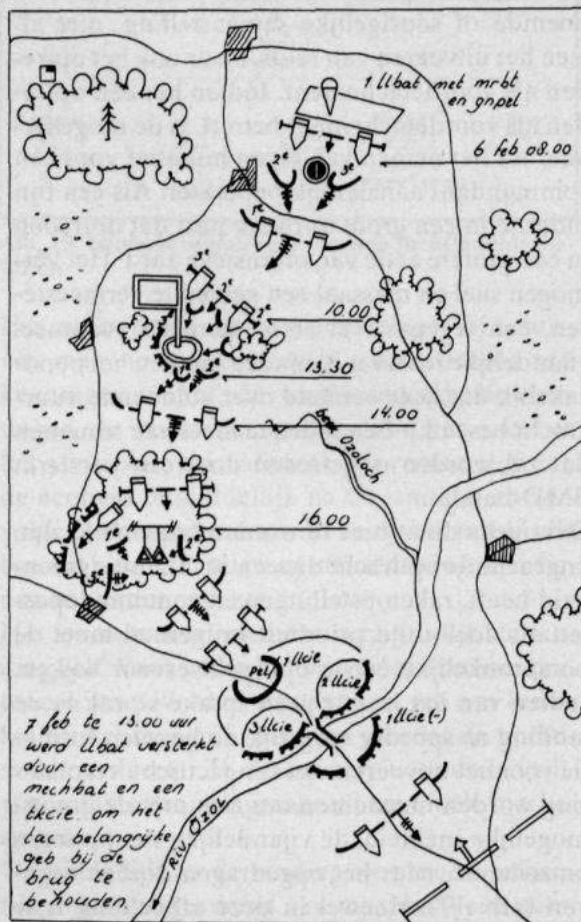
- vernietigen van een logistieke installatie;
- uitschakelen van een commandopost;
- vermeesteren van een brug en deze vervolgens vernietigen;

of

- vermeesteren en vernietigen van een klein vliegveld;
- uitschakelen van een commandopost;
- vernietigen van een verbindingcentrale;
- binden van een vijandelijke reserve.

Volledigheidshalve dient hier te worden vermeld dat deze acties ook kunnen plaatsvinden in het kader van een regimentsactie.

In een nabeschuiving over een oefening brengt kolonel Yu. Rodnikowski in *Voienni Vestnik* ((1978) (8) 53 e.v.) ook nog een aantal noemenswaardige zaken naar voren die verband houden met een tijdens deze oefening door een luchtlandingsbataljon gehouden raid, en de raid in het algemeen. Hij stelt onder meer, dat het bataljon zich met het oog op veel verspreid opgestelde installaties in het achterland van de vijand over maximaal twee routes dient te verplaatsen. Meer routes bemoeilijken de leiding en geven de subeenheden meer kansen zichzelf „vast te lopen”. De voorkeur gaat dan ook uit naar niet meer dan twee, op maximaal 3 km afstand van elkaar lopende, parallelwegen. Als grootste bedreiging voor het welslagen van een raid ziet Rodnikowski de met pantservoertuigen uitgeruste reserves

Afb. 19 Een versterkt luchtlandingsbataljon voert na de landing een raid uit, waarbij diverse opdrachten snel achter elkaar worden uitgevoerd

en eenheden met helikopters. Om het nadelige effect daarvan althans ten dele tot een minimum te reduceren dient, aldus de kolonel, onder meer aandacht te worden besteed aan het leggen van hinderlagen en hindernissen. Zijn gedachten gaan daarbij uit naar eenheden ter sterkte van een peloton.

De belangrijkste punten die een commandant, die met zijn eenheid een raid moet uitvoeren, voor ogen moet houden, zijn volgens Rodnikowski:

- het opstellen van het aanvalsplan voor ieder van de te vermeesteren objecten;
- het bepalen van de marsroutes;
- de plaats van de subeenheden tijdens de verplaatsing;
- het vaststellen van ontmoetingspunten;
- het uitgeven van gevechtsoopdrachten aan de subeenheden;

- het treffen van maatregelen tegen massavernietigingswapens;
- het bepalen van de noodzakelijke steun door genie- en NBC-eenheden;
- het organiseren van de bevelvoering en de verbindingen.

Hoe complex het pakket van maatregelen is, zou kunnen blijken uit de tactische schets (afb. 19), waarop een raid van een luchtlandingsbataljon is weergegeven. Op dit voorbeeld zijn, van boven naar beneden, achtereenvolgens de volgende acties aangeduid:

- de landing van het bataljon;
- eerste doel: een klein vliegveld uitschakelen;
- tweede doel: vernietigen commandopost;
- derde doel: vernietigen radarpost;
- achtervolging van de zich terugtrekkende vijand;
- inbraak in een vijandelijk steunpunt;
- vermeerstering van een brug over de rivier Ozol;
- afslaan van een vijandelijke tegenaanval.

Massavernietigingswapens

De inzet van nucleaire en chemische strijdmiddelen is een ander aspect waarmee de commandant van een luchtlandingseenheid dient rekening te houden. Ook tijdens oefeningen worden de vaardigheden, die behoren bij de inzet van deze middelen, beoefend. Iedere compagnie beschikt over een stralingsmeter van het type UPKhR, een markeringsset van het type KZO-1 en pyrotechnische lichtsignalen.

Reeds tijdens de vlucht kunnen van het vliegtuig uit metingen worden verricht. Als algemene alarmsignalen gelden de kreten „Atom” voor radioactieve en „Gazy” voor chemische besmettingen. Zodra deze bevelen bijvoorbeeld per radio worden gegeven, dienen de individuele beschermingsmaatregelen te worden genomen (waaronder het aantrekken van beschermende kleding).

De opdracht wordt daarna vervolgd. Het is standaardprocedure dat na iedere actie de dosimeters worden afgelezen. Meestal wordt onder dergelijke omstandigheden per compagnie een groep ter beschikking gehouden voor het uitvoeren van reddingsacties. Ontsmetting kan alleen

plaatsvinden nadat de bataljonscommandant of compagniescommandant daartoe bevel heeft gegeven.

Nabeschuwing

Sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog is er veel aandacht besteed aan het verhogen van de waarde van de luchtlandingstroepen. Hoewel er vóór de oorlog een zeer goed begin was gemaakt met de organisatie en opleiding van dergelijke eenheden (tot 1937 voor een belangrijk deel met steun van Duitse instructeurs) is de inzet van luchtlandingstroepen in de aan hen toebedachte rol tot een minimum beperkt gebleven. In die gevallen waarin toch luchtlandingsoperaties werden uitgevoerd, heeft dat niet tot de verwachte successen geleid.

Toch zag, en ziet, men de luchtlandingstroepen nog steeds als een van de belangrijkste middelen om op te treden in samenwerking met de grondstrijdkrachten, waarbij voorop staat het verzekeren van een hoog aanvalstempo en continuïteit in het offensief.

De ontwikkeling van nieuwe wapensystemen en de invoering daarvan bij de luchtlanders, alsmede de grote technologische vlucht op het gebied van de luchttransportcapaciteit hebben de luchtlandingstroepen sinds de jaren '60 weer tot een geducht krijgsmachtonderdeel gemaakt. Gelet op het potentieel van acht divisies moet onder alle omstandigheden in ieder geval rekening worden gehouden met tactische luchtlandingen van bataljons- tot regimentssterkte, vooral omdat de tactische luchtlanding in vergelijking met de andere vormen van landingen, relatief gezien, betrekkelijk eenvoudig is qua organisatie, uitvoering en bevelvoering.

Iedere commandant zal dan ook bij zijn BvT de mogelijkheid van vijandelijke luchtlandingen of luchtmobiele acties in zijn beschouwingen moeten betrekken. Dat geldt met nadruk voor eenheden, die opstellingen hebben in de nabijheid van raketopstellingen, commandoposten, verbindingscentra en overgangen over waterhindernissen. Kaartstudie en terreinverkenning zullen in belangrijke mate bijdragen tot het inzicht in wat op dat gebied mogelijk en onmogelijk is. Maar met het onderkennen van mogelijkheden en het formuleren van kernvragen houdt

dit proces natuurlijk niet op. Nadat alle factoren, inclusief de eigen middelen, zijn afgewogen, zullen ook voorbereidingen moeten worden getroffen om tegenacties te kunnen uitvoeren. Daarbij gaan de gedachten uit naar de reserves, waar over het algemeen juist die middelen voorkomen die de luchtlanders het meeste vrees inboezemen, namelijk gepantserde eenheden.

Om tot een juiste inzet te komen, dient de voor de uitvoering van de tegenactie verantwoordelijke staf over goede vijandmeldingen te beschikken. Alle soorten eenheden zullen, om dat mogelijk te maken, ervoor moeten zorgen dat het personeel tot op het laagste niveau in staat is correcte meldingen te doen. In de melding dienen zonder meer te zijn opgenomen: de tijd, de juiste locatie, de sterkte van de eenheid (uitgedrukt in metterdaad waargenomen aantallen) en het type van het gebruikte materieel (vliegtuigen, helikopters, voertuigen en bewapening). Voor zover dat van toepassing is, dient ook de richting te worden gemeld waarin de actie wordt gehouden. Dat kan dus ook betrekking hebben op zich nog door de lucht verplaatsende eenheden.

Hoewel het belang van sabotage- en diversieploegen niet mag worden weggecijferd, zijn het de tactische luchtlandingen die zo'n beslissende rol kunnen spelen in het gevecht in een legerkorpsvak. De tactische commandant en vooral zijn S2 en S3 zullen zich in hun denkproces met deze materie moeten bezighouden.

De uitvoering van een succesvolle luchtlanding

is echter ook afhankelijk van een aantal voorwaarden. Voorbereidingstijd en het plaatselijke luchtoverwicht zijn niet te onderschatten factoren. Verder moeten er voldoende transportvliegtuigen ter beschikking staan maar ook gevechtsvliegtuigen om de vlucht naar het doel te beveiligen. En ten slotte moet er een redelijk gunstige prognose zijn te maken ten aanzien van het verloop van het gevecht, bij voorkeur voor enkele dagen vooruit, om een tactische luchtlanding te rechtvaardigen.

Wanneer een aanval met de hoog in het vaandel van de Russen geschreven snelheid wordt uitgevoerd, waarbij het volgens Sovjetrussisch militair denken essentiële element verrassing optimaal wordt uitgebuit, kan de inzet van luchtlanders, in het bijzonder wanneer eigen troepen zich nog niet of niet geheel op de verdediging hebben voorbereid, een uiterst desastreuze invloed hebben.

Een combinatie van het optreden van luchtlandingstroepen met sabotage- en diversie-elementen, met het doel het grootste deel van de militaire, economische en politieke systemen lam te leggen, ligt binnen de mogelijkheden, tenzij tijdig adequate tegenmaatregelen worden getroffen. De potentie voor deze Russische actiesnelheid vraagt ten minste om een passende reactiesnelheid. Een goede voorbereiding van eigen personeel is daarbij een vereiste.

Ook hier geldt „parate kennis is macht”.

Literatuur

- A. A. Gretsjo – *Na strazje mira i stroitel'stva kommoenizma*. Voienizdat, Moskou (1971)173.
Sovjetskaia Voiennaia Entsiklopedia. Voienizdat, Moskou (1976-1980)(2-5, 7, 8).
Platsdarm za oblakami. Molodaia gwardia, Moskou (1972).
Krasnoznamenni sevoro kawkazki (1971).
Armia sovjetskaia. Voienizdat, Moskou (1971)92.
S. M. Sjtemenko – *The general staff at war*. Moskou (1970).
Velikaia otetsjestwennaia voina sovjetskogo sojoeza. Voienizdat, Moskou (1970).
V. F. Margelov – *Voienni Vestnik* (1970)(7)10.
D. S. Soekhoroev – *Voienni Vestnik* (1980)(7)12.
K. Koerotsjkin – *Voienni Vestnik* (1978)(7)40.
Ya. Samoilenko – *Voienni Vestnik* (1978)(4).
M. Limantsev – *Voienni Vestnik* (1980)(4)45.
I. Timosjenko – *Voienni Vestnik* (1979)(4)25.

- A. Zjoerawlev – *Voienni Vestnik* (1980)(7)17.
Yu. Protasov – *Voienni Vestnik* (1980)(11)48.
A. Teresjtsjenko – *Voienni Vestnik* (1978)(3)69.
A. Bikov – *Voienni Vestnik* (1978)(9)64.
Yu. Rodnikowski – *Voienni Vestnik* (1978)(8)53.
Soviet paratroopers. *Sov. Mil. Rev.* (1980)(8)12.
Krasnaia zvezda (1975)(1 okt), (1977)(27 feb), (1979)(14 apr), (1980)(18 mrt).
A. Popov – *Raid operations*. *Sov. Mil. Rev.* (1979)(10)41.
G. H. Turbiville – *Soviet airborne forces*. *Army* (1976)(4)18.
C. N. Donnelly – *Operations in the enemy rear*. *Int. Def. Rev.* (1980)(1)35.
Military Balance(1980-1981).

(Foto's en schetsen (bewerkt) afkomstig uit Sovjetrussische vakliteratuur.)

De belevenissen van een batterij bij „de achterpoort” van de Vesting Holland

De 77e Bt.Lu.A. op 10 mei 1940

S. H. Hoogterp

kolonel van de Koninklijke luchtmacht b.d.

In de aflevering van mei 1981 van dit tijdschrift kwam een artikel voor van P. G. H. Maalderink, majoor der infanterie, onder de titel „De open achterpoort van de Vesting Holland”. De schrijver verhaalt en analyseert daarin op verdienstelijke wijze een reeks van zeer complexe gebeurtenissen. Door de beknoptheid die hij moest nastreven, kon hij uiteraard niet in allerlei details treden. Helaas ontstond daardoor op een enkele plaats voor de lezer een beeld dat hen die bij de strijd waren betrokken onrecht aandoet. Vooral daar waar deze laatsten zelf niet meer kunnen spreken, doordat zij door de vijand werden omgebracht (bijvoorbeeld vaandrig König) acht ik het mijn morele plicht hier wat uitvoeriger in te gaan op de gebeurtenissen aan de hand van authentieke gegevens. Het betreft het voorval, vermeld op blz. 203 rechts onder. Daar staat vermeld:

De vliegveldcommandant werd nu door de Duitsers gedwongen met een witte doek op het spatbord plaats te nemen teneinde de overgave van de batterijen luchtdoelartillerie af te dwingen. Zij reden naar de eerste batterij, die daaraan gevolg gaf.

De lezer die niet op de hoogte is, kan hieruit slechts concluderen dat het voor de vijand voldoende was, met vier man en de gevangengenomen vliegveldcommandant, voorzien van een witte vlag, naar genoemde batterij te gaan om de overgave daarvan te bewerkstelligen. De werkelijke gang van zaken is echter geheel anders geweest.

Aard en taak van de 77e Bt.Lu.A.

Allereerst zij vermeld dat het hier ging om de 77e Bt.Lu.A. Dit was een Skodabatterij, bestaande uit vier luchtdoelkanonnen van 7,5 cm met bijbehorende centrale vuurleiding, met

eraan toegevoegd twee oude, versleten Spandau-luchtdoelmitrailleurs (waterkoeling, kaliber 6,5 mm). Deze laatsten dienden tot de afweer van op de batterij in duik- of scheervlucht aanvallende vliegtuigen. In het najaar van 1939 had Nederland twintig Skodabatterijen besteld, af te leveren binnen zes maanden. De Duitse regering treuzelde echter met het verlenen van de nodige exportvergunningen. Eerst na lang aandringen op diplomatiek niveau gaf men in het voorjaar van 1940 toestemming voor de aflevering van drie batterijen, kennelijk om te bewijzen dat Hitler geen kwade voornemens tegenover Nederland had.

Een van de batterijen kreeg het nummer 77 en werd op pier nr 7 van de Waalhaven opgesteld, 1500 m ten nw van de noordrand van het vliegveld Waalhaven. De overeenkomst voor wat betreft het getal 7 was daarbij geheel toevallig. De 77e Bt.Lu.A. vormde samen met twee andere luchtdoelbatterijen van 7,5 cm van ander fabriekaart (Vickers), respectievelijk opgesteld bij Vlaardingen en bij Smitshoek op IJsselmonde, het dispositief voor de verdediging van het Rotterdamse stad- en havengebied tegen luchtaanvallen van 1000 tot 6000 m hoogte. De verdediging tegen aanvallen van geringe hoogte, in het bijzonder tegen vliegtuigen lager dan 1000 m, kon alleen geschieden met luchtdoelkanonnen van kleiner kaliber en met luchtdoelmitrailleurs. Daarvan stond een aantal opgesteld op of nabij objecten die specifiek zulke aanvallen hadden te verwachten, waaronder het vliegveld Waalhaven.

De bezetting van de 77e Bt.Lu.A. telde 92 man. Als batterijcommandant trad op de 26-jarige res. elnt der artillerie J. H. Hasewinkel en als batterijofficier de 22-jarige vaandrig der artillerie M. H. H. König. De batterijcommandant

stond rechtstreeks onder de bevelen van de commandant luchtverdedigingskring Rotterdam/Den Haag, die zijn stafkwartier had in het postkantoor aan de Coolasingel te Rotterdam. De batterijcommandant had geen orders uit te voeren van andere commandanten of autoriteiten, zoals die van het nabijgelegen vliegveld of van de havens.

Door de haast waarmee de batterij was geformeerd, was het personeel daarvan nog slechts zeer summier geoefend. Hierbij bedenke men dat de grote uitbreiding van de luchtartillerie ertoe had geleid dat het aantal vuurmonden daarvan in één jaar tijds was uitgroeid van 131 naar 365 en het personeelsbestand van 3000 naar 10.000 man. Doordat de batterij nog maar kort tevoren in stelling was gekomen, was mede nog slechts één stuk van een aarden omwalling voorzien. De opstelling op pier nr 7 was — behalve bij dat ene stuk — dus open en bloot, waardoor de batterij zeer kwetsbaar was voor bombardementen en beschietingen.

Het optreden van de batterij in de eerste gevechtsfase

Toen om 03.55 uur voor de 77e Bt.Lu.A. (geheel paraat) de oorlog begon, kon de batterij aanvankelijk alleen schieten op de op 3000 m hoogte vliegende vijandelijke jachtvliegtuigen. De op het vliegveld Waalhaven aanvallende bommenwerpers vlogen zeer laag in de richting van west naar oost. Hun geringe hoogte maakte het onmogelijk deze doelen tijdig genoeg en voldoende lang in de kijkers van de vuurleidingsapparatuur te krijgen en te houden om een gericht vuur erop te kunnen afgeven. Dat was wel mogelijk voor het lichtere geschut en voor de mitrailleurs die op het vliegveld zelf of vlak daarbij in stelling stonden. De 77e Bt.Lu.A. vuurde aanvankelijk dus ingevolge haar taak uitsluitend op vliegtuigen boven 1000 m hoogte.

Tegen half vijf komt er in de luchtsituatie voor de batterij echter verandering. Nieuw aanvliegende bommenwerpers beginnen het vliegveld te bombarderen in de richting van zuid naar noord. De Duitsers vallen aan „in rollendem Angriff”, waarbij de bommenwerpers achter elkaar met slechts korte tussenpozen uit gelijkblij-

vende richting en op steeds dezelfde hoogte aanvliegen en hun bommenlast afwerpen. Daarna razen zij op 50 m hoogte over het water van de Waalhaven waarbij zij op korte afstand de batterij passeren. Soms komen zij daar zelfs recht overheen.

Op dergelijke ogenblikken beginnen de beide luchtdoelmitrailleurs van de batterij te ratelen. Soms tracht de batterijcommandant hun actie te versterken door met de kanonnen „stukkenvuur” af te geven. De vuurleiding kan tegen de laag voortstormende vliegtuigen — zoals reeds opgemerkt — geen enkele hulp verlenen. Daardoor is het tegen die laagvliegers — wat de kanonnen betreft — slechts mogelijk stuksgewijs „over de duim” te richten en te schieten met brisantgranaten waarvan de tijdbuis van te voren is ingesteld op een zodanig korte tempering dat de projectielen ontploffen op een afstand van duizend tot enkele honderden meters vóór de vuurmonden.

Het geronk van de vele tientallen vliegtuigen en het gedonder van de explosies op het vliegveld worden zó sterk, dat het geven van commando's en aanwijzingen met de stem voor de batterijcommandant vrijwel onmogelijk wordt. Hij gaat daarom over tot het geven van tekens. Het niet eindigende vliegtuiglawaai en de lange series van bomontploffingen, het zien van de vuurfonteinen en van de dichte rooksluier die zich over het vliegveld legt, maken een diepe indruk. Nog erger wordt het omstreeks 04.30 uur: plotseling zwenken twee bommenwerpers boven het water van de Waalhaven af en komen recht op de batterij af, waarbij zij ieder drie bommen afwerpen. Deze vallen gelukkig niet in het stellingsterrein daarvan, maar ernaast in de haven, waar zij grote fonteinen doen opsputten.

Tot nu toe hebben de bedieningsmanschappen nog niets waargenomen wat op enigerlei uitwerking van hun vuur zou kunnen duiden. De verschrikkingen die zij zien en de bommen waaraan zij nog maar nauwelijks zijn ontsnapt, veroorzaken bij een aantal langzamerhand een stemming van „laten wij ermee ophouden en maken dat we hier wegkomen”. Luitenant Hasewinkel en vaandrig König sporen de stuksbedieningen echter krachtig aan vol te houden en hun werk te doen. Dat is ook zonder de angst en de emoties

al moeilijk genoeg. De buizen voor de brisantgranaten die uit de kisten worden gehaald, zitten vol conserveringsvet. Daardoor ontstaan telkens weigeringen bij de tempeertoeinstellen. Voortdurend moet men in de weer zijn om alles te reinigen met machineolie. Daarbij komt dan bovendien nog dat de kleine voorraad mitrailleurpatronen snel slinkt, waardoor deze wapens spoedig zullen moeten stoppen wegens munitiegebrek. Gelukkig heeft de batterij rond 1000 brisantgranaten, zodat daaraan voorlopig geen gebrek zal ontstaan.

Het vuren op transportvliegtuigen en neerdalende parachutisten

Om ongeveer kwart voor vijf komt er verandering in het luchtbeeld. De bommenwerpers verdwijnen, maar nu komen er, op ongeveer 150 m hoogte, transporttoestellen aan te vliegen. Daaruit springen parachutisten. Ten zuidoosten en ten zuiden van het vliegveld ziet men in de verte talloze witte bolletjes in de lucht die langzaam neerdalen. In de batterij overlegt luitenant Hasewinkel met vaandrig König en de stukskommandanten wat zij tegen deze nieuwe vijand kunnen doen. Alleen een soort stukkenvuur over grotere afstand kan hier uitkomst brengen, zowel tegen de vliegtuigen zelf als tegen de eruit springende en in de lucht zwevende parachutisten.

Terwijl zij nog bezig zijn enkele schoten te lossen om de juiste tempering te vinden, komen de transportvliegtuigen dichterbij. Zij laten nu ook parachutisten los ten westen van het vliegveld en zelfs daarboven. De afstand is nu zó klein geworden en de hoogte van de vijand zó gering, dat de kanonnen vrijwel zonder elevatie met vlakke baan moeten schieten. Doordat zij in een vierhoek zijn opgesteld, kunnen alleen de vuurmonden die aan de naar het vliegveld gekeerde zijde staan opgesteld, nog in actie blijven. De daarachter staande stukken moeten ophouden omdat zij anders bij het vuren de stukken vóór hen, samen met hun bedieningsmanschappen, zouden kunnen treffen en – wat het personeel betreft – wegblazen.

Vooraf één van de kanonnen, aan de zijde van het vliegveld, staat gunstig voor de geheel nieuwe taak van de batterij en heeft een goed

schootsveld. Dat stuk wordt gecommandeerd door een even flinke als intelligente dienstplichtige sergeant, de 20-jarige P. W. Westerhof. Snel en koelbloedig geeft hij de nodige aanwijzingen. Hij weet zijn manschappen te bezielen en een vuur af te geven dat dood en verderf zaait. Wel moet hij daarbij steeds erop bedacht zijn dat hij niet ook de eigen kameraden aan de rand van het vliegveld zal treffen, want die zijn daar nog steeds met hun lichtere lucht doelwapens in actie. De vuurbundels van hun 2 cm kanonnen, die lichtspoor munitie verschieten, zijn duidelijk zichtbaar.

Het neerkomen van de parachutisten duurt echter niet lang. De vliegtuigen waaruit zij naar beneden sprongen, verdwijnen en er komt in de lucht enige rust. De batterijcommandant en zijn mannen voelen die echter aan als onheilspellend. Uit het mitrailleurvuur in de verte blijkt dat de vijand daar druk bezig is het vliegveld te veroveren. Dat belooft ook voor de batterij weinig goeds. Om straks vijandelijke aanvallen langs de grond te kunnen afslaan, beveelt luitenant Hasewinkel dat de luchtdoelmitrailleurs niet meer op vliegtuigen in de verte mogen schieten. Met de nog overgebleven patronen zal men zich vooral moeten verweren tegen de Duitsers als die naar de pier toe komen.

Het schieten op het vliegveld en op de landende en startende vliegtuigen

Om 05.30 uur komt aan de betrekkelijke rust in de lucht een einde. Nieuwe transportvliegtuigen verschijnen. Deze werpen geen parachutisten uit, maar landen op het vliegveld. Vliegtuigen, die doorvliegen wegens het mislukken van een landing of bij het weer starten na een landing, komen op zeer geringe hoogte over het water van de haven, juist zoals eerder de tweede golf van bommenwerpers. Opnieuw geeft de batterij nu stukkenvuur boven de haven af. Voor het eerst ziet men vlakbij enkele vliegtuigen in het water neerstorten. Maar uit de richting van het vliegveld komt tevens nog iets anders: langs de weg naar Heyplaat komen manschappen van de infanterie voorbij. Zij zeggen dat de zaak op het vliegveld verloren is en trekken in ongeregelde groepjes terug naar het noorden, richting Heyplaat. Er valt niets met hen te beginnen en, wat

Lothar Schüttel

Major (F)

Fallschirmtruppen und Luftinfanterie

VERLAG E. S. MITTLER & SOHN BERLIN

Een boekje, uitgegeven in 1938, dat in Duitsland overal in de boekhandel verkrijgbaar was en dat tot in detail het strategische en tactische gebruik van parachutisten en luchtinfanterie en hun onderlinge samenwerking beschreef. Het besluit met de woorden „Wer heute zurückbleibt, wird morgen geschlagen“. Hitler nam die woorden ter harte. — In dezelfde serie verschenen voorts o.a.: „Die Panzertruppen“ van genm Guderian, en „Aufgaben für Zug and Kompanie“ van Hkol Rommel, de latere veldmaarschalk

erger is, zij steken een gedeelte van het batterijpersoneel met hun kreten aan. Ook daar hoort men nu dat het maar beter is ermee te stoppen en te zorgen dat men wegkomt. Luitenant Hasewinkel, zijn batterijofficier König en diverse sergeanten, zoals de eerder genoemde Westerhof, maar ook vele soldaten, waaronder de 21-jarige B. H. Eijsbouts, willen daarvan echter niets weten. Alle wapens zijn nog volledig bruikbaar. De batterij moet zo lang mogelijk in actie blijven en vuur afgeven. Als de vijand over de grond nadert, moet men zich teweerstellen; de batterij moet worden verdedigd.

Voorbereidingen voor het verdedigen van de batterij tegen langs de grond oprukkende parachutisten

Met het oog op de verdediging tegen naderende parachutisten zendt luitenant Hasewinkel een sergeant met enkele manschappen naar het begin van de pier om de toegang daarvan te bewaken. Dat groepje krijgt ook een van de beide luchtdoelmitrailleurs mee om daar in stelling te brengen. Als de vijand langs de Heyplaatweg¹ de toegang tot de pier nadert, moet het bewakingsdetachement alarm geven. De batterijofficier zal dan met de helft van het batterijpersoneel, dus rond 45 man, te hulp komen en zich zoveel mogelijk gedekt in stelling leggen aan de noordzijde, in de oksel van de pier. Vandaar zal hij de Heyplaatweg in zuidelijke richting en de toegang tot de pier met de karabijnen onder vuur kunnen nemen. Luitenant Hasewinkel zelf zal met de andere helft van het personeel uit de batterijstelling vuur afgeven met de aldaar nog achtergebleven mitrailleur, de karabijnen en ook een van de vuurmonden. Aldus zal de vijand, als hij de pier wil binnendringen, van twee kanten kunnen worden bestookt. König en Westerhof verdelen de aanwezige infanteriemunitie over de manschappen zodat ieder zich met zijn karabijn zal kunnen teweerstellen.

Tegen zes uur wordt het duidelijk dat de luchtdoelpelotons aan de westzijde van het vliegveld

¹ De weg naar Heyplaat waarom het hier gaat, heet tegenwoordig „Waalhaven Westzijde“.

² Werner Hangst: *Die 10. Kompanie unter Oblt. Becker wendet sich zum Nordrand des (Flug-)Platzes und greift todesmutig die Flakbatterie an.* Deze Oblt. Fritz Becker was met zijn

het hebben moeten opgeven; want daar ziet men geen lichtspoorbundels meer de lucht in schieten en het wordt er stil. Even later komen nieuwe, nog talrijker groepjes infanteristen voorbij de pier. Zij roepen dat het hele vliegveld in handen van de vijand is. Zij rennen in looppas in de richting Heyplaat en zijn eensgezind in hun oordeel dat hun taak, het vliegveld te verdedigen, is afgelopen. Maar die taak hield ook in de weg naar Heyplaat — en dus die naar pier nr 7 — af te grendelen. Dat betekent dat zij de 77e Bt.Lu.A. aan haar lot overlaten.

Dat is natuurlijk ernstig, maar in één opzicht is de situatie voor de batterij tóch gunstiger geworden. Zij behoeft niet meer rekening te houden met eigen troepen. Men kan nu vrij schieten op Waalhaven en omgeving. Luitenant Hasewinkel spoort zijn mannen aan met de kanonnen in zo hoog mogelijk vuurtempo, en waar dat nodig is beurtelings, op het vliegveld te schieten. Bij later onderzoek blijkt dat hij dat anderhalf uur heeft kunnen volhouden. De absurde situatie doet zich voor dat de batterij zo goed mogelijk datgene met vuur moet overdekken wat enkele uren tevoren nog tegen vijandelijke aanvallen moest worden verdedigd. De bedieningsmanschappen doen dat zó goed, dat de gelande vijand al spoedig tot de conclusie komt dat die helse Nederlandse Skodabatterij zo spoedig mogelijk moet worden uitgeschakeld. Een compagnie parachutisten moet direct oprukken naar pier nr 7 en de batterij uitschakelen.

De gevoerde verdediging van de batterij tegen de parachutisten en haar ondergang

Tegen 7 uur komt bij luitenant Hasewinkel de melding binnen van de wacht bij het begin van de pier: de vijand is in aantocht.² Vaandrig König gaat met de helft van het batterijpersoneel — zoals afgesproken — naar de noordelijke oksel van de pier en legt zich daar met zijn troep zo goed mogelijk gedekt tegen de glooiing aan de waterzijde in stelling. De mitrailleur staat nog terzijde van de Heyplaatweg en vóór de troep.

compagnie reeds in gevechtsactie geweest in Noorwegen, namelijk ter verovering van het vliegveld van Stavanger en daarna opnieuw gedropt nabij Narvik ter versterking van de bergtroepen van generaal Dietl in de strijd om Narvik. (*Fallschirmjäger-Chronik*) Het betreft hier een compagnie van III. Fallsch Jäg. R.1.

Eysbouts haalt het loodzware ding terug terwijl de vijandelijke kogels hem al om de oren suizen. Het karabijnvuur van de verdedigers houdt de vijand aanvankelijk nog op een afstand, maar geleidelijk aan weet deze zich toch naar voren te werken. Hij geeft daarbij bijna onafgebroken vuur af uit zijn automatische wapens. Daardoor worden de mannen van König gedwongen zich te dekken en zij kunnen slechts af en toe met hun karabijnen richten en schieten. Om de eigen vuurkracht te kunnen vergroten tracht Eysbouts, geholpen door een andere soldaat, zijn mitrailleur naar een nabijgelegen bosje over te brengen om de vijand vandaar onder een gunstiger hoek onder vuur te kunnen nemen. Juist als hij de rand van het bosje heeft bereikt en de mitrailleur op zijn onmogelijk hoge driepoot tracht op te stellen wordt hij door een kogel getroffen. Ondanks zijn verwonding slaagt hij erin onder het vijandelijke vuur naar zijn groep terug te kruipen. Het wordt duidelijk dat de kwetsbare luchtdoelmitrailleur bij dit gevecht niet bruikbaar is. De vijand dringt op. Sergeant Westerhof, die zich aan de zijde van vaandrig König bevindt, wordt getroffen en ernstig gewond. Hij spoort de vaandrig niettemin aan verder te vechten. Deze heeft een karabijn genomen en neemt enkele van de naderende parachutisten onder vuur. Deze beginnen dan echter plotseling te schreeuwen en met de armen te zwaaien. Zij sommeren de troep van König zich over te geven. De vaandrig geeft daaraan geen gevolg en gaat door met vuren. Wel ziet hij nu dat de vijand de vliegveldcommandant bij zich heeft. Die zwaait met een witte vlag. Wat is dát nu? Hij begrijpt er niets meer van. Hoe kan die majoor, die niets over hem te zeggen heeft, hem aansporen op te houden? Weer schiet hij, maar de vijand is intussen dichterbij gekomen en begint nu óók met handgranaten te gooien. Verschillende van zijn mensen worden getroffen, verdere tegenstand lijkt zelfmoord. Hij staat op en duidt aan dat hij zich overgeeft.

Onder het heen en weer geschreeuw en in de verwarring die ontstaat, weet de helft van zijn troep naar achteren te rennen met medeneming van de karabijnen. Deze groep — 24 man onder leiding van twee sergeanten — weet al schietende op hen achtervolgende Duitsers, Heyplaat te bereiken en op een boot te springen die hen naar

de noordoever van de Maas brengt. Met vaandrig König heeft de vijand dus slechts een kwart van de batterijbezetting overweldigd. Nu trekt hij echter verder, de pier op.

Het laatste gevecht

Luitenant Hasewinkel heeft met zijn batterij zo lang mogelijk het schieten op het vliegveld voortgezet. Toen König naar de ingang van de pier trok, was echter ook voor hem het ogenblik gekomen zich rechtstreeks te verdedigen tegen de naderende vijand. Daartoe heeft hij zijn manschappen in een linie in stelling gelegd dwars over de pier ter plaatse van de batterij. Een van de stukken blijft nog bezet, want daarmee begint hij nu vuur af te geven op de vijand op de Heyplaatweg. Helaas heeft hij geen kartessen voor een nabijverdediging tegen aanvallende infanterie. Zelfs brisantgranaten met schokbuis zijn er niet. De zware luchtdoelartillerie beschikt alleen over brisantgranaten met tijdbuis voor het schieten op vliegtuigen. Het enige wat hij met het geschut kan doen, is er — geheel geïmproviséerd — een soort van stukkenvuur op naderende infanterie mee af te geven en daarbij de tijdbuizen in te stellen op een uiterst korte tempering. Terwijl hij aldus bezig is kanonvuur te leggen op de Heyplaatweg, begint een vijandelijk jachtvliegtuig de batterij keer op keer aan te vallen in duik- en scheervluchten. Telkens weer opnieuw ratelen daarbij in de lucht de vliegtuigmitrailleurs en ploegen de kogelbundels daarvan door en langs het stellingterrein. Onder de gegeven omstandigheden kan de batterij daartegen niets uitrichten. Het is eenvoudigweg dekken geblazen. Gelukkig is de piloot met zijn vuurbundels niet heel erg nauwkeurig. Het lijkt erop dat de batterij de vijand in de lucht het nodige ontzag inboezemt.

Tot zesmaal toe valt het vliegtuig aan, en intussen rennen parachutisten de pier op, zich dekking langs de zuidoever daarvan. Met hun pistoolmitrailleurs van de heup vurende en weldra ook handgranaten werpende, bereiken zij de batterij. Luitenant Hasewinkel valt ernstig getroffen neer en ook enkele van zijn mannen worden getroffen. De rest geeft zich over, de batterij is veroverd en in vijandelijke handen. Later blijkt dat in totaal acht man zwaar gewond zijn,

waaronder de batterijcommandant en drie sergeanten. Eén soldaat, de dienstplichtig soldaat B. W. Meulmeester, overlijdt aan zijn kwetsuren. Vaandrig König komt ongedeerd uit de strijd, maar sterft drie jaar later, op 18 mei 1943, te Utrecht voor een Duits vuurpeloton.

Epiloog

Over de 77e Bt.Lu.A. is het doek gevallen. Het is niet een doek dat straalt van uitzonderlijke dapperheid en van krijgsverrichtingen met onvergankelijke glorie. Maar het verbergt ook niet een gedrag dat tot weinig eer strekt of laakbaar is. De Commissie Militaire Onderscheidingen stelde een nauwkeurig onderzoek in en kwam tot conclusies die zijn neergelegd in het Koninklijk Besluit van 29 juni 1951, nr 31. Daarin werd aan vaandrig König posthuum en mede aan sergeant Westerhof en soldaat Eysbouts het Bronzen Kruis toegekend „wegens moedig optreden tegenover de vijand en het onder zeer moeilijke omstandigheden blijven stand houden”. Voor de vaandrig gold, blijkens dat K.B., bovendien nog: „toen hij werd gesommeerd zich over te geven, daaraan geen gevolg te geven en met vuren door te gaan totdat hij tengevolge van 's vijands vuuruitwerking, waaronder die van handgranaten, genoodzaakt was, nadat aan beide zijden verliezen waren geleden, de strijd te staken”.

Het gedrag van de 77e Bt.Lu.A. geeft een duidelijk voorbeeld van plichtsbesef, inventiviteit en doorzettingsvermogen onder niet verwachte en demoraliserende omstandigheden. Toen de infanterie van het vliegveld Waalhaven terugtrok en ook de Heyplaatweg prijs gaf, liet zij de luchtdoelbatterij aan haar lot over. Deze laatste bleef, in de steek gelaten, geheel op eigen kracht nog zo lang in actie dat zij – aldus het K.B. – „gedurende anderhalf uur gericht vuur kon afgeven,

Literatuur

F. J. Molenaar – De luchtverdediging in de meidagen 1940, in: *De geschiedenis van de Koninklijke luchtmacht*, hoofddl 1, dl 2. Staatsuitgeverij, Den Haag (1970).

Koninklijk Besluit nr 31 van 29 juni 1951. Staatsuitgeverij, Den Haag (1951).

Gevechtsverslagen van de onderdelen der luchtdoelartillerie over de gevoerde strijd van 10 t/m 14 mei 1940

waarbij de vijand verliezen werden toegebracht”.

Het beeld van het gedrag van de 77e Bt.Lu.A. is – met slechts een enkele uitzondering – representatief voor dat van vrijwel alle andere onderdelen van de luchtdoelartillerie die met in totaal 10.000 man, waaronder meer dan 700 vrijwilligers, op 10 mei 1940 en volgende dagen de vijand in de lucht – en soms ook op de grond – met groot elan bestreden. Het geldt zowel voor de vele dienstplichtigen en vrijwilligers rondom Den Haag, Ypenburg en Delft, die de residentie verdedigden, als voor hen die bij Hoek van Holland de Koningin en Haar regering beschermden bij hun vertrek naar Engeland; voor de mannen van de luchtdoelbatterijen en -pelotons bij de Grebbeberg en achter de kazematten van Kornwerderzand, maar ook voor hen die op andere minder bekende plaatsen verspreid over het land de vijand in de lucht bestreden en verliezen toebrachten. En het geldt vooral mede voor de 65 man van de drie luchtdoelpelotons die op de randen van het vliegveld Waalhaven tot het laatste ogenblik hun plicht vervulden en waarvan 20% werd gedood of zwaar gewond. Hun compagniescommandant, die hen uit Pernis te hulp wilde komen, res.-kapitein der artillerie H. O. van Rijswijk, sneuvelde onder het vuur der parachutisten, rechttop, met het pistool in de hand.

Soms lijkt het verwonderlijk dat er onder een volk dat voor een groot gedeelte – ook toen de vijand reeds voor de deur stond – nog steeds doorzwijmelde in dromen van neutralisme en pacifisme, nog zovelen waren die helder hun plicht zagen en daarnaar handelden. Dat is gelukkig iets wat tot dankbaarheid stemt. Hen te gedenken blijft onze opgave.

(berusten bij de Sectie Luchtmachthistorie van de KLu, Soesterberg).

Verzamelde Luchtwatchberichten over de periode van 10 t/m 14 mei 1940 (berusten bij de Sectie Luchtmachthistorie van de KLu, Soesterberg).

W. Hangst – *Sieg ohne Lorbeer*, in: *Der Westfeldzug 1940, Luftlandung in Holland*. Preetz, Frankfurt (1965).

Fallschirmjäger/ Bildband und Chronik. Podzun Verlag, Bad Nauheim (1966).

NBC-opleidingen KLu 25 jaar

E. Chr. Briët

majoor van de Koninklijke luchtmacht

Het chemische strijdmiddel neemt onder de nieuwe oorlogswapenen een zeer voorname plaats in. Dit maakt het noodzakelijk om, tot welke internationale afspraken men ook gekomen is of komen zal ten aanzien van het al of niet geoorloofde van het gebruik van oorlogsgassen, rekening te houden met de mogelijkheid van strijd met een land, dat zich niet tot een dergelijke overeenkomst heeft verbonden of dit slechts voorwaardelijk heeft gedaan, dan wel de gemaakte afspraak niet nakomt. (stelling, kap P. W. Best, Den Haag, 28 nov. 1924)

Het is een goede gewoonte, bij een jubileum even pas op de plaats te maken en het verleden aan het geestesoog te laten voorbijgaan. Daarna is het zaak weer met goede moed verder te gaan.

Het verschijnsel oorlog is zo oud als de mensheid zelf. Telkens weer zijn er partijen die elkaar met geweld de hegemonie over hetzij grond, hetzij bodemschatten betwisten; ja, zelfs ideologieën opdringen. De bewapening van de een noodzaakt de ander zich tegen dat wapentuig te beschermen. De beschermingsmiddelen geven weer aanleiding tot het perfectioneren van het wapensysteem of ontwikkelen van nieuwe wapens. De reactie is dan weer het zoeken naar nieuwe afweermiddelen of methoden van bescherming. Aldus ontstaat de cirkelgang van het „achter-elkaar-aanhollen” van bewapening en de bescherming daartegen.

Ergens in deze spiraal greep men naar de mogelijkheid van gewone rook als wapen in de krijg. Met behulp van rook dreef men de vijand uit plaatsen die men met wapens niet kon bestrijken. Toen rook door de gevonden bescherming niet meer effectief bleek te zijn, voegde men aan deze rook allerlei stoffen toe, waardoor de beschermende maatregelen hun doelmatigheid verloren.

Behalve schieten en tactisch optreden diende de militair voortaan ook te worden geleerd zich te beschermen tegen deze in zekere zin chemische strijdmiddelen. Na de Eerste Wereldoorlog, waarin vrij veel chemische strijdmiddelen wer-

den gebruikt, ontstond dan ook in ons land de behoefte aan een gespecialiseerde school voor de instructie in dit nieuwe aspect in de oorlogvoering.

De aanzet tot de oprichting van een dergelijke school werd gegeven in een lezing van kapitein P. W. Best — destijds werkzaam op het ministerie van oorlog — gehouden op 28 november 1924 tijdens een bijeenkomst van de Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschappen te Den Haag.

Op 28 mei 1926 werd te Utrecht de „Militaire Gasschool” opgericht. In verband met het technische aspect ressorteerde deze school onder de Inspecteur der Genie. Hier werden officieren van zowel Land- als Zeemacht opgeleid.

Na de Tweede Wereldoorlog werd per 1 januari 1951 de toenmalige majoor G. A. A. P. Kloeg belast met het oprichten van een „Atomische Biologische en Chemische School” als voortzetting van de in 1940 opgeheven Militaire Gasschool.

Deze ABC-school werd in de Simon Stevinkazerne te Ede ondergebracht en maakte deel uit van de Genieschool te Soesterberg. Bij KB van 1 februari 1952, nr 25, werd de ABC-school een zelfstandig instituut, rechtstreeks ressorterende onder de Inspecteur der Genie. Aan deze school werden officieren en onderofficieren van de KL, KLu en het Korps mariniers opgeleid teneinde „ABC” als hoofd- of nevenfunctie te kunnen

NBC-opleidingen

Nr	Omschrijving	Bestemd voor	Duur
DB 153	NBC-specialist (dagtaak)	Offn + OOn-GRO met tenminste de rang van sm	6 weken
DS 151	Collectieve bescherming	Offn + OOn + kpls met taak als schuilplaats-commandant, ontsmetters, enz.	8 werkdagen
DS 152	NBC-postwerker	Offn + OOn met vooropl. DS 151 t.b.v. Collection Centre of Subcollection Centre	13 werkdagen
KB 186	Basisinstr. NBC-verdediging	Offn + Oon belast met instructie NBC (basiskennis)	2 weken
ON 133	Oriëntatie NBC-verdediging	Offn behorende tot beleidsvormend niveau	3 werkdagen
ON 134	idem	Offn niet behorende tot beleidsvormend niveau	3 werkdagen

vervullen; daarenboven werden ABC-technische adviezen gegeven, onder meer bij de aankoop van beschermende middelen en omtrent de te volgen procedures.

Eind 1952 werd de ABC-school verplaatst naar de Lange-Stallenkazerne te Breda. Als gevolg van de grotere prioriteit die de ABC-bescherming van de vliegbases kreeg, voegde de Koninklijke luchtmacht ruim 25 jaar geleden, op 1 februari 1956, aan de ABC-school een aparte afdeling Klu-opleidingen toe. Deze Luchtmachtafdeling ressorteerde weliswaar onder C ABC-school, doch ontving haar opdrachten via hem direct van het Hoofdkwartier Luchtmachtstaf.

In 1964 vond de fysieke afscheiding plaats van de ABC-school door de overheveling van de KLu-afdeling naar de LIMOS (Luchtmacht Instructie en Militaire Opleidingen School) te Nijmegen. Men sprak toen van de „NBC-school”; de school werd logistiek ondersteund door de LIMOS maar ressorteerde onder het Bureau Grondverdediging van de toenmalige Sectie L3 van de Luchtmachtstaf.

De verhuizing naar het huidige Kamp Princenbosch in 1966 bracht slechts verandering teweeg in de instantie, die zorg droeg voor de logistieke ondersteuning, namelijk het DVM (Depot Vliegtuig Materieel).

Aan de zelfstandige positie van de NBC-school kwam pas een einde bij de oprichting van de LIMOS (Verkeersleidings-, Inlichtingen- en Militaire Opleidingschool) op 1 april 1973. De NBC-opleidingen werden ondergebracht bij het Nummer 5 Squadron van dat onderdeel. De vorming van de Luchtmacht Officiersschool (LUOS) bracht slechts een organisatorische verandering mee en thans worden de NBC-opleidingen door het Nummer 3 Squadron verzorgd. Het squadron is nog steeds belast met het geven

van instructie aan militairen, die „NBC” als hoofd- c.q. nevenfunctie vervullen in de passieve verdedigingsorganisatie van een KLu-onderdeel, welke organisatie ressorteert onder de Chef Grondoperationele Dienst.

De duur van de onderscheiden cursussen varieert van enkele dagen tot zes weken. Enkele cursussen worden door middel van een examen afgesloten, andere hebben louter een informatief karakter of zijn bedoeld als herhaling van het reeds geïnstrueerde (zie de tabel).

De huidige personeelsschaarste in de KLu doet zich ook bij het Nummer 3 Squadron gevoelen en niet alleen op het gebied van gekwalificeerde instructeurs doch ook in de organisatorische opbouw. Zo wordt het ontbreken van een chemicus als een groot gemis gevoeld.

Dat nog steeds niet over een eigen filmotheek met actuele instructiefilms wordt beschikt, maakt het opmaken van een lesprogramma extra moeilijk, omdat films na aanvraag, ontvangst en gebruik weer onmiddellijk dienen te worden geretourneerd. Het beschikken over video-apparatuur kan dit euvel wellicht ondervangen, opdat de introductie van nieuwe of gewijzigde NBC-apparatuur en/of -procedures geen vertraging behoeft te ondervinden. Lokaal kan dan bijvoorbeeld een nieuwe werkwijze op de band worden geregistreerd en kort daarop aan de cursisten worden getoond.

Door het ontbreken van uitgewerkte lesstof — die van buiten de NBC-opleidingen aan het opleidingsinstituut dient te worden aangeboden — zijn de instructeurs genoodzaakt zelf aan de hand van de door het Bureau Projecten van het Nummer 3 Squadron aangedragen informatie hun lessen bij te werken en actueel te houden. Dat dit extra eisen stelt aan de instructeurs — zoals studiezijn, ruime kennis van de Engelse en

Afb. 1 Hoofdingang modellenkamer $\triangle$ Afb. 2 Modellenkamer, linkervleugel ∇ Afb. 3 Rechtervleugel $\triangleright$

Duitse taal, een grote dosis doorzettingsvermogen en enthousiasme – spreekt voor zich. Men kan bijna „vakhobbyïsme” als voorwaarde stellen voor het goed functioneren van een dergelijke instructeur.

Het volgen van opleidingen door de instructeurs bij instituten zowel binnen als buiten de KLu, alsmede het deelnemen aan nationale en internationale oefeningen, moet het vervreemden van de operationele realiteit voorkomen. Officiële en officieuze contacten met binnen- en buitenlandse instanties en/of „geloofsgenoten” zijn waardevolle bronnen om de dorst naar informatie te lessen; informatie die dan weer aan de cursisten wordt doorgegeven.

Hoewel, vergeleken met de beginjaren, reeds

veel is bereikt, blijven er nog heel wat wensen over en dient nog veel werk te worden verzet. Een wens die reeds op korte termijn kon worden vervuld, is de modellenkamer, die door personeel van de NBC-Opleidingen met opoffering van veel vrije tijd en geld uit eigen zak is gerealiseerd (afb. 1, 2 en 3). In deze modellenkamer worden de ontwikkeling van de beschermingsmiddelen en de uitwerking van NBC-strijdmiddelen de cursist duidelijk gemaakt. Daarmee hoopt het personeel van de NBC-opleidingen de cursist te motiveren het „NBC-vak” serieus te beschouwen in het belang van het onderdeel en dat van de KLu. Het motto van het (nog niet erkende) embleem van de NBC-opleidingen luidt dan ook: OVERWINNEN DOOR OVERLEVEN.

MS
150

Pruisen in zwart-wit

H. Toorenvliet

publicist

Dit jaar stond zowel in de Duitse Bondsrepubliek als in de Duitse Democratische Republiek de Pruisische geschiedenis in het middelpunt van de belangstelling. Boeken, die deze historie behandelen, liggen uitstekend in de markt. De uitgebreide artikelen over dit onderwerp, die vooral in de geïllustreerde weekbladen verschenen, vonden bij de lezers een gretig onthaal. En ook de op 15 augustus in West-Berlijn geopende Pruisententoonstelling werd druk bezocht.

De zienswijze ten aanzien van het voormalige en meestal zo gevreesde Pruisen onderging echter in het buitenland nauwelijks enige wijziging. Een en ander werd door de Franse revolutionair graaf De Mirabeau (1749-1791) uiterst spits samengevat: Pruisen is geen land dat een leger, maar een leger dat een land bezit.

De oprichting van de militaire staat Pruisen was echter niet uit nieuwe ideeën voortgekomen. Het daarvoor bestemde draaiboek was al veel eerder samengesteld; de machthebbers in de staat van de Duitse Orde tekenden voor het auteurschap. Daarom krijgen de gebeurtenissen in het verleden, die in verband met die uit de nieuwe en uit de nieuwste geschiedenis verhelderend kunnen werken, in het onderstaande de meeste aandacht.

De staat van de Duitse Orde

Tijdens de Derde Kruistocht werd in Palestina, in 1190, de Duitse Orde opgericht. Van 1198 af beperkten de ridders van deze orde zich uitsluitend tot activiteiten in de militaire sector. De Poolse hertog Koenraad van Masovië vond in 1226 de grootmeester van de Duitse Orde Hermann von Salza bereid, zijn ridders in te zetten bij de onderwerping van de lastige Prutheni (Pruisen). Deze laatsten bewoonden toen de landstreek, die in de moderne historie als Oost-

Pruisen werd aangeduid. Inderdaad behoorde dat land tot de Poolse invloedssfeer en niet tot het nog als los zand aan elkaar hangende Duitse rijk. Hoewel de Duitse keizers met de pausen in een permanente strijd om de wereldlijke macht waren verwickeld, onderschreven zowel keizer Frederik II als de paus de Poolse plannen.

De keizer hoopte op uitbreiding van de Duitse invloed in het Baltische gebied en beloofde von Salza bij voorbaat de soevereiniteit over alle te veroveren gebieden. De paus rekende op een indrukwekkend aantal nieuwe gelovigen. De luchthartige Polen huldigden het eenvoudige standpunt: vandaag gehuurd, morgen knecht. Derhalve verstrekten zij de Duitse ridders een goede uitvalsbasis, namelijk Chelmno aan de Weichsel met omgeving. Geestdriftig begonnen de Duitsers aan hun taak, die hen beslist ongekende mogelijkheden bood. Hun ideaal werd de oprichting van de staat van de Duitse Orde, een idee dat een haalbare kaart bleek te zijn. Na eerst in 1237 de zwaardridders van Lijfland in hun gelederen te hebben opgenomen, stichtten de ridders van de Duitse Orde in 1255 Koningsbergen. Nog voor 1280 was het laatste Pruisische verzet geheel gebroken. In 1308 werd Danzig overmeesterd en in 1343 kon Estland bij de staat van de Duitse Orde worden ingelijfd.

Zo langzamerhand moesten de Polen wel vaststellen dat de nieuwe staat hun land van zijn natuurlijke uitgangswegen naar zee had beroofd. Een situatie, die slechts door wapengeweld kon worden teruggedraaid. De eerste belangrijke militaire confrontatie werd in 1410 door de Polen afgesloten met hun grote overwinning bij Tannenberg. De vrede van Thorn kostte de staat van de Duitse Orde al enig gebiedsverlies. De Dertienjarige Oorlog (1453-1466) bracht de opnieuw zegevierende Polen de verwezenlijking van hun wensen. Na de tweede vrede van Thorn

kon de Poolse koning Casimir V onder meer heel West-Pruisen (de „Poolse Corridor” van 1918-1939) aan zijn rijk toevoegen. Sindsdien waren de grootmeesters van de Duitse Orde verplicht tot de persoonlijke eed van trouw aan de Poolse koningen. Noodgedwongen werd het hoofdkwartier van de Duitse Orde overgeplaatst van Marienburg naar Koningsbergen. Het ging verder bergafwaarts en mede door de opmars van het protestantisme in Brandenburg zou de staat van de Duitse Orde in 1561 uiteenvallen in Estland, Lijfland en Koerland.

Overduidelijk toont de historie aan, dat de bloeitijd van de staat van de Duitse Orde en die van het verbond van de Duitse Hanzesteden parallel liepen. De wederzijdse belangen deden dat ook en derhalve wierp men elkaar de bal zoveel mogelijk toe.

Nadat in 1370 met Denemarken de vrede van Stralsund was gesloten, beschikten de Hanzeschepen over de Deense garantie tot ongehinderde en tolvrije vaart door de Scandinavische wateren. Nu ging onder de bezielende leiding van Lübeck de Hanze een gouden tijd tegemoet. Als gevolg van de Dertigjarige Oorlog (1618-1648) raakte het Hanzeverbond in verval. In 1699 waren nog maar drie leden overgebleven: Bremen, Hamburg en Lübeck.

Met de vinger aan de pols

De von Hohenzollerns zijn inderdaad loten van een oude stam. Sommige leden van dat geslacht beschikten over een waardevolle eigenschap, want tijdens de talrijke evoluties die zich in het Duitse rijk voordeden, hielden zij de vinger goed aan de pols. Wanneer anderen nog nadachten, gingen zij al tot actie over. Zo verleende Frederik VI von Hohenzollern als burggraaf van Neurenberg zijn steun aan Sigismund van Luxemburg bij diens verkiezing tot keizer van Duitsland. Deze medewerking werd beloond en leverde Frederik Brandenburg op. In Konstanz werd hij in 1417 op plechtige wijze bevestigd als keurvorst Frederik I van Brandenburg.

Ook Joachim II, die van 1535-1571 over Brandenburg regeerde, was een slim vorst. Gestadig won in Noord-Duitsland het protestantisme veld, en in 1539 achtte deze keurvorst de tijd rijp zelf tot de hervorming over te gaan. Dat ver-

schaftte de mogelijkheid, beslag te doen leggen op goederen en instellingen van de Katholieke kerk. In 1569 kocht Joachim II het erfrecht op Pruisen; het erfrecht op Silezië had hij al in 1537 verworven. Veel later zouden om het bezit van Silezië nog talrijke oorlogen moeten worden gevoerd. Maar dank zij het erfrecht viel Pruisen in 1618 de Hohenzollers als een rijpe appel in de schoot. Dat gebeurde onder het bewind van Johann Sigismund (1608-1619), die daarvoor al meer had geërfd zoals bijvoorbeeld de heerlijkheid Kleef in 1614.

Internationaal aanzien verkreeg Brandenburg door toedoen van Frederik Willem. Deze, in 1620 geboren, von Hohenzollern die algemeen als de grondlegger van de Pruisische staat wordt beschouwd, zou als „Frederik Willem, de grote keurvorst” de geschiedenis ingaan (1640-1688). Als voorstander van centralisatie deed hij een hecht bestuursapparaat opbouwen. Van de conflictsituaties tussen en in de omringende landen maakte hij een dankbaar gebruik. Hij greep eerst dan in, wanneer hij met zekerheid wist aan welke kant voor Brandenburg en/of Pruisen het meeste voordeel was te behalen.

Zo koos hij tijdens de Pools-Zweedse Oorlog de kant van Zweden. Bij de vrede van Oliva (1660) erkenden zowel de Polen als de Zweden de soevereiniteit van Pruisen, waar hij zich intussen van de onbepaalde macht had weten te verzekeren. Frederik Willem was de oprichter van het staande leger, dat in 1685 rond 30.000 man telde. Tevens had hij de immigratie van vooraanstaande Franse Hugenotenfamilies sterk bevorderd; van hun kennis en kunde werd een goed gebruik gemaakt. Onder zijn bewind werd het in 1230 gestichte Berlijn de hoofdstad.

Het belangrijke „Friedrich-Wilhelm Kanal”, dat Berlijn met de rivieren Elbe en Oder verbindt, werd een jaar na zijn dood in gebruik genomen. In 1688 volgde zijn zoon hem op als keurvorst Frederik III van Brandenburg

Voltooiing van de militaire staat

Aangezien daartegen na de vrede van Oliva geen internationaal verzet behoefde te worden gevreesd, liet keurvorst Frederik III van Brandenburg zich in Koningsbergen in 1701 tot koning Frederik I van Pruisen kronen. Hoewel hij

de beleidslijnen van zijn vader wel doortrok, pakte zijn zoon, die van 1713-1740 als koning Frederik Willem I van Pruisen regeerde, de zaken veel strakker aan.

De jeugd werd nu opgevoed in plichtsbetrachting, die tot onvoorwaardelijke gehoorzaamheid leidde. Het toch al zo goed georganiseerde ambtenarenkorps werd eveneens op militaire leest geschoeid en derhalve tot een onwrikbaar en integer staatsbastion aaneengesmeed. De boeren en burgers, die belastingplichtig waren, dienden soms diep in de buidel te tasten. Hoewel zij van belastingbetaling waren vrijgesteld, gaven vele leden van de adelstand toch blijken van misnoegen. De voor hen gereserveerde topfuncties in het leger stelden zij onvoldoende op prijs; eerst onder Frederik de Grote hield het gemor op en aanvaardden zij de ontstane situatie.

In 1733 werd in Pruisen de dienstplicht ingesteld. Het toenmalige stelsel verschafte de militaire autoriteiten de bevoegdheid, desgewenst ter plaatse te recruteren; een systeem, waarvan de boerenstand de meeste hinder ondervond. Het Pruisische staande leger kon van 45.000 man in 1713 uitgroeien tot 83.000 man in 1740. Ontegenzeggelijk had Frederik Willem I de afronding van de militaire staat Pruisen verwezenlijkt. Tevens was hij geslaagd in zijn opzet, zijn land de status van Europese grote mogendheid te verschaffen.

Frederik II de Grote (1740-1786)

Toen Frederik II in 1740 de troon besteeg, kon hij een weg inslaan die door zijn vader precies was geëffend en afgebakend. Derhalve kon zijn buitenlandse politiek zich eerst richten op de uitbreiding van zijn gebied om daarna tot de consolidatie ervan te kunnen overgaan. Alle benodigde middelen en mogelijkheden waren ruimschoots aanwezig. Hij voerde talrijke oorlogen, waarbij hij zijn groot veldheerstalent duidelijk etaleerde. De belangrijkste was de Derde Silezische Oorlog, die tevens als de Zevenjarige Oorlog (1756-1763) te boek staat. Pruisen stond voor de zware opgave het te moeten opnemen tegen de coalitie van Oostenrijk, Frankrijk en Rusland. Onder het mom van handhaving van het Europese evenwicht namen de Engelsen aan Pruisische zijde aan het conflict deel. Het werke-

lijke oogmerk van de Britten liet zich samenvatten als: het zowel ter zee als in de koloniën afbreuk doen aan Frankrijk.

Onder Frederiks beproefde leiding, voerden de Pruisen met wisselend succes de strijd tegen de numeriek sterkere vijand. In 1759 leden zij bij Kunersdorf tegen de gecombineerde strijdkrachten van Oostenrijk en Rusland een zware nederlaag. Daarna beperkten zij zich noodgedwongen tot defensieve acties. Het overlijden van Elisabeth van Rusland, op 5 januari 1762, bezorgde Frederik een onverwachte buitenkans: haar opvolger, tsaar Peter III, wenste de oorlog te beëindigen. De bepalingen van het in 1763 gesloten vredesverdrag van Hubertusburg vielen voor Pruisen zeer mild uit: de positie van grote mogendheid bleef onaangetast en Silezië werd erkend als Pruisisch gebied.

Onvermijdelijk waren echter als gevolg van de vele oorlogen handel en nijverheid in Pruisen sterk teruggelopen. Frederik stelde nu alles in het werk, de economie weer tot bloei te brengen. Pogingen, die met succes werden bekroond.

Een onverwachte eensgezindheid van Oostenrijk, Pruisen en Rusland bewerkstelligde in 1772 de Eerste Poolse Deling, die Pruisen het gebied „West-Pruisen” opleverde. Maar ter betuigeling van de Oostenrijkse inmenging tijdens de Beierse Successieoorlog (1778/79) koos Pruisen de zijde van Beieren. Verder stichtte Frederik in 1785 de Duitse Vorstenbond, een instelling die duidelijk tegen Oostenrijk was gericht. De telkens oploeiende machtsstrijd tussen Pruisen en Oostenrijk, die de dominerende positie binnen het Duitse rijk tot inzet had, zou pas in 1866 worden beslist.

In 1786 werd Frederik de Grote opgevolgd door zijn neef, die tot 1797 als Frederik Willem II zou regeren. Hij was een zeer zwak vorst, en dat bracht in de Pruisische buitenlandse politiek een duidelijke kentering teweeg. Met dezelfde partners als in 1772 was Pruisen echter wel betrokken bij de Tweede en de Derde Poolse Deling van respectievelijk 1793 en 1795. Pruisen verwierf „Zuid-Pruisen” en „Nieuw Oost-Pruisen”, twee gebieden die het land aanzienlijk vergrootten. Maar tijdens de tegen het revolutionaire Frankrijk gevoerde Eerste Coalitieoorlog (1792-1797), sloten na hun ontruiming van de linker

Rijnsoever de Pruisen de separate vrede van Bazel (1795).

Koning Willem Frederik III, die van 1797-1840 regeerde, was evenmin een militant vorst. Tijdens de Tweede Coalitieoorlog (1797-1802) handhaafde hij Pruisens neutraliteit. Nog steeds weigerde Berlijn de Franse opmars in Europa als een direct gevaar te onderkennen; daarvoor was meer nodig.

Keizer Napoleon I gaf in 1806 gestalte aan de Rijnbond, waarover hij zelf protector werd. Bovendien gaf na Franse druk de Oostenrijkse keizer Frans II zijn waardigheid als Rooms keizer op en dat betekende het einde voor het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie. Pas daarna wijzigde Frederik Willem III zijn houding. Hij sloot een bondgenootschap met Rusland en stelde de Fransen onaanvaardbare eisen inzake het doen terugtrekken van strijdkrachten. Prompt raapten de Fransen de hun toegeworpen handschoen op.

Frankrijk leest Pruisen de les

In oktober 1806 werden bij Jena en bij Auerstädt de op papier zo sterke Pruisen vrijwel moeiteloos verslagen, waarna Napoleons troepen Berlijn bezetten en Frederik Willem naar Koningsbergen vluchtte. Dank zij hun sterke artillerie wisten de Russen in februari 1807 de Fransen bij Eylau nog van de overwinning af te houden, maar in juni werden zij bij Friedland overtuigend verslagen.

Nog voor medio juli werd de voor Pruisen zo nadelige vrede van Tilsit gesloten; de Pruisen stonden vrijwel al hun Poolse gebieden benevens hun bezittingen bewesten de Elbe af. Het staande leger, dat in 1786 rond 195.000 man telde, werd nu tot 42.000 man teruggebracht. Pruisen was — althans tijdelijk — als grote mogendheid uitgeschakeld. Met Frans raffinement werden de Russen met Pruisisch gebied tevredengesteld; zij verkregen Nieuw Oost-Pruisen en verklaarden zich akkoord met de wedergeboorte van Polen in de vorm van het Groothertogdom Warschau.

Na de militaire ineenstorting werd in Pruisen wel het een en ander veranderd. De zware, op de boerenstand drukkende lasten werden enigszins verlicht en dank zij de Franse invloeden was

zelfs het koesteren en wereldkundig maken van modernere denkbeelden toegestaan. Hoewel het leger werd gereorganiseerd — om de uit 1772 daterende „Heeresverwaltung” met raad en daad bij te staan werd onder meer in 1808 de generale staf opgericht — kon tijdens de Napoleontische periode moeilijk een Pruisisch epos worden geschreven. Toen de Fransen in 1812 aan hun Russische veldtocht begonnen, liepen de Pruisen niet alleen mee, maar zelfs goed in het gareel. Pas tijdens de Franse terugtocht uit Rusland ontstond het Pruisische verzet.

Het door de Pruisische generaal Yorck von Wartenburg en generaal Diebitch — die in 1801 zijn Pruisische voor de Russische wapenrok had verwisseld — in Tauroggen gesloten neutraliteitspact werd dikwijls met een geheimzinnig waas omweven. Ten onrechte, want het was gewoon een Pruisisch onderonsje. Ook de hoofdofficieren, die Yorck von Wartenburg (Röder en von Seydlitz) en Diebitch (von Clausewitz en von Dohna) hadden bijgestaan, waren immers Pruisen. Tauroggen droeg wel bij aan het versnelde herstel van het Pruisisch-Russische bondgenootschap, dat eind februari 1813 wederom in werking trad.

Daarna verliep de Pruisisch-Russische militaire samenwerking overeenkomstig het boekje, met als hoogtepunt de Volkerenslag bij Leipzig in oktober 1813. Niet alleen werd Napoleon verslagen, maar hij raakte daar bovendien zijn laatste bondgenoten kwijt.

De aankomst op het juiste ogenblik van de Pruisische troepen onder maarschalk Blücher tijdens de slag bij Waterloo op 18 juni 1815, droeg in belangrijke mate bij tot de definitieve uitschakeling van Napoleon I.

Oostenrijk naar de tweede plaats verwezen

Als een indirect resultaat van het Congres van Wenen ontstond in 1815 de Duitse Bond, die met inbegrip van „de grote twee” — Oostenrijk en Pruisen — 39 lidstaten telde. Opvallend was, dat Oostenrijk geen lid werd van de in 1833 opgerichte Duitse Douane-unie. Deze unie bevorderde niet alleen handel en nijverheid, maar was tevens bedoeld als eerste aanzet voor het realiseren van de Duitse politieke eenheid. De revolutionaire woelingen in Europa van 1848 gingen

ook niet aan Pruisen voorbij; na de invoering van de nieuwe grondwet in 1850 was de periode van het absolute koningschap ten einde.

Derhalve werd Frederik Willem IV, die van 1840 tot 1861 regeerde, de eerste Pruisische constitutionele koning. Onder zijn opvolger koning Wilhelm I (1861-1888) zou Pruisen de belangrijkste staat van Duitsland worden.

Met de benoeming van Otto von Bismarck tot minister-president raakte het land in een onweerstaanbare politieke stroomversnelling. Oostenrijk, dat sinds 1850 in Duitsland toch nog een toonaangevende rol vervulde, trad in 1864 tijdens de oorlog tegen Denemarken als bondgenoot van Pruisen op, maar, mede ter beëindiging van het zich zo langdurig voortslepende onderlinge geharrewar, werd in 1866 de korte Pruisisch-Oostenrijkse Oorlog gevoerd. Uit vrees voor de Pruisische suprematie kozen de meeste Zuidduitse staten toch de zijde van de Oostenrijkers, die echter bij Sadowa (Königgrätz) op 3 juli verpletterend werden verslagen. Reeds op 23 augustus werd het vredesverdrag van Praag getekend.

Weliswaar werden staten als Hannover, Hessen, Nassau en Sleeswijk-Holstein bij Pruisen ingelijfd, maar geheel overeenkomstig von Bismarcks visie bleef het Oostenrijkse grondgebied onaangetast. Door de opheffing van de Duitse Bond maakte Oostenrijk geen deel meer uit van Duitsland.

Een volgende stap naar de Duitse eenheid was de in 1867 gestichte Noordduitse Bond, die door Pruisen werd gedomineerd. Ondanks alles bleek spoedig, dat de nieuwe door Wenen gevoerde buitenlandse politiek geheel op die van Berlijn werd afgestemd.

Von Bismarcks ideaal verwezenlijkt

Toen Frankrijk op 19 juli 1870 Pruisen de oorlog verklaarde, durfden keizer Napoleon III en de zijnen toch nog op bijval van de Zuidduitse staten te rekenen. Een volledige misvatting, want les liep geheel anders. Met steun van de meeste Duitse staten konden de Pruisen Frankrijk onder de voet lopen. Napoleon III verloor zijn troon, en de Pruisische koning kreeg er een kroon bij: op 18 januari 1871 werd Wilhelm I in Versailles tot keizer van Duitsland uitgeroepen.

Otto Fürst von Bismarck werd tot rijkskanselier benoemd. Het nieuwe keizerrijk, dat uit 25 deelstaten benevens het door Frankrijk afgestane Elzas-Lotharingen bestond, zou onder zijn bekwaame leiding tot een wereldmacht uitgroeien. De „IJzeren kanselier" werd in 1890 door de eigen-gereide Wilhelm II – hij had zijn vader Frederik III na diens kortstondige bewind in 1888 als keizer opgevolgd – gedwongen ontslag te nemen.

Associaties met het verleden

Het Pruisische doen en laten bleef ook na von Bismarcks aftreden een gewaardeerd gedragspatroon. Zelfs in onze eeuw was, in combinatie met nostalgie naar de vroegere geschiedenis, het Pruisische denken nog springlevend; talrijke gebeurtenissen en reacties tonen een en ander duidelijk aan.

Zo werd eind augustus 1914, met de tegen de Polen geleden nederlaag van 1410 in het achterhoofd, de overwinning op de Russen bij Tannenberg enorm bejubeld; de theatrale Tannenbergherdenkingen, die tijdens de twee wereldoorlogen in Oost-Pruisen plaatsvonden, zetten vooral in Warschau veel kwaad bloed.

Terwijl de ontgoochelde Duitse soldaten vrijwel massaal rebelleerden, werd op 9 november 1918 in Berlijn de republiek uitgeroepen, maar zelfs vlak voor zijn vlucht naar Nederland speelde de afgezette keizer Wilhelm II (1888-1918) nog even met de gedachte als koning van Pruisen de revolutie te kunnen neerslaan.

Nog uitzonderlijker was, dat de nieuwe republikeinse machthebbers in Berlijn eerst na grote geallieerde druk besloten hun troepen uit het Baltische gebied terug te nemen; de laatste eenheden daarvan overschreden medio december 1919 de Duitse grens. Zelfs in de Republiek van Weimar (1919-1933), waarvan Pruisen als een parlementair democratische lidstaat deel uitmaakte, werd Pruisisch optreden niet altijd als verwerpelijk beschouwd.

In het Derde Rijk (1933-1945) deed de alom gemaakte Pruisische „Kadaverdisziplin" weer opgeld. Een van de vele functies die Hermann Göring had weten te verwerven, was die van Pruisisch minister van binnenlandse zaken.

Door deze positie verkreeg hij de mogelijkheid tot reorganisatie en zuivering van het politieapparaat, waardoor de nazi's vast in het zadel kwamen te zitten. De onverantwoordelijke aversie van Hitler tegen het prijsgeven van Koerland in de tweede helft van 1944, betekende voor de Wehrmacht kolossale verliezen aan mankracht en materieel. De vergelijking van het overlijden van de Amerikaanse president Roosevelt in april 1945 met dat van Elisabeth van Rusland in 1762, was de laatste propagandastunt van Goebels.

Het einde van Pruisen

Na de Tweede Wereldoorlog werd bij besluit van de daartoe bevoegde Geallieerde Controle-

Literatuur

- P. Charres — *Histoire de la guerre en Allemagne*. Brockhaus, Leipzig (1868).
P. Roques — *Le Général de Clausewitz*. Parijs/Nancy (1912).

raad op 25 februari 1947 de opheffing van de staat Pruisen geregeld.

Van de èchte Pruisische tradities is in de Duitse Bondsrepubliek niet veel meer terug te vinden. Wel worden die aangetroffen in de DDR, waar overigens een groot gedeelte van de Pruisische historie als éígen geschiedenis wordt beschouwd. De logica daarvan wordt duidelijk, wanneer men dat alles beziet uit een geografische en/of etnologische gezichtshoek.

De strijdkrachten van de DDR erfden de Pruisische militaire tradities, die van de BRD namen de emblemen over. Die emblemen dateren van oudsher, want al in de dertiende eeuw droegen de ridders van de Duitse Orde over hun wapenrusting een wit kleed met een zwart kruis.

- E. O. Volkman — *Revolutie in Duitsland*. W. J. Thieme & Cie, Zutphen (1931).
E. Maschke — *Der deutsche Orden*. Eugen Diederich, Jena (1939).
L. Mosley — *De Rijksmaarschalk*. Manteau, Brussel/Den Haag (1974).

Maandelijks wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap.

Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de ledenadministratie van de Koninklijke Vereniging (Karel Doormanlaan 274, 2283 BB Rijswijk) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

De ongelijke strijd in de Vogelkop, door P. P. de Kock, 176 blz., geïll. Uitg.: Wever b.v., Franeker, 1981. Prijs: f 24,50.

De capitulatie van Nederlands-Indië voor de Japanse strijdkrachten in maart 1942 betekende niet dat op alle fronten de wapens ook metterdaad werden gestrekt. Over de verrichtingen van de Nederlandse en inheemse militairen die de strijd hebben voortgezet en die vaak veel schade wisten te berokkenen aan de agressor, is betrekkelijk weinig gepubliceerd. Niet zelden kon dat ook niet, doordat de laatste leden van zo'n groep het leven lieten eer de bevrijders hen konden bereiken: voor de Europese militairen was het niet gemakkelijk zich in het oerwoud staande te houden, en hun afwijkende huidskleur maakte het hen onmogelijk zich te verschuilen te midden van de plaatselijke bevolking. In enkele streken lukte het echter boven verwachting goed, vooral waar de bevolking bereid was risico's te aanvaarden om de Nederlanders bij te staan. Maar ook dan bleef de positie van de guerrillero's moeilijk: van een georganiseerde bevoorrading was uiteraard geen sprake, want pas in de slotfase van de oorlog in de Pacific werden er sporadisch contacten gelegd met sommige detachementen die verbeten waren doorgedaan met de strijd.

Een dergelijk detachement was dat van kapitein Willemsz Geeroms, dat Manokwari op Nieuw-Guinea als standplaats had gehad en van daaruit in april 1942 het binnenland was ingetrokken, het schiereilandachtige gedeelte in Westelijk

Nieuw-Guinea dat de naam Vogelkop droeg. Een van de weinige overlevenden van dat Manokwari-detachment, de militie-soldaat P. P. de Kock, hield een soort dagboek bij waarin hij zijn belevenissen noteerde. Na de bevrijding — hij werd onderscheiden met het Bronzen Kruis en, na een opleiding te hebben doorlopen, bevorderd tot sergeant-majoor — kwamen die dagboeknotities de bekende publicist Koster onder ogen. Deze bewerkte het geheel tot het thans verschenen boek, dat derhalve het relaas bevat van een bijna vergeten groep uit een afgelegen deel van het Aziatische oorlogstoneel.

Dat relaas is, uiteraard, niet precies op data en tijdstippen vastgelegd. De bedoeling is ook niet geweest een reeks van gevechtshandelingen nauwkeurig te beschrijven ten behoeve van studenten in tactiek, strategie of logistiek. Het ging onmiskenbaar om het verwoorden van de emoties die zich manifesteerden in een periode die niemand der betrokkenen van te voren heeft kunnen schatten: geen der groepsleden heeft ook maar bij benadering kunnen voorzien hoe lang zij het zouden moeten uithouden, hoe velen het leven zouden laten, hoe weinigen van hun onder de bezetting geraakte verwanten zij zouden weerzien en wat het lot zou kunnen zijn van hun makkers en van behulpzame Papoea's indien de Japanners hen in handen zouden krijgen.

Dat verslag moge ietwat zijn aangepast, buiten kijf staat dat Koster er een ongemeen boeiend boek van heeft weten te maken, dat dubbel en dwars waard is te wor-

den gelezen door zowel de oudere generatie die die episode heeft meebeleefd als de jongeren die soms moeite hebben zich in te denken hoe dat alles zich heeft afgespeeld. Een goed boek, een leerzaam document humain.

W. WALTHUIS

Die lange morgen in mei, door H. Brand, 238 blz., geïll. Uitg.: Boom, Meppel, 1981. Prijs: f 35,25.

Reeds in april 1980 verscheen de eerste druk van dit boek, dat het verhaal vertelt van de 10e mei 1940 in Coevorden en omgeving. De belangstelling voor dit streekgebonden relaas was dermate groot dat met een ongewijzigde tweede, derde en vierde druk binnen een half jaar slechts nauwelijks aan de grote vraag kon worden voldaan.

De strijd in de sector van Coevorden en Hardenberg is in de Nederlandse krijgsgeschiedenis niet als een groots epos geboekstaafd. Het waren niet de verdedigers van die grensstellingen, die met lauweren werden getooid. Wie echter dit boek leest, ontdekt dat een dergelijke onderscheiding wel degelijk op zijn plaats zou zijn geweest. Immers, als een handjevol van rond driehonderd Nederlandse militairen erin slaagt een aanvallende strijdmacht van meer dan dertenvoudige sterkte te weerstaan en het opgedragen verdragende gevecht tegen de in Polen reeds geharde tegenstander met succes te voeren, dan mag men zeker spreken van een indrukwekkende prestatie.

De schrijver pretendeert allesbehalve een deskundige te zijn op militair gebied. Dat was ook geenszins vereist, want hij had niet de opzet een militair verslag te schrijven of een krijgskundig boek te produceren: zijn bedoeling was te voorkomen dat de ervaringen van de gewone mensen, die het gebeuren hadden doorleefd, zouden verloren gaan. Het is dáárom geweest dat hij zijn nasporingen heeft uitgestrekt tot allen die op enigerlei wijze deel hadden uitgemaakt van de gevechtshandelingen en de entourage daarvan in de regio.

In het boek heeft Brand een uitgebreide hoeveelheid informatie bijeengebracht die verraaft hoezeer het onderwerp hem heeft gegrepen. Belangwekkend zijn niet zozeer de tactische gegevens als wel de menselijke reacties; in het merendeel van de vakliteratuur vindt men weinig van deze „non-official-history“-zaken vermeld. Ook de illustraties zijn interessant, vooral omdat de schrijver erin slaagde vrij veel fotomateriaal te verzamelen uit particulier bezit, foto's die derhalve ook niet eerder in de overige vakliteratuur werden verwerkt.

Alles bijeengenomen heeft Brand met deze verslaglegging een dienst bewezen aan allen die zich willen verdiepen in de wijze waarop de Nederlandse krijgsmacht zich in de meidagen van 1940 van haar taak heeft gekweten. Zijn reconstructie van de gevechtshandelingen in deze schier vergeten sector van de toenmalige grensverdediging is bijzonder goed geslaagd, en voor een niet-deskundige is een waarderend woord zeer zeker ten

volle verdiend als hij weet duidelijk te maken hoe de partijen van weerszijden de situatie hebben opgevat en verwerkt. Het boek mag dan ook worden gekwalificeerd als een loffelijke bijdrage tot de vaderlandse militaire geschiedenis. En het is terecht dat zo'n grote vraag ernaar mocht worden geconstateerd.

W. WALTHUIS

Blanke wapens, door J. P. Puype, 127 blz., geïll. Uitg.: De Tijdstroom, Lochem, 1981. Prijs f 25,-.

Met als ondertitel „Nederlandse slag- en steekwapens sinds 1600“ heeft Puype een historisch overzicht te boek gesteld van de zwaarden, degens, sabels, dolken en ponjaards die in bijna vier eeuwen hebben behoord tot de gevechtsuitrusting van Nederlandse krijgslieden, werden gehanteerd door de politie, of gedragen door hen die met een eresabel waren begiftigd. Met een haast onvoorstelbaar groot aantal – omstreeks driehonderd (!) – foto's en detailtekeningen verduidelijkt de auteur zijn beschrijvingen van de „met de hand bediende slag- of steekinstrumenten waarvan de snede of de punt van de kling in het lichaam van de tegenstander moet dringen“.

De eigenlijke tekst is bijzonder kort gehouden. Het laat zich denken dat in een luttel twintig bladzijden, zoals hier het geval is, slechts de zeer grote lijnen kunnen worden geschetst van de historische ontwikkelingsgang der besproken wapentypen. Dat zal de

kenner van deze materie wellicht verdrieten, maar Puype heeft zich kennelijk meer willen richten tot een ruimere lezerskring, die hij met deze publikatie heeft willen opwekken zijn liefde voor deze interessante verzamelmogelijkheden te delen. Niet alleen leidt hij die categorie zonder veel omhaal van woorden naar het doel dat hij zich stelde, hij verschaft de nieuwelingen op dit terrein een voortreffelijk opgebouwde bibliografie waarin zij naar hartelust de standaardwerken en detailstudies kunnen aantreffen die hun gewekte belangstelling kunnen helpen bevredigen.

Hoewel het boek – als vijfde deel behorende tot de reeks Tijdstroom Antiekwijzers – met zijn geringe omvang weinig imponeert, doet het dat met zijn inhoud stellig wel. Zowel de liefhebber van antiek als de in militaire geschiedenis geïnteresseerde zullen er een schat aan essentiële gegevens in aantreffen, beknopt weliswaar maar als „wijzer“ zéér ter zake: als voorbeeld zij vermeld dat de schrijver slechts dertien regels nodig had om kort en bondig de nomenclatuur van de verschillende wapentypen uit de doeken te doen!

Rest ten slotte nog te zeggen dat het terugzoeken van bepaalde typen wordt vergemakkelijkt door een goed hanteerbaar register achterin het boek, dat zowel de beginner als de gevorderde van veel nut zal kunnen zijn. Kortom, een gedegen werkstuk van een auteur die zich, juist door zich te beperken, doet kennen als iemand die men als „meester op de blanke wapens“ zou mogen betitelen. W. WALTHUIS